วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๘๔ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๕

“การปฏิบัติงานทุกอย่างของข้าราชการ มีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมือง และประชาชนทุกคน เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นที่ข้าราชการทุกคนจะต้องทำหน้าที่ทุก ๆ ประการให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ โดยเต็มกำลังสติปัญญา ความรู้ความสามารถเพื่อผลการปฏิบัติราชการทุกอย่างจักได้บรรลุความสำเร็จอย่างสูง และบังเกิดประโยชน์อย่างดีที่สุดแก่ตน แก่หน้าที่ และแก่แผ่นดิน”

พระบรมราโชวาท
พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน
เนื่องในวันข้าราชการพลเรือน
๑ เมษายน ๒๕๔๑

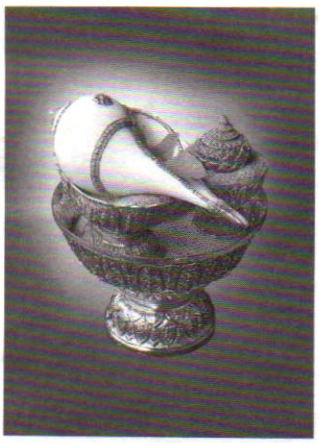

ปก : สังข์พิธีของหลวง และโถเจิม

วารสารไทย

เป็นวารสารเผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป ทรรศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการและคณะผู้จัดทำ

สำนักงานวารสารไทย

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล เขตดุสิต
กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๖๒๙-๙๔๘๐
๐-๒๖๒๙-๙๔๘๒

พิมพ์ที่
บริษัท อิงค์ อาร์ต จำกัด
๒๐๗/๑๑ หมู่บ้านอโณทัย ถนนพระราม ๓ ซอย ๙
แขวงบางคอแหลม เขตบางคอแหลม
กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทร. ๐-๒๖๘๙-๒๕๔๔

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการจาก
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๘๔ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๕
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125-572X

วารสารไทย เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

บรรณาธิการ	นายชาคริต	จุลกะเสวี
บรรณาธิการผู้ช่วย	นายเมธี	เผื่อนทอง
กองบรรณาธิการ	นายวิจิตร	อาวะกุล
	นายทองต่อ	กล้วยไม้ ณ อยุธยา
	คุณหญิงคณิตา	เลขะกุล
	นายสมบัติ	พลายน้อย
	นายประพัฒน์	ตรีณรงค์
	นายเย็นใจ	เลาหวณิช
	นายปัญญา	นิตยสุวรรณ
	นายทินกร	ภูวะปัจฉิม
ประสานงาน	ร.ต.ต.หญิงเมทินี	ศรีรุ่งเรือง
	นางสาวภาวนา	ทองศรี
	นายสมบัติ	สุธรรมรักษ์

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ประธานอนุกรรมการ	นายวิจิตร	อาวะกุล
รองประธานอนุกรรมการ	นายชาคริต	จุลกะเสวี
	นายเย็นใจ	เลาหวณิช
อนุกรรมการ	นายประพัฒน์	ตรีณรงค์
	นายทองต่อ	กล้วยไม้ ณ อยุธยา
	คุณหญิงคณิตา	เลขะกุล
	นายปัญญา	นิตยสุวรรณ
	นายสมบัติ	พลายน้อย
	นางเนาวรัตน์	ทองรมย์
	นายสานิตย์	ใกล้ชิด
	นายทินกร	ภูวะปัจฉิม
	นายสมาน	นภายน
	นายวิษณุ	เอมประณีตร์
อนุกรรมการและเลขานุการ	นายเมธี	เผื่อนทอง
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	ร.ต.ต.หญิงเมทินี	ศรีรุ่งเรือง
	นางสาวภาวนา	ทองศรี
	นายสมบัติ	สุธรรมรักษ์

จากบรรณาธิการ

ปัจจุบันนี้ความสำคัญของทุกเรื่องที่เกี่ยวกับ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ได้เป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับจากประชาชนชาวไทยทั้งชาติแล้ว ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งยวด ที่จะต้องช่วยกันดำรงรักษาไว้ให้ดีที่สุดสืบไป

เมื่อปี ๒๕๒๖ ผมก็ได้มีโอกาสได้เข้าร่วมการสัมมนา เรื่อง **"เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย"** ซึ่งสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ จัดขึ้นที่ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ได้มีการพิจารณากันถึงความหมายและการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ด้วยในช่วงนั้นมีภารกิจหลักส่วนหนึ่งที่ต้องช่วยกันดำเนินการต่อต้านการบ่อนทำลายสถาบันหลักของชาติ คือทั้งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยเน้นหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

แต่เมื่อกาลเวลาผ่านมาจนวารสารไทยเราได้เติบโตมาเป็นปีที่ ๒๔ แล้วนี้ ก็ปรากฏว่าภาวะของสังคมโลกได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมากตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีระบบข้อมูลข่าวสารเปิดกว้างไร้พรมแดน จึงก่อให้เกิดผลกระทบเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ ในวงกว้างและออกจะรุนแรงมากด้วยได้มีความผันแปรของสังคมโลก ประชาชนทั่วไปตกอยู่ใต้อิทธิพลของวัตถุมากจนเกินไป ทำให้ละเลยมองข้ามคุณความดีทางจิตใจ จึงทำลายคุณค่า **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ที่ได้รับการสั่งสมอบรมให้รักษาสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษโน่นแล้ว

จากความผันแปรดังกล่าวนี้ จึงจำเป็นที่คนไทยทั้งหลายจะต้องเร่งพิจารณาปรับสภาพแก้ไขกันให้ถูกทางทุกคนควรจะช่วยกันให้เต็มกำลัง และแม้แต่ **"วารสารไทย"** ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนย่อยน้อยนิด พร้อมมวลสมาชิกทั้งหลายก็จะต้องช่วยภาครัฐบาลท่านดำเนินการ เพื่อปกป้องรักษา **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ไว้ให้คงดีที่สุดด้วยเช่นกัน

สำหรับบทความต่าง ๆ ที่มีเสนออยู่ในวารสารไทยเล่มนี้ ก็ได้รับความร่วมมือจากท่านนักวิชาการทั้งหลายอย่างพร้อมเพรียงเช่นเคย หากท่านผู้อ่านประสงค์จะให้คำแนะนำเสริมประการใด ก็ได้โปรดแจ้งมาให้ทาง **"วารสารไทย"** เราได้ทราบด้วย จะขอบพระคุณยิ่ง

ชาคริต จุลกะเสวี

สารบัญ

๔ **สังข์มงคล**
ส. พลายน้อย

๙ **อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม**
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

๑๕ **การสังคายนาชำระพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท**
เนาวรัตน์ ทองรมย์

๒๑ **พระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์**
อุดม จะโนภาษ

๓๐ **ยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์ของชาติ**
มุมมองของรองนายกรัฐมนตรี “ดร.วิษณุ เครืองาม”
ดร.วิษณุ เครืองาม

๔๐ **นักประดิษฐ์กอบกู้เศรษฐกิจชาติ**
ดร.เย็นใจ เลาหวณิช

๔๕ **ชื่อถนนมีความหมาย ตอนที่ ๑ - ๒**
ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

๕๔ **จดหมายเหตุนาฏศิลป์ไทยไปแสดงที่ภูมิภาคลาตินอเมริกา ตอนที่ ๑**
ปัญญา นิตยสุวรรณ

๖๒ **ภาพสะท้อนชีวิตไทยในอดีต**
ตอน สองฟากทางรถรางแล่น “รถรางสายรอบเมือง”
ใหญ่ นภายน

๘๒ **วิญญาณของผู้นำ จากรากฐานสู่การพัฒนา**
ระพี สาคริก

๘๕ **ธรรมบทสำหรับชาวบ้าน เรื่องที่ ๒**
กลอนนิทานเรื่องพระเถระจักขุบาล (สำคัญที่ใจใฝ่ชั่ว)

๙๓ **ท้ายเล่ม**
บรรณาธิการ

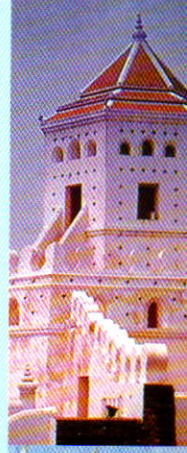

สังข์มงคล

ส. พลายน้อย

ท่านที่เคยอ่านวรรณคดีไทยที่มีเรื่องเกี่ยวกับพระนารายณ์ คงจะได้สังเกตว่าอาวุธที่พระนารายณ์ถือนั้นต่างกันไป ไม่ตรงกันทุกเรื่อง เช่น ในเรื่องรามเกียรติ์ว่า **"ทรงตรีคทาจักรสังข์"** ในลิลิตโองการแช่งน้ำว่า **"สี่มอถือสังข์จักรคทาธรณี"** สรุปว่าพระนารายณ์ของไทยจะถือของ ๔ อย่าง ซึ่งต่างกับอินเดียและเนปาลที่ถือเพียง ๓ อย่างก็มี ๔ อย่างก็มี ที่ถือน้อยที่สุดก็คือถือจักรกับสังข์ ถือ ๓ อย่างก็มีสังข์ จักร คทา ถ้าถือ ๔ อย่างก็เพิ่มดอกบัวอีกดอกหนึ่ง ปางพิเศษมี ๓ เศียร ๖ กร *(ทัตตเตรยะ)* เพิ่มโตมรกับหม้อน้ำอีก ๒ อย่าง สรุปว่าจะถืออะไรก็ตามจะต้องมีสังข์รวมอยู่ด้วยเสมอ

ถ้าจะถามว่าเหตุใดพระนารายณ์หรือพระวิษณุจึงต้องถือสังข์เหมือนอย่างพวกชาวเกาะสมัยโบราณที่นำเปลือกหอยสังข์มาใช้เป่าเป็นสัญญาณ เรื่องนี้พระยาอนุมานราชธนเคยวิเคราะห์ว่า **"สังข์เป็นหอยทะเล เหมาะแก่พระนารายณ์ เพราะเสด็จประทับอยู่ในเกษียรสมุทร ดีร้ายพระนารายณ์จะเป็นเทวดารุ่นหลังของพวกที่อยู่ใกล้ทะเล"** มีเรื่องเล่าประกอบว่าเมื่อจะโสกันต์พระขันธกุมาร พระนารายณ์ไปบรรทมหลับอยู่ในเกษียรสมุทร พระอิศวรต้องมีเทวโองการให้สมเด็จอมรินทราธิราชเอามหาสังข์พิไชยยุทธไปเป่าปลุก ในชั้นเดิมพวกพราหมณ์ในอินเดียคงจะนำสังข์ไปเป่าในพิธีทางศาสนาก่อน และเมื่อมีการสรงสนานเทวรูปก็ใช้สังข์รดน้ำด้วย ซึ่งตามลัทธิจะมีหญ้าแพรก ใบมะตูม พร้อมดอกไม้ประจำเทวดาปนกับน้ำ

ตามเรื่องของไทยมีกล่าวถึงหอยสังข์ในหนังสือพงศาวดารโบราณหลายเรื่อง เช่น ในจามเทวีวงศ์กล่าวว่าเมื่อฤษีสุกกทันต์กับพระวาสุเทพปรึกษากันจะสร้างเมืองหริภุญไชยนั้น ได้ตกลงกันว่าจะสร้างเมืองให้มีรูปร่างดังเปลือกสังข์ จึงให้นายคะวะยะหรือนายควายถือหนังสือไปบอกพระสัชชนาไลยฤษีว่าต้องการเปลือกหอยสังข์ ขอให้หาสังข์ส่งไปสักตัวหนึ่งเพื่อเอามาใช้ทำแบบ พระสัชชนาไลยฤษี จึงใช้ให้นกหัตถิลิงค์ไปงมเปลือกหอยสังข์ในมหาสมุทรส่งไปให้ เมื่อฤษีสุกกทันต์และฤษีวาสุเทพได้เปลือกหอยสังข์มาแล้วก็จับแผ่ออกไปให้กว้างใหญ่ แล้วขีดตามรอบนอกของเปลือกหอยสังข์ตรงที่ขีดก็เป็นคูเมืองล้อมรอบเรียกว่าเอาเปลือกหอยสังข์มาทำเป็นแม่แบบสร้างเมือง

ในตำนานการสร้างกรุงศรีอยุธยาก็ปรากฏว่าเมื่อเจ้าพนักงานขุดดินตรงที่จะสร้างเมืองได้พบสังข์ทักษิณาวัฏขอหนึ่ง ซึ่งถือเป็นนิมิตมงคล ตราประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงทำเป็นรูปสังข์อยู่ในปราสาทใต้ต้นหมัน

การถือว่าสังข์เป็นของสำคัญเห็นจะมีมานาน ในเงินตราสมัยโบราณที่ขุดพบที่นครปฐมและอู่ทองก็มีรูปสังข์ ไทยเราอาจจะได้ทราบเรื่องราวมาจากพวกพราหมณ์ที่นำสังข์มาใช้ประกอบพิธีต่าง ๆ นอกจากเปลือกหอยสังข์แท้ ๆ แล้วยังทำเลียนแบบด้วยโลหะอีกด้วย สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงพระนิพนธ์ประทานพระยาอนุมานราชธนตอนหนึ่งว่า *"ของโบราณอย่างหนึ่ง ทำด้วยทองสัมฤต เห็นจะไม่ควรบอกรูปให้เป็นคำยาว หวังว่าท่านจะเคยเห็นเพราะมีหลายตัวเป็นรูปทีสังข์ ฉันเข้าใจว่าเป็นเครื่องใส่น้ำรด สังเกตเห็นเป็นฝีมือเขมร มักมีเทวรูปติดอยู่ด้วย แต่เป็นเทวรูปทางศาสนามหายาน ถ้าเข้าใจถูกดั่งนั้นก็คือรดน้ำด้วยสังข์สัมฤตมีมาแต่ครั้งเขมรศรีวิลัยแล้ว ทำให้เห็นไปได้ว่าต้องมีการรดน้ำด้วยสังข์หอยมาแล้วในเวลานั้น จึงเลื่อนมาทำสังข์สัมฤตเทียม แต่สังข์สัมฤตที่ว่านั้นทางน้ำออกไม่แหลมอย่างสังข์ น่าจะคิดทำให้เป็นกลศกับสังข์ปนกัน ถ้าเป็นเช่นนั้นก็แสดงว่าการรดน้ำด้วยกลศก็มีมาแล้วเหมือนกัน"*

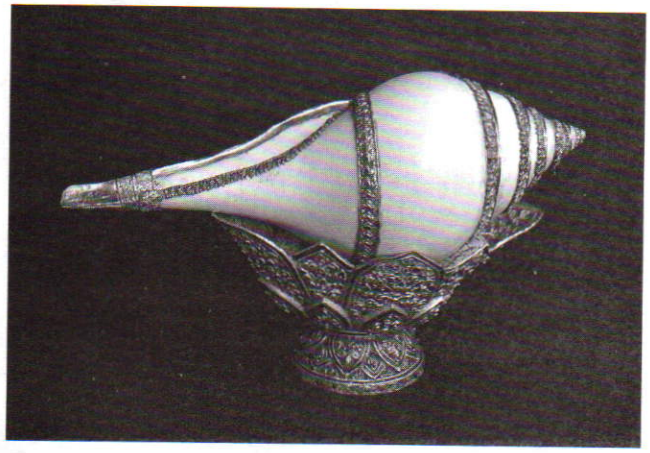

พระมหาสังข์เดิม

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะมีประเพณีการใช้สังข์ในพิธีอย่างไรบ้างไม่ปรากฏหลักฐาน แต่เข้าใจว่าในบรรดาผู้มีบรรดาศักดิ์อาจจะถือว่าสังข์เป็นของมงคลประจำบ้านและใช้ในพิธีต่าง ๆ เพราะมีเรื่องกล่าวไว้ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ตอนหนึ่งว่า "พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าลา มีความชอบโดยได้เชิญพระบรมอัฐิสมเด็จพระชนกนารถและพระมหาสังข์อุตราวัฏของเดิมมาทูลเกล้าฯ ถวาย โปรดให้เป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้า" ดังนี้แสดงว่าจะต้องมีสังข์ไว้ในบ้าน *(ตามคำผู้ใหญ่ในกรมภูษามาลาว่าพระบรมอัฐิสมเด็จพระชนกนารถบรรจุไว้ในพระมหาสังข์ดังกล่าว)*

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ นั้นเองก็ปรากฏว่ามีแขกคนหนึ่งชื่อนักกุดาสระวะสี ได้นำมหาสังข์ทักษิณาวัฏมาถวายเป็นคนแรก จึงทรงพระกรุณาโปรดตั้งให้เป็นขุนนางมียศเป็นหลวงสนิทภูบาล แสดงให้เห็นว่าได้ทรงยกย่องมหาสังข์ทักษิณาวัฏว่าเป็นมงคลอย่างสูงและถือเป็นของสำคัญนอกจากนี้ พระมหาสังข์บางองค์ยังมีข้อห้ามมิให้สตรีจับต้อง เช่น พระมหาสังข์

ทักษิณาวัฏที่รัชกาลที่ ๑ โปรดให้สร้างขึ้นเมื่อครั้งงานพระราชพิธีปราบดาภิเษก มีอักขระ **"นโมพุทธายะ"** จารึกที่ทองเครื่องประดับและที่ร่องปลายปากสังข์มีอักขระ **"อุ"** อักษรขอมจารึกอยู่

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นว่าเรียกสังข์ต่างกันเป็น ๒ อย่างคือ พระมหาสังข์อุตราวัฏ *(เวียนซ้าย)* กับพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏ *(เวียนขวา)* สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงอธิบายว่า *"สังข์ทักษิณาวัฏกับอุตตราวัฏนั้นเป็นหอยคนละอย่าง... ไม่ใช่ว่าหอยอย่างเดียวจะมีซ้ายบ้างขวาบ้างก็หามิได้ จะสังเกตเห็นได้ว่า สังข์ทักษิณาวัฏ นั้นหัวแบนกว่า สังข์อุตตราวัฏ"*

ในนิยายปรัมปรามีเรื่องสุวรรณสังข์ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของเรื่องสังข์ทอง และจากนิยายปรัมปรานี้เอง ทำให้เกิดความเชื่อบางอย่างขึ้น เช่นกล่าวกันว่า สังข์ที่ตายในท้องแม่เป็นสังข์ที่มีฤทธิ์มีอำนาจแบบกุมารทอง เคยเห็นมีคนเอาลูกหอยเล็ก ๆ ที่ตายแล้วใส่ขวดมาขาย อธิบายว่าถ้าใส่น้ำมันจันทน์เลี้ยงไว้จะช่วยคุ้มครองป้องกันโรคภัยไข้เจ็บได้ นี่ก็คงเป็นความคิดของใครคนหนึ่งที่ได้เค้าไปจากนิยายหลอกขายเปลือกหอยเลี้ยงชีพ

ในมงคล ๘ ประการที่ถือกันว่าเป็นของสำคัญสำหรับชีวิตที่จะช่วยให้มีความสุขความเจริญได้แก่ จักร สังข์ อุณหิส ธวัช ตะบอง ขอช้าง โคอุสภ และหม้อน้ำ *(ถ้าเป็นของทิเบตก็ต่างกันไปบ้างบางอย่างแต่มีสังข์ตรงกัน)* บางท่านจะจำลองของเหล่านี้ไว้ในบ้านหรือแม้ที่สุดเขียนเป็นภาพสิ่งมงคลดังกล่าวไว้

เหตุที่สังข์จะได้รับการยกย่องมีตำนานกล่าวไว้ ๒ เรื่อง เรื่องหนึ่งเป็นตำนานที่นำเอาสังข์มาเป่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

"สังข์ปาญจะชันยะเป็นเปลือกหอยสังข์อันหุ้มกายอสูรตน ๑ ชื่อ ปัญจะชน อสูรตนนี้เมื่อขึ้นบกมีรูปร่างคล้ายมนุษย์ แต่พอลงทะเลกลายเป็นหอยสังข์ ครั้งหนึ่งปัญจะชนได้ลักเอาบุตรแห่งพราหมณ์สานทีปนีผู้เป็นอาจารย์พระกฤษณลงไปไว้ในทะเล พระกฤษณตามลงไปช่วยบุตรอาจารย์ฆ่าอสูรตาย แล้วจึงเอาเปลือกสังข์นั้นมาใช้สำหรับเป่าในการสงครามสืบไป

ตามธรรมเนียมกษัตริย์โบราณต้องมีสังข์สำหรับตัวเพื่อใช้เป็นเครื่องอาณัติสัญญาแด่พล เพราะฉะนั้นจึงจัดเข้าเป็นอาวุธอย่างหนึ่ง คือเป็นเครื่องใช้ในการสงคราม สังข์ของกษัตริย์มักมีชื่อสังข์ของพระกฤษณ ชื่อปาญจะชันยะแล้วก็คงเลยแต่งเรื่องราวประกอบขึ้นให้พิสดาร"

เรื่องพระกฤษณปราบอสูรชื่อปัญจะชน นี้ดูคล้ายกับเรื่องพระนารายณ์อวตารเป็นปลาลงไปปราบสังข์อสูร ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นต้นเหตุที่จะถือว่าสังข์เป็นมงคลใช้ในการพิธีต่าง ๆ เรื่องมีอยู่ว่า

เมื่อครั้งพระอิศวรสร้างเขาพระสุเมรุแล้ว พระองค์ได้มีประกาศิตให้พระพรหมธาดาขึ้นไปอยู่ในพรหมโลกให้เป็นใหญ่กว่าพรหมทั้งหลาย ครั้งนั้นบรรดาพรหมที่มีใจอิจฉาริษยาต่างก็แข็งข้อประชุมกันว่า เราก็มีสี่พักตร์สี่กรเป็นพรหมเหมือน ๆ กันนี่นา แล้วพระพรหมธาดาจะมาเป็นใหญ่กว่าเราได้อย่างไร เมื่อเกิดความคิดอันไม่เป็นอุเบกขาขึ้นเช่นนี้พรหมองค์หนึ่งก็หมดสภาพของพรหมต้องจุติลงไปเกิดเป็นสังข์อสูรอยู่ชั้นใต้เขาพระสุเมรุประพฤติการเบียดเบียนเขาพระสุเมรุไม่ให้ตั้งอยู่ได้โดยปรกติสุข

ครั้งนั้นพระพรหมธาดาได้นำเอาพระคัมภีร์มาถวายพระอิศวรขณะที่มาถึงที่อยู่ของสังข์อสูรก็ให้เกิดรุ่มร้อนไม่สบายพระองค์ จึงทรงวางพระคัมภีร์ทองนั้นไว้แล้วเสด็จลงไปสรงน้ำ ฝ่ายสังข์อสูรเห็นเช่นนั้นก็ดีใจ จึงใช้ให้ผีเสื้อน้ำไปลักเอาพระคัมภีร์นั้นมา เจตนาจะไม่ให้พระพรหมธาดามีพระคัมภีร์ไปถวายพระอิศวร และใคร ๆ ก็จะได้เลิกนับถือพระพรหมธาดา เมื่อสังข์อสูรรับพระคัมภีร์จากผีเสื้อน้ำแล้วก็กลืนพระคัมภีร์เข้าไปไว้ในท้องทั้งหมด

ฝ่ายพระพรหมธาดาเมื่อขึ้นมาจากน้ำมองไม่เห็นพระคัมภีร์ก็พิโรธโกรธริ้วเป็นกำลัง มีอย่างที่ไหนวางไว้ประเดี๋ยวเดียวก็หายไปแล้ว เหลียวหาใครที่จะซักถามก็ไม่

อักขระ "อุ"

พระมหาสังข์ทักษิณาวัฏ

เห็น เมื่อจับใครไม่ได้ก็เข้าฌานดู แต่ก็ไม่เห็นอีกเพราะกำลังโกรธทำให้สมาธิไม่แน่วแน่ พระพรหมธาดาจึงรีบไปเฝ้าพระอิศวรทูลเรื่องที่เกิดขึ้นให้ทรงทราบ

พระอิศวรเมื่อได้สดับเช่นนั้นก็เข้าฌานดูก็รู้ว่าสังข์อสูรให้ผีเสื้อน้ำมาลักเอาพระคัมภีร์ไปแล้วกลืนเข้าไว้ในท้อง เมื่อรู้ตัวขโมยถ่องแท้แล้วเช่นนี้ พระอิศวรก็เชิญพระนารายณ์มาพบเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ฟังและปรึกษาว่าจะทำอย่างไรดี พระนารายณ์ก็อาสาว่าเรื่องอย่างนี้ไม่หนักหนาอะไรหรอก จะไปเอาพระคัมภีร์กลับมาให้แล้ว พระนารายณ์ก็แปลงพระองค์เป็นปลากรายท้องโตเข้าไล่สังหารผีเสื้อน้ำแล้วจึงว่ายลงไปสู่สังข์พิภพ ได้รบกับสังข์อสูรเป็นสามารถ และในที่สุดสังข์อสูรก็แพ้ฤทธิ์ปลากราย จึงสำแดงกายกลับเป็นพระนารายณ์ตามปกติ แล้วจึงยื่นพระหัตถ์เข้าไปในปากสังข์อสูรเพื่อหยิบเอาพระคัมภีร์ที่ปากของสังข์อสูร จึงเป็นรอยนิ้วพระหัตถ์ของพระนารายณ์ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ แล้วพระนารายณ์จึงสาปว่าสังข์อสูรเป็นพรหมจุติลงมากลืนพระคัมภีร์พระเวทไว้ ทั้งมีรอยนิ้วพระหัตถ์แห่งเราปรากฏอยู่ด้วยนับว่าเป็นมงคลภายหน้าถ้าผู้ใดจะเอาสังข์ใส่น้ำรดหรือเป่าก็ให้เป็นมงคลไปจนสุดเสียงสังข์ ครั้นสาปแล้วพระนารายณ์ก็เอาพระคัมภีร์ไปถวายพระอิศวร *(เรื่องนี้บางแห่งเล่าต่างออกไปแต่ใจความตรงกัน)*

เรื่องดังกล่าวข้างต้นว่าเป็นเหตุให้เปลือกหอยสังข์เป็นของศักดิ์สิทธิ์มีมงคล สมัยโบราณพวกชาวบ้านคงไม่ได้ใช้สังข์ มีใช้ก็แต่ในพระราชพิธีและพราหมณ์เป็นผู้ทำ ในหนังสือเรื่องราชาภิเษกกล่าวถึงสิ่งที่พระเจ้าแผ่นดินควรปฏิบัติไว้ว่า **"เมื่อตื่นจากพระบรรทมแล้ว ให้ชำระสรงพระพักตร์ด้วยน้ำสังข์"**

ตามราชประเพณีโบราณมีการหยอดน้ำพระมหาสังข์ใส่พระโอษฐ์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอที่ประสูติใหม่ เรื่องนี้ หม่อมราชวงศ์เทวาธิราช ป. มาลากุล ได้เขียนไว้ใน **"ราชประเพณีการประสูติ"** ตอนหนึ่งว่า

"เมื่อประสูติแล้ว มีการหยอดน้ำพระมหาสังข์ใส่พระโอษฐ์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอที่ประสูติใหม่ตามบูรพราชประเพณี สำหรับการครั้งนั้น *(ครั้งที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา ประสูติในรัชกาลที่ ๖)* โปรดเกล้าฯ ไว้ว่าให้สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าเป็นผู้ทรงหยอด ข้าพเจ้ายังจำได้ดี เมื่อถึงเวลาข้าพเจ้าเชิญพระมหาสังข์บรรจุน้ำเข้าไปเพื่อจะถวายสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ได้ถูกนายแพทย์ใหญ่ผู้ถวายสูติกรรมสอบถาม และซักไซ้ไล่เลียงเสียยกใหญ่ว่าน้ำที่บรรจุในพระมหาสังข์นั้นเป็นน้ำอะไร เพราะข้อนี้ประเพณีซึ่งถูกต้องในสมัยก่อนกับวิชาการสมัยนี้ขัดกันจริง ๆ เสียด้วย" ตามราชประเพณีมีใช้สังข์ในพระราชพิธีต่าง ๆ อยู่เสมอ และมีพระมหาสังข์หลายองค์ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสร้างขึ้นไว้ เช่น พระมหาสังข์ทักษิณาวัฏทรงสร้างขึ้นสำหรับใช้ในงานพระราชพิธีปราบดาภิเษกของพระองค์ พระมหาสังข์เพชรใหญ่ สำหรับสรงพระพักตร์ ฯลฯ และการใช้พระมหาสังข์แต่ละองค์ก็ไม่เหมือนกัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงอธิบายถึงเรื่องพระราชทานน้ำสังข์ไว้ตอนหนึ่งว่า

"ธรรมเนียมแต่เดิมมา ถ้าโสกันต์พระองค์เจ้าจึ่งได้พระราชทานพระมหาสังข์สาม ถ้าเป็นหม่อมเจ้าก็ใช้แต่หม้อเงินหม้อทองและพระเต้าศิลากลีบบัว แต่ครั้นเมื่อหม่อมเจ้าเกษากันต์พร้อมกับพระองค์เจ้าก็พลอยได้พระราชทานพระมหาสังข์สามด้วยก็ตกลงเป็นธรรมเนียมถึงเกษากันต์แต่หม่อมเจ้าก็คงได้พระราชทานพระมหาสังข์

พระมหาสังข์เพ็ชรใหญ่

สามตลอดมา พระเต้าซึ่งพระราชทานอยู่ในบัดนี้คือ พระมหาสังข์สาม พระเต้าไกรลาศ พระเต้าเทวบิด พระเต้าจาฤกอักษรหม้อทองหม้อเงิน พระมหาสังข์อุตราวัฏของเดิมในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระมหาสังข์ประดับเพชรเป็นที่สุด"

พระมหาสังข์ของเดิมเป็นสังข์อุตราวัฏคือเวียนซ้าย ริ้วเวียนรอบหัวสังข์และปากสังข์เลี่ยมทองคำสลักลายฝังพลอย ข้างในท้องสังข์ทำเป็นรูปดอกมะเขือฝังนพเก้า ร่องปลายปากสังข์จารึกอักขระ **"อุ"** ตัวขอม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้พระมหาสังข์เดิมองค์นี้หลั่งน้ำพระราชทานแก่ราชสกุลชั้นหม่อมราชวงศ์ หม่อมหลวง ราชสกุลและราชินิกุล เช่นงานสมรสพระราชทานและข้าราชการที่กราบถวายบังคมลาไปปฏิบัติราชการ ณ ต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีสังข์อีกองค์หนึ่งซึ่งใช้ในทำนองเดียวกันนี้เรียกว่า สังข์นคร เพราะเจ้าพระยานครศรีธรรมราช เชิญมาทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลปัจจุบันทรงใช้พระราชทานรดน้ำแก่ข้าราชการที่กราบถวายบังคมลาไปเป็นเอกอัคราชทูตประจำ ณ ต่างประเทศ งานสมรสพระราชทาน พระยาแรกนาและเทพีในพระราชพิธีพืชมงคล

พระมหาสังข์ทักษิณาวัฏอีกองค์หนึ่งซึ่งอยู่ในมังสีมีด้ามเหมือนทวยปักอยู่ที่บุษบกพระแก้วมรกต พระมหาสังข์องค์นี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถวายบูชาไว้ เมื่อจะเปลี่ยนเครื่องทรงพระแก้วมรกตตามฤดูกาลก็จะทรงรินพระสุคนธ์ลงในพระมหาสังข์แล้วทรงใช้สำลีซุบสรงพระแก้วมรกตอย่างที่เห็นทางโทรทัศน์

สรุปว่าสังข์เป็นของมงคล เมื่อเป่าเสียงก็มีอำนาจขจัดภัยอันตรายเมื่อบรรจุน้ำพระพุทธมนต์และน้ำเทพมนต์ก็เป็นมงคลแก่ผู้รับ หรือแม้แต่เพียงมีสังข์ไว้ในบ้านเรือนที่อาศัยก็เชื่อกันว่าจะเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน ความเชื่อเรื่องหอยเป็นสิ่งนำโชคเห็นจะเชื่อกันมานานมาก พวกทมิฬมีตำนานเกี่ยวกับหอยสังข์อยู่เรื่องหนึ่ง คือเขาว่าพระลักษมีได้จุติลงมาเกิดเป็นหอยสังข์อยู่บนดอกบัวกลางน้ำยมุนา ด้วยเหตุนี้จึงนับถือว่าหอยสังข์เป็นของมีมงคล เป็นเครื่องที่จะนำความมั่งคั่งและทรัพย์สมบัติมาให้เครื่องรางบางชนิดก็เป็นรูปหอยสังข์ ที่อังกฤษ สก็อตแลนด์และไอร์แลนด์สมัยโบราณก็เคยเอาหอยวางไว้ตามหน้าต่าง ประตู เตาผิงและรอบ ๆ สวน ตามสถานที่เก่าแก่มักจะมีรูปหอยประดับไว้เป็นส่วนมาก แสดงว่าความเชื่อเกี่ยวกับหอยและหอยสังข์มีมาแล้วแต่สมัยดึกดำบรรพ์

อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม

พระธรรมโกศาจารย์ สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

อำนาจของกรรมใหญ่ยิ่งที่สุดในโลก

อำนาจของกรรมใหญ่ยิ่งที่สุดในโลก ไม่มีอำนาจใดทำลายล้างได้ แม้อำนาจของกรรมดีก็ไม่อาจทำลายอำนาจของกรรมชั่วและอำนาจของกรรมชั่วก็ไม่อาจทำลายอำนาจของกรรมดีอย่างมากที่สุดที่มีอยู่ คือ อำนาจของกรรมดีแม้ให้มาก ให้สม่ำเสมอในภพภูมินี้ ก็อาจจะทำให้อำนาจของกรรมชั่วที่ได้ทำมาแล้วตามมาถึงได้ยาก ดังมีเครื่องขวางกั้นไว้ หรือไม่เช่นนั้น ก็ดังที่ท่านเปรียบว่าเหมือนวิ่งหนีผู้ร้ายที่วิ่งไล่ตามมา ถ้ามีกำลังแข็งแรงวิ่งเร็วกว่าผู้ร้าย ก็ย่อมยากที่ผู้ร้ายจะไล่ทัน ความแข็งแรงของผู้วิ่งหนีกรรมชั่ว ก็หาใช่อะไรอื่น คือความเข้มแข็งสม่ำเสมอของการทำกรรมดีนั่นเอง

โรคทางใจมีอยู่ทั่วทุกตัวคน
หนักเบาต่างกันที่อำนาจของกรรมที่ตนกระทำ

คนน่าสงสารในโลกนี้มีมากนัก ทั้งน่าสงสารทางกาย

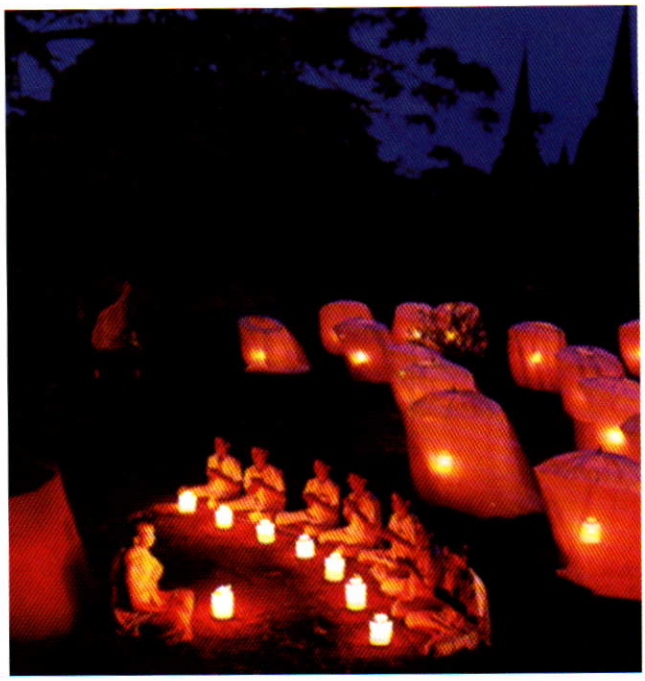

และน่าสงสารทางใจ เราเองแทบทุกคนก็เป็นโรคน่าสงสารเช่นที่กล่าว แต่เมื่อไม่ใช่โรคทางกาย ก็ไม่เห็นกันไม่รู้กันว่าตนเป็นคนหนึ่งจำนวนมหาศาลที่น่าสงสาร และน่าสงสารยิ่งกว่าเป็นโรคทางกาย น่ากลัวน่าเป็นห่วงยิ่งกว่าเป็นโรคทางกาย โรคน่าสงสารทางใจตัวเองต้องรู้ด้วยตัวของตัวเอง ต้องยอมรับด้วยตัวของตัวเอง จึงจะแก้ไขได้ไม่เช่นนั้นแล้วก็ไม่มีทางจะรักษาโรคทางใจได้เลย แม้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะเป็นโอสถรักษาโรคทางใจของผู้ที่ไม่ยอมรับรู้ว่าใจของตนมีโรค นั่นก็คือผู้ไม่ยอมรับการรักษา ไม่ยอมรับโอสถของพระพุทธเจ้า เขาย่อมเป็นคนน่าสงสารตลอดไป พบคนเช่นนี้พึงย้อนดูตนเอง คงจะต้องพบโรคทางใจด้วยกัน เพียงแต่ว่าจะมากน้อยหนักเบากว่ากันเพียงไร ตามอำนาจของกรรมที่ได้กระทำมาแล้วเท่านั้น

กรรมให้ผลตรงตามเหตุแห่งการกระทำ

กรรมนั้นน่าเชื่อถือนักในการให้ผลตรงตามเหตุไม่มีอคติด้วยอำนาจใดเลย แม้เกิดอยู่ในฐานะที่สุขสบาย ก็มิใช่ว่าไม่จำเป็นต้องนึกถึงกรรม มิใช่ว่าไม่จำเป็นต้องเชื่อกรรม สุขสบายเพียงไรก็จำเป็นต้องนึกถึงกรรม ถ้าไม่ได้ทำกรรมดีอันควรแก่เหตุแล้ว จะอยู่ในฐานะสุขสบายได้อย่างไร ใครอื่นอีกมากมายหาได้อยู่ในฐานะเช่นนั้น อดอยากยากไร้เข็ญใจกันหนักหนา ทำไมเป็นได้เช่นนั้นมีอะไรเป็นเครื่องทำให้เป็นไป แม้ไม่ตั้งข้อคิดในเรื่องเช่นนี้เสียเลย ย่อมไม่อาจอบรมปัญญาให้เห็นถูกในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมได้ ทั้งๆ ที่เป็นเรื่องสำคัญแก่ทุกชีวิตที่ปรารถนาความสวัสดี

ทั้งคนและสัตว์ ต่างถูกอำนาจกรรมทำให้เป็นไป

คนก็ตาม สัตว์ก็ตาม เกิดด้วยอำนาจของกรรม กรรมนำให้เป็นคน และกรรมนำให้เป็นสัตว์ เชื่อไว้ก่อนย่อมมีโอกาสที่จะพ้นจากความเป็นสัตว์ เพราะเมื่อเชื่อว่ากรรมมีอำนาจถึงเพียงนั้น ก็ย่อมขวนขวายทำกรรมที่จะไม่นำให้ต้องไปเป็นสัตว์ ไม่มีใครที่ไม่กลัวความเป็นสัตว์ และมีโอกาสที่จะได้เกิดเป็นสัตว์แน่ในภพภูมิข้างหน้า แม้บังเอิญไปทำกรรมที่จะทำให้เกิดผลเช่นนั้นโดยจะรู้หรือไม่รู้ เชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม พลาดพลั้งไปทำกรรมผิดเข้าก็จะไม่อาจปฏิเสธผลของกรรมได้เลย

ไม่มีผู้ใดปรารถนารับผลของกรรมที่ไม่ดี

อันผู้ไม่ทำดีประการต่างๆ ด้วยกายวาจา อันเนื่องมาจากใจที่ไม่ดีของเขานั้น ที่จริงแล้วผู้มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาพอสมควร ประกอบด้วยความเชื่อในเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรมไม่น่าจะมีผู้ใดปรารถนาเป็นคนไม่ดี แต่ทำไมจึงมีคนไม่ดีมากมาย ทั้งๆ ที่มิได้ปรารถนา คิดให้เข้าใจในเรื่องของกรรมจะรู้ชัดว่ากรรมที่คนผู้นั้นทำไว้ในอดีตได้ติดตามห้อมล้อมจิตเขามาให้ปรากฏเป็นผลในปัจจุบัน ทั้งที่ในปัจจุบันเขาก็มิได้ต้องการให้เป็นเช่นนั้น และหากเขาเข้าใจเรื่องของกรรมบ้างแล้ว เขาจะกลัวไปถึงชาติในอนาคต เขาจะพยายามไม่ทำกรรมไม่ดี เพราะเข็ดกลัวผลของกรรมที่ทำให้เขาต้องเป็นคนไม่ดีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งที่เขาไม่ปรารถนาเลย

ความรักผู้อื่น ทำให้หลีกเลี่ยงการทำกรรมไม่ดีได้

เป็นผู้ใหญ่ก็อย่าทำกรรมไม่ดี เป็นเด็กหรือเป็นหนุ่มสาวก็อย่าทำกรรมไม่ดี แม้รักตัวเองก็อย่าทำกรรมไม่ดี จงทำแต่กรรมดีหรือแม้รักพ่อแม่พี่น้องลูกหลานก็อย่าทำกรรมไม่ดี ผลไม่ดีที่ผู้ทำได้รับนั้นจะทำให้บรรดาผู้ที่รักตนพลอยกระทบกระเทือนไปด้วย ลองนึกถึงใจตนเอง เมื่อเห็นผู้ที่ตนรักทำความไม่ดี แม้ผลไม่ดียังไม่ทันปรากฏชัดตนก็ไม่สบายใจ ยิ่งเมื่อได้ผลร้ายเกิดขึ้นสนองผู้ทำกรรม เรา

ผู้มีความผูกพันกับเขาก็ย่อมเหมือนพลอยได้รับผลร้ายด้วย

ถ้าเราทำกรรมไม่ดี ผู้ที่รักเราก็ได้รับผลไม่ดีไปด้วย

ดังนั้นแม้ไม่รักตนเอง ก่อนจะทำอะไรก็ควรนึกถึงใครทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องมีผู้เป็นที่รักอยู่ด้วย ถ้าเราทำกรรมไม่ดีได้รับผลไม่ดี ผู้ที่รักเราและผู้ที่เรารักก็จะต้องพลอยได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจไปด้วยอย่างไม่ยุติธรรม เพราะมิได้เป็นผู้ทำกรรมไม่ดีด้วย แต่ต้องพลอยได้รับผลไม่ดีเพราะความผูกพัน ดังนั้นจะทำความไม่ดีใดก็น่าจะนึกถึงบรรดาผู้ที่มีความผูกพันกับเราบ้าง อาจจะช่วยให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นในการหลีกเลี่ยงการทำกรรมไม่ดี

ใช้สติยั้งคิดให้เคยชินก่อนทำกรรมไม่ดีใด ๆ

ก่อนจะทำกรรมใด แม้หยุดยั้งตั้งสติคิดให้ดีว่ากรรมนั้นดีหรือไม่ดี ก็จะทำให้ไม่ทำกรรมไม่ดีอย่างเต็มใจอย่างสบายใจ แต่จะมีเวลายับยั้งชั่งใจ อันเป็นความสำคัญควรจะทำให้เป็นความเคยชินด้วยกันทุกคน

หมั่นพิจารณาให้กลัวกรรมไม่ดีอยู่เนือง ๆ

การพิจารณากรรมให้กลัวกรรมไม่ดีนั้น อาจทำได้แม้เมื่อเห็นสิงสาราสัตว์จะเห็นตัวจริงหรือเห็นเพียงรูปภาพก็ตาม สัตว์เหล่านั้นล้วนมีชีวิตจิตใจ มีความรู้สึกนึกคิด แต่ก็เหตุใดเล่าที่ทำให้ต้องมาเกิดเป็นสัตว์ไม่ได้เกิดเป็นผู้เป็นคน เป็นมนุษย์ที่สูงกว่าประเสริฐกว่าเป็นอันมาก ต้องกรรมที่สัตว์เหล่านั้นได้ประกอบกระทำมาในอดีตชาติปรุงแต่งให้เป็นไป ให้มีรูปลักษณ์ของสัตว์ ที่แม้บางชนิดจะน่ารักน่าเอ็นดูแต่ก็เป็นสัตว์ แม้จะได้รับความรักความเอ็นดูอุปถัมภ์บำรุงเลี้ยงดูอย่างดีก็เป็นแบบที่ให้แก่สัตว์และก็ไม่แน่ใจว่าสัตว์จะมีความคิดอย่างไร จะเศร้าเสียใจในความต้องการเป็นสัตว์หรือไม่ โดยเฉพาะเมื่อพ้นจากภพภูมิมนุษย์ทันทีก็ได้ภพภูมิของสัตว์ อาจจะยังไม่ลืมชีวิตในภพภูมิมนุษย์อาจจะยังจำผู้คนที่เกี่ยวข้องด้วยได้ จิตของสัตว์นั้นจะน่าสงสารสักเพียงไหน แต่เมื่อเกิดแล้วก็เลือกไม่ได้แล้วที่จะเกิดเป็นอะไรอื่น ถึงอย่างไรก็ตามทุกคนมีโอกาสที่จะเลือกชีวิตข้างหน้าภพภูมิข้างหน้าได้ พึงทำความดีให้เต็มความสามารถ อย่าละโอกาสที่จะทำความดีเลย นั่นแหละจะเป็นการเลือกภพชาติข้างหน้าสำหรับตนได้จะเลือกเป็นอะไรก็ได้ไม่เป็นอะไรก็ได้

ผู้ไม่ประมาท ระวังในการกระทำกรรม

อนิจจัง...ความไม่เที่ยง ทุกขัง...ความเป็นทุกข์ ทนอยู่ไม่ได้ต้องเปลี่ยนแปลง อนัตตา...ความไม่เป็นไปตามปรารถนาต้องการนี้คือ ไตรลักษณ์ ลักษณะสามที่มีในทุกคนทุกสิ่ง ความสุข ความทุกข์ ความเจริญ ความเสื่อม ความเป็นมนุษย์ ความเป็นสัตว์ เหล่านี้ตกอยู่ในไตรลักษณ์ทั้งสิ้น ดังนั้นแม้ว่าชาติหนึ่งกรรมไม่ดีจะแต่งให้เป็นสัตว์ ก็มิใช่ว่า

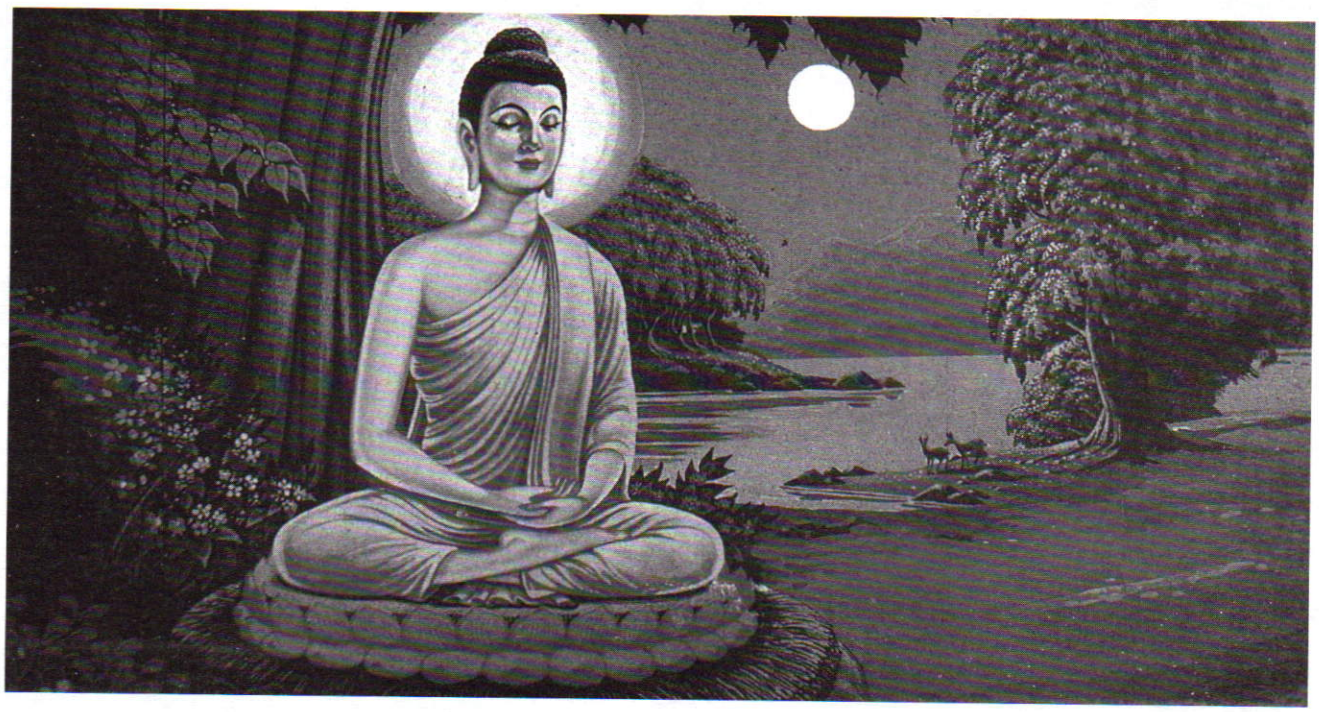

จะต้องเป็นสัตว์ทุกชาติ และแม้ว่าชาติหนึ่งกรรมดีจะนำให้เป็นมนุษย์ ก็มิใช่ว่าจะได้เป็นมนุษย์ทุกชาติ นั่นก็คือสัตว์ย่อมเป็นคนได้ และคนก็ย่อมเป็นสัตว์ได้ ทั้งหมดขึ้นอยู่กับกรรมของแต่ละคนแต่ละสัตว์ ผู้ไม่ประมาทระวังในการกระทำกรรม ย่อมสามารถพ้นจากการถือภพชาติอันไม่ปรารถนาได้

ผู้ไม่ประมาทพึงทำใจให้พ้นจากความยึดมั่น

กรรมที่อาจทำให้มนุษย์ในชาติหนึ่งต้องเป็นสัตว์ในอีกชาติหนึ่งหรือทำสัตว์ในชาติหนึ่งให้กลับเป็นมนุษย์ในอีกชาติหนึ่ง มีผู้เขียนบ้างเล่าบ้างไว้หลายเรื่องเกี่ยวกับเรื่องนี้รวมทั้งเรื่องที่มีปรากฏในพุทธกาล จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตามพึงไม่ประมาท กรรมใดที่เคยมีแสดงไว้ว่าทำให้มนุษย์ต้องเกิดเป็นสัตว์ เชื่อหรือไม่เชื่อก็ไม่พึงทำกรรมสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นกรรมทางใจ คือความผูกพันผู้ตายมีความผูกพันในภพภูมิของตน เช่น ผูกพันในทรัพย์สมบัติของตนในภพภูมินั้น ความผูกพันยึดมั่นอาจนำให้กลับเกิดในบ้านเรือนตนอีกได้ แต่จะมิใช่เป็นมนุษย์ มีเรื่องเล่าว่าเกิดเป็นเล็นก็มี เกิดเป็นสุนัขก็มี ซึ่งน่าจะไม่มีผู้ใดปรารถนาจะเป็น จึงน่าจะต้องระวังกรรมทางใจให้มาก เช่นเดียวกับกรรมทางกายทางวาจา อย่ายึดมั่นห่วงใยในอะไรให้มากนัก วางเสีย ปล่อยเสีย ท่องพุทโธไว้ให้เสมอนั่นแหละ จะทำให้ถอนใจจากความยึดมั่นได้ เคยมีผู้เล่าเรื่องของพระพุทธรูปงดงามองค์หนึ่ง เมื่อเจ้าของพระพุทธรูปสิ้นชีวิตไปในขณะที่จิตใจกำลังรักและหวงแหนพระพุทธรูปองค์นั้นอย่างยิ่ง เมื่อมีผู้มาขอชมพระพุทธรูปก็มีงูใหญ่เลื้อยมาแผ่พังพานขู่อยู่ต่อหน้าแสดงความหวงแหน เมื่อผู้มาขอชมพูดว่าเพียงมาขอชมไม่ได้คิดจะนำไปเป็นของตน งูก็เลื้อยห่างไปว่ากันว่าเจ้าของพระพุทธรูปได้มาเกิดเป็นงูเสียแล้ว เพราะความผูกพันหวงแหนพระพุทธรูป ความยึดมั่นผูกพัน จึงเป็นกรรมทางใจที่น่าจะเป็นเหตุแห่งการทำให้มนุษย์ในชาติหนึ่งต้องเป็นสัตว์ในอีกชาติหนึ่งได้ จึงไม่พึงประมาท จะจริงหรือไม่จริง เชื่อหรือไม่เชื่อ ก็อย่าประมาทไว้ก่อน พยายามทำกรรมทางใจให้พ้นจากความยึดมั่นถือมั่นให้ได้เต็มความสามารถ

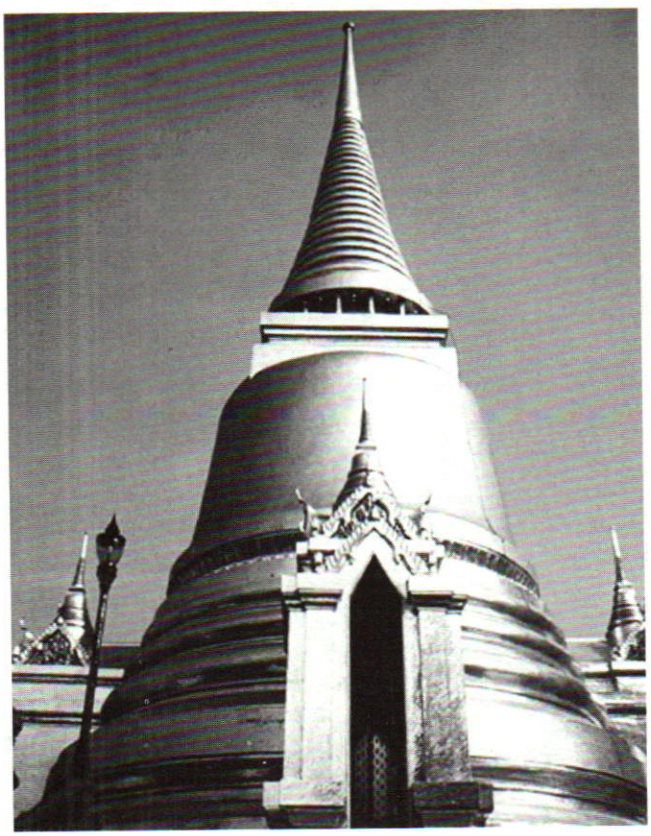

อำนาจแห่งมโนกรรม

ในสมัยพุทธกาลมีเรื่องที่ภิกษุรูปหนึ่งเมื่อมรณภาพลงพระรูปหนึ่งจะนำจีวรไป พระพุทธเจ้าทรงห้ามและรับสั่งเล่าว่าพระภิกษุผู้เป็นเจ้าของของจีวรนั้นได้มาเกิดเป็นเล็นเกาะอยู่ที่จีวรที่ท่านซักตากไว้ เพราะจิตของท่านเมื่อจะมรณภาพนั้นผูกพันอยู่กับจีวรผืนนั้นที่ท่านเพิ่งได้มาและชอบมาก กรรมทางใจหรือมโนกรรมมีโทษหนักเพียงนี้ ทำมนุษย์ในชาติหนึ่งให้เป็นสัตว์ในอีกชาติหนึ่งก็ได้ ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือเมื่อเป็นสัตว์แล้วก็ยังระลึกถึงครั้งเมื่อเป็นมนุษย์ได้จะเดือดร้อนใจเพียงไหน พระพุทธเจ้ารับสั่งห้ามไม่ให้นำจีวรไป เพราะเล็นที่เป็นเจ้าของจีวรครั้งยังเป็นพระภิกษุนั้นหวงอยู่ ถ้านำจีวรไปก็จะโกรธแค้นขุ่นเคือง จะทำให้ไม่ได้ไปเสวยผลแห่งกรรมดีที่ได้กระทำไว้แล้วเป็นอันมาก อำนาจกรรมแม้เพียงมโนกรรมทางใจไม่ได้ปรากฏเป็นกายกรรม วจีกรรม ถึงเป็นการเบียดเบียนทำร้ายผู้ใด ก็ยังมีอำนาจใหญ่ยิ่งเพียงนี้ พระพุทธเจ้ายังทรงเตือนให้ระวังทุกคนจึงควรระวังให้จงหนัก

กรรมส่งผลแน่นอนต่อผู้กระทำ

ทุกวันนี้มีข่าวฆ่าฟันกันอย่างทารุณโหดเหี้ยม มิได้เว้นแต่ละวัน พบแล้ว เห็นแล้ว ก็ให้นึกถึงกรรมเคยฆ่าเขามาก็ถูกเขาตามมาฆ่า คนละภพคนละชาติ ข้ามภพข้ามชาติ

แล้วก็ยังตามกันมาได้ มาส่งผลได้ เรื่องกรรมเป็นเช่นนี้ จึงน่ากลัวกรรมนัก พึงกลัวกรรมนัก ไม่พึงคิดว่าการเชื่อว่าการฆ่าฟันตามล้างตามผลาญกัน เป็นเรื่องกรรมนั้นเป็นความเชื่อที่เหลวไหล ไม่มีเหตุผล ไม่พึงคิดเช่นนี้ เพราะไม่มีคุณอย่างใด จะถูกหรือจะผิด ถ้านึกเชื่อไว้ก่อนว่าเป็นเรื่องการให้ผลของกรรม ก็จะทำให้ไม่กล้าทำกรรมไม่ดีโดยตั้งใจ ก็จะพ้นจากผลของกรรมไม่ดีนั้นแน่นอน อุบัติเหตุในยุคนี้สมัยนี้ที่รุนแรงก็มีมากมาย บางเรื่องไม่น่าเป็นก็เป็น บางคนไม่น่าประสบอุบัติเหตุเช่นนั้นก็ต้องประสบ ดูไปแล้วคิดไปแล้ว ก็น่าจะรู้สึกว่าอุบัติเหตุอย่างนั้น ๆ เกิดขึ้นเพื่อให้คนนั้นคนนี้ต้องบาดเจ็บหรือล้มตายไปเท่านั้น เมื่อคิดเช่นนี้ เพราะไม่อาจคิดเป็นอื่นได้ ก็ย่อมจะทำให้คิดว่าต้องเป็นเรื่องที่กรรมจะส่งผลแก่ผู้นั้น ในที่นั้น ในเวลานั้น อุบัติเหตุจึงต้องเกิดขึ้นดังนี้ การถูกฆ่าของเด็กไร้เดียงสาหาความผิดไม่ได้ ซึ่งปรากฏขึ้นบ่อย ๆ ในยุคนี้ น่าจะทำให้ความเชื่อในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมหนักแน่นขึ้น ทำไมต้องเป็นเด็กคนนั้นที่ถูกฆ่าทั้งที่ไม่ได้มีเรื่องขุ่นเคืองโกรธแค้นกัน อยู่ดี ๆ มีความสุข ก็ปุบปับถูกนำไปประหัตประหาร ในฐานะเป็นผู้ดู จงดูด้วยความรู้สึกกลัวกรรม ไม่ควรดูด้วยความรู้สึกอาฆาตขุ่นเคือง เพราะจะไม่เป็นคุณแก่จิตใจตนเอง มีแต่จะเป็นโทษ รู้แล้ว ปลงลง นี่แหละอำนาจของกรรมยิ่งใหญ่นักพึงกลัวนัก

ใจจักร้อนรุ่ม ถ้าไม่เข้าใจเรื่องกรรมและผลกรรม

แม้ในฐานะเป็นผู้ดู มิใช่ผู้พลอยได้รับความเดือดร้อนทนทุกข์ทรมานด้วย ถ้าไม่สามารถทำใจอบรมใจให้เข้าใจในเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรมได้แล้ว เมื่อตนต้องเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยในเหตุการณ์อันร้ายแรง ก็ย่อมยากที่จะช่วยใจตนเองให้พ้นจากความร้อนได้ แม้เพียงพอสมควร

รับรู้สิ่งใด พึงถือโอกาสอบรมจิตใจในเรื่องกรรม

เรื่องร้ายแรงที่เราไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย เกิดขึ้นอยู่มากมายทุกวันทุกคืน แม้จะอยู่ในบ้านเรือนตนสมัยนี้ก็สามารถรับรู้ได้เห็นได้ได้ยินได้ พึงถือโอกาสอบรมใจตนเองให้เชื่อในเรื่องของกรรม กรรมน่ากลัวเพียงไร คิดให้ดี เมื่อกรรมมาถึง หนีได้หรือไม่ คนดีในชีวิตนี้มิใช่ว่าจะไม่เคยทำกรรมไม่ดีมาก่อนในอดีตชาติ ดังนั้นจึงปรากฏบ่อย ๆ ว่าคนดีแสนดีกลับต้องได้รับความทุกข์หนักหนาด้วยโรคภัยไข้เจ็บบ้าง ด้วยความไม่สมหวังในเรื่องใหญ่โตสำคัญแก่จิตใจบ้าง เป็นเหตุให้ต้องเศร้าหมองทรมานอย่างยิ่ง

ผู้มีปัญญาพึงรับผลของกรรมให้ถูกต้อง

เราได้รู้ได้เห็นอย่าพิศวงสงสัย อย่าได้คิดผิดว่าคนทำดีไม่ได้ดี แต่จงวางใจให้ถูก ให้เป็นประโยชน์แก่ตน วางใจลงในกรรม ที่สลับซับซ้อนยิ่งนัก ยากที่จักเข้าใจ แต่ก็ไม่ยากที่จะเชื่อไว้ก่อน อะไรที่เชื่อไว้ก่อนแล้วไม่มีโทษมีแต่คุณ ผู้มีปัญญาแม้พอสมควรย่อมไม่ดื้อปฏิเสธ การรับผลของกรรมนั้นสำคัญมาก สำคัญทั้งการรับผลของกรรมชั่วและผลของกรรมดี ไม่สำคัญแต่เพียงการรับผลของกรรมชั่วเท่านั้น การรับผลของกรรมดีก็สำคัญ การรับผลของกรรมดีนั้น ถ้ารับไม่ถูกก็มีโทษร้ายแรงแก่จิตใจ น่าจะรุนแรงกว่าการรับผลของกรรมชั่วอย่างไม่ถูกวิธีเสียอีกด้วย ผู้ทำกรรมดีไว้เป็นบารมีส่งให้ชาตินี้สมบูรณ์พร้อม แม้รับผลแห่งกรรมดีหรือผลของบารมีไม่ถูก ผลเสียที่จะเกิดตามมาคือความหลงตน อันความหลงตนนั้นจะพาความหลงอีกมากมายให้ตามมาเป็นโทษมหันต์นัก

ผลของกรรมดีและกรรมชั่ว มีคุณและโทษในตัว

ผลของกรรมดีและผลของกรรมชั่ว มีทั้งคุณและมีทั้งโทษอยู่ในตัว คุณหรือโทษจะปรากฏตามการวางใจรับผลนั้น ผลของกรรมดีที่เกิดแก่ผู้ใดก็ตาม แม้ผู้นั้นวางใจรับไม่ถูก ไม่ประกอบด้วยปัญญา ผลดีก็จะไม่สมบูรณ์ ทั้งผลร้ายก็จะต้องตามมา

การทำใจให้รับผลของกรรมดีอย่างถูกต้อง

ผู้ได้รับผลดีของกรรมดีคือ การได้ประสบโลกธรรมฝ่ายดี คือ ลาภยศสรรเสริญสุขนั่นเอง ต้องรับให้ดี ต้องรับให้ถูก วิธีทำใจให้รับโลกธรรมอย่างถูกต้องที่สุดก็คือให้คิดว่า ลาภก็ตาม ยศก็ตาม สรรเสริญก็ตาม สุขก็ตาม ล้วนอยู่ในลักษณะของไตรลักษณ์ คือไม่เที่ยง ทนอยู่ไม่ได้ต้องเปลี่ยนแปลง และไม่เป็นไปตามความปรารถนาต้องการ ได้รับผลดีของกรรมดีคือได้ประสบโลกธรรมฝ่ายดีเมื่อไร เมื่อนั้นให้คิดถึงไตรลักษณ์ให้ทันที จะได้รับผลดีของกรรมดีที่ดียิ่งกว่าผลดีทั้งนั้น การคิดถึงไตรลักษณ์ ความไม่เที่ยง ทนอยู่ไม่ได้ ต้องแปรปรวน เปลี่ยนแปลง และไม่เป็นไปตาม

ความปรารถนาต้องการคือการทำความดีทางใจเป็นมโนกรรมที่ดี จึงย่อมได้รับผลเป็นความดีตรงตามเหตุที่ได้กระทำ ที่จริงมโนกรรม กรรมทางใจคือคิดดีนั้น แม้ตั้งใจจริงที่จะทำก็น่าจะง่ายกว่ากรรมทางกาย ทางวาจา เพราะเรื่องของความคิดเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของเราเองอย่างแท้จริง ไม่เกี่ยวกับผู้ใดหรืออะไรเลย ความคิดอยู่กับเราจริง ๆ ไม่มีผู้ใดอาจล่วงล้ำก้ำเกินไปบังคับบัญชาได้

การทำใจเมื่อได้รับผลของกรรมชั่วอย่างถูกต้อง

ได้รับผลของกรรมชั่ว คือได้ประสบโลกธรรมฝ่ายไม่ดี ก็ควรต้องทำใจให้รับให้ถูก เช่นเดียวกับการทำใจรับโลกธรรมฝ่ายดีเหมือนกัน ไม่ใช่ว่าจะปล่อยใจให้ตกอยู่ในอำนาจของความทุกข์ ความเศร้าเสียใจ หรือความโกรธแค้นอาฆาตพยาบาท รับผลไม่ดีของกรรมไม่ดี ด้วยวิธีคิดเช่นเดียวกับเมื่อได้รับผลดีของกรรมดี คือคิดถึงไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ทนอยู่ไม่ได้ ต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลง และไม่เป็นไปตามความปรารถนาต้องการของผู้ใดทั้งสิ้น ทุกข์แล้วก็สุขเป็นธรรมดา

ผลของกรรมเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ทั้งผลของกรรมดีและผลของกรรมชั่ว ล้วนมีลักษณะสาม คือ ไม่เที่ยง ทนทุกข์อยู่ไม่ได้ต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลง ไม่เป็นไปตามความปรารถนาต้องการของผู้ใด กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทั้งผลของกรรมดีและผลของกรรมชั่วนั้น เมื่อเกิดแล้วก็ต้องดับไม่มีที่จะยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป

พึงละความยึดมั่นในผลของกรรมทั้งปวง

สิ่งทั้งปวงเกิดแล้วต้องดับคือมีลักษณะสาม มีลักษณะเป็นไตรลักษณ์ โลกธรรมฝ่ายดีคือผลของกรรมดีก็เช่นกัน เกิดแล้วต้องดับ โลกธรรมฝ่ายไม่ดีคือผลของกรรมไม่ดีก็เช่นกัน เกิดแล้วต้องดับ เมื่อเป็นเช่นนั้น เมื่อรู้เช่นนี้ตามเป็นจริงแล้ว ก็พึงละความยึดมั่นในผลของกรรมที่ได้ประสบอยู่ ไม่ว่าจะเมื่อประสบผลดีหรือเมื่อได้ประสบผลชั่วก็ตาม

พึงทุ่มเทจิตใจให้กระทำแต่กรรมดี

ความยึดมั่นถือมั่น เป็นความไม่ถูกต้อง พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้ละ แต่เมื่อยังละความยึดทุกอย่างไม่ได้ ก็พึงทุ่มเทจิตใจให้ยึดมั่นการทำกรรมดี ยึดมั่นความเชื่อในผลของการทำความดี ว่าทำดีจักได้ดีจริง มีความยึดมั่นความเชื่อในผลของการทำความชั่ว ว่าทำชั่วจักได้ชั่วจริง ความยึดมั่นเช่นนี้จักเป็นทางนำไปดีให้ได้ทำดี ไม่ทำไม่ดี ซึ่งก็ย่อมจักนำให้พ้นทุกข์โทษภัยของกรรมไม่ดี ได้รับแต่คุณประโยชน์สารพัดของกรรมดี

การสังคายนา
ชำระพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท

เนาวรัตน์ ทองรมย์

"สังคายนา" หรือ **"สังคีติ"** คือ การจัดระเบียบหลักคำสอนไว้เป็นหมวดหมู่ สะดวกแก่การจดจำนำไปอ้างอิงนั้น

การทำสังคายนาพระไตรปิฎก ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ได้ทำกันมาถึง ๑๑ ครั้ง ดังนี้

ปฐมสังคายนา การทำสังคายนาครั้งที่ ๑

การทำสังคายนาครั้งแรกนี้ มีสาเหตุมาจากเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จเข้าสู่ปรินิพพานได้ ๗ วัน พระสุภัททาซึ่งบวชเมื่อแก่ได้กล่าวถ้อยคำดูหมิ่นพระบรมศาสดาและพระธรรมวินัยของพระองค์ ทำให้พระมหากัสสปเถระมีความสังเวชว่าพระบรมศาสดาเพิ่งเสด็จปรินิพพานก็ยังมีภิกษุอลัชชีมากล่วงล่ำยีพระธรรมวินัยได้ถึงปานนี้ ดังนั้น หลังจากพุทธปรินิพพานแล้ว ๓ เดือน พระมหากัสสปเถระจึงดำริการจะทำสังคายนาเลือกสรรพภิกษุทั้งหลายซึ่งล้วนเป็นพระอรหันต์ทรงพระจตุปฏิสัมภิทาญาณกับพระอานนท์เป็นเสกขบุคคลพระองค์หนึ่งซึ่งได้พระอรหันต์

ในราตรีรุ่งขึ้น วันจะสังคายนาครบ ๕๐๐ พระองค์ มีพระเจ้าอชาตศัตรูทรงเป็นศาสนูปถัมภก ซึ่งได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ด้านอาณาจักรอย่างสมบูรณ์ โดยทรงปฏิสังขรณ์มหาวิหาร ๑๘ แห่ง ในพระนครราชคฤห์ และให้ทรงสร้างมณฑปสำหรับทำพิธีสังคีติกรรม ณ ประตูถ้ำสัตตบรรณคูหาเชิงเขาเวภารบรรพตถวาย พระกัสสปะเถระเป็นประธาน ให้พระอุบาลีเถระผู้เป็นเอกทัคคะในด้านพระวินัย ทำหน้าที่วิสัชนาในเรื่องที่เกี่ยวกับพระวินัยให้พระอานนท์พุทธอนุชา ผู้ได้ชื่อว่าเป็นคลังแห่งพระสัทธรรม เพราะทรงจำคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาไว้ได้มากเป็นผู้วิสัชนาพระธรรม คือทั้งพระสูตรและพระอภิธรรมและตกลงให้สังคายนาพระวินัยก่อน เพราะพระวินัยเป็นแก่นหรือรากแก้วของพระศาสนา แล้วจึงสังคายนาพระสูตรและพระอภิธรรม เมื่อสังคายนาแต่ละปิฎกจบลง พระสงฆ์สังคีติภาณกาจารย์ได้ท่องจำและสังวัธยายปิฎกนั้น ๆ โดยมุขปาฐะ การทำสังคายนาครั้งแรกนี้ใช้เวลา ๗ เดือน จึงจบสิ้น

ทุติยสังคายนา การสังคายนาครั้งที่ ๒

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว ๑๐๐ ปี ภิกษุวัชชีบุตรเมืองไพศาลีเป็นอลัชชีได้บัญญัติและประพฤติ ๑๐ ประการ ซึ่งขัดต่อพุทธบัญญัติดังนี้

๑. กำหนดว่า ภิกษุเก็บเกลือไว้ในกลักเขาสัตว์ *(เช่น กลักเขาควาย)* ก็ควร

๒. กำหนดว่า ภิกษุฉันเพลตอนบ่าย เงาอาทิตย์เกินเที่ยงแล้ว ๒ นิ้ว ก็ควร

๓. กำหนดว่า ภิกษุฉันเสร็จแล้ว ไม่ทำวินัยกรรมก่อนจะฉันในละแวกบ้าน ก็ควร

๔. กำหนดว่า ภิกษุอยู่อาวาสใหญ่ มีสีมาเดียวรอบอาวาส จะแยกทำอุโบสถต่างหาก ก็ควร

๕. กำหนดว่า ภิกษุทำอุโบสถในอาวาสใหญ่มีสีมาเดียวรอบอาวาส ไม่ต้องรอรับฉันทานุมัติจากภิกษุที่ไม่ได้อยู่ในที่ประชุมสงฆ์ ก็ควร

๖. กำหนดว่า ภิกษุทำตามครูอาจารย์ที่เคยทำมาแล้ว ไม่ว่าจะผิดหรือถูก ก็ควร

๗. กำหนดว่า ภิกษุฉันเสร็จแล้ว ไม่ทำวินัยกรรมก่อนจะดื่มนมสด ก็ควร

๘. ภิกษุดื่มเหล้าดิบคือน้ำตาลเมาหรือน้ำตาลสด

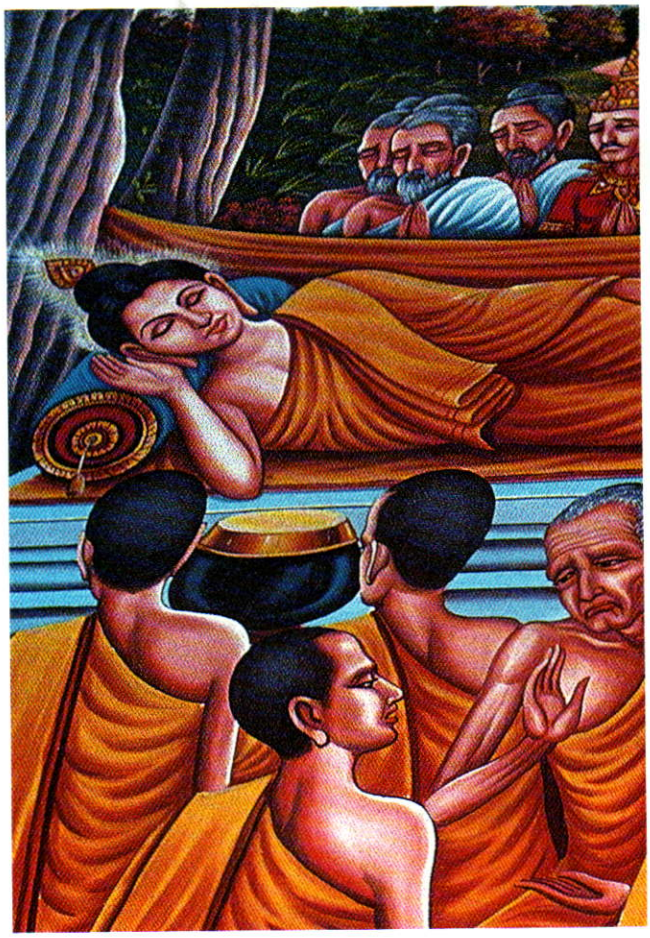

ที่ใส่เชื้อหมักส่าลงไปแล้ว แต่ยังไม่ได้กลั่นเป็นเหล้า ก็ควร

๙. ภิกษุจะใช้ผ้าซิ่นถักไม่มีชาย ก็ควร

๑๐. ภิกษุรับเงินทอง ก็ควร

ต่อมาพระมหาเถรขีณาสพ ๘ พระองค์ มีพระยสเถระเป็นต้น พระเรวัตตเถระเป็นปริโยสาน ชำระทศวัตถุอธิกรณ์ ๑๐ ประการ ให้ระงับยังพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ เสร็จจากระงับอธิกรณ์แล้ว พระเรวัตตเถระจึงปรึกษาสงฆ์ ซึ่งได้ตกลงกันทำสังคายนาและคัดเลือกพระขีณาสพปฏิสัมภิทา ๗๐๐ รูป เป็นพระสังคีติการก มีพระเรวัตตเถระเป็นประธาน พระเจ้ากาลาโศกราชเป็นองค์ศาสนูปถัมภก

ทุติยสังคายนานี้ คณะพระสังคีติการกทั้ง ๗๐๐ รูป ได้มอบหมายให้พระเรวัตตเถระเป็นผู้ไต่สวนทวนถามพระธรรมวินัย พระสัพพกามีเป็นผู้วิสัชนาทำที่วาลุการามเมืองไพศาลีทำอยู่เป็นเวลา ๘ เดือน

ตติยสังคายนา การสังคายนาครั้งที่ ๓

อนุสาวรีย์พระเจ้าอโศกมหาราช ณ วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

พระพุทธศาสนาล่วงแล้วมา ๒๑๘ ปี พระเจ้าอโศกมหาราช ผู้ครองนครปาตลีบุตรทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาทรงสร้างและปฏิสังขรณ์มหาวิหารมากมายถวายไว้ในพระพุทธศาสนา จนพวกเดียรถีย์ขาดแคลนเครื่องยังชีพเข้ามาปลอมบวชในพระพุทธศาสนาแล้วไม่ละเลิกลัทธิของตน ประพฤติผิดพุทธบัญญัติเป็นจำนวนมาก ต่อมาพระโมคคลีบุตรติสสะเถระยัง พระเจ้าศรีธรรมาโศกราชให้เรียนรู้ในพุทธสมัย แล้วชำระสึกพวกเดียรถีย์เสีย ๖๐,๐๐๐ ยัง พระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ พระภิกษุผู้มีศีลงดการทำสังฆกรรมร่วมเป็นเวลา ๗ ปี จนถึง พ.ศ. ๒๓๔ พระโมคคลีบุตรติสสะเถระ จึงเลือกพระขีณาสพ ทรงอภิญญาได้ ๑,๐๐๐ รูป พระโมคคลีบุตรติสสะเถระเป็นผู้ถาม พระมัชฌันติกเถระกับพระมหาเทวเถระเป็นผู้วิสัชนาทำที่อโศการามเมืองปาตลีบุตร พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นองค์ศาสนูปถัมภกทำอยู่ ๙ เดือน จึงเสร็จ

(เสร็จใน พ.ศ. ๒๓๕ บางแห่งจึงเขียนว่าการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ทำเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔ บ้าง ๒๓๕ บ้าง)

หลังการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ แล้ว พระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระได้แต่งคัมภีร์กถาวัตถุ ซึ่งเป็นหนึ่งในพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ และทราบโดยญาณว่า ในภายภาคหน้าพระพุทธศาสนาจะไม่มั่นคงรุ่งเรืองในชมพูทวีป แต่จะไปมั่นคงรุ่งเรืองในประเทศอื่น ๆ จึงขอพระบรมราชูปถัมภ์จากพระเจ้าอโศกมหาราชจัดส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่พระศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ ๙ สาย คือ

สายที่ ๑ ส่งพระมัชฌันติกะและคณะไปยังแคว้นกัสมิระ และคันธาระ ปัจจุบัน คือ แคชเมียร์

สายที่ ๒ ส่งพระมหาเทวะและคณะไปยังมหิสมณฑล ปัจจุบันคือ รัฐไมซอร์ ภาคใต้ของอินเดีย

สายที่ ๓ ส่งพระรักขิตะและคณะไปยังแคว้นวนวาสี ประเทศอยู่ทางตอนเหนือของรัฐไมซอร์

สายที่ ๔ ส่งพระธรรมรักขิตะและคณะไปยังอปรันตกชนบท ปัจจุบันอยู่แถบตอนเหนือของบอมเบย์

สายที่ ๕ ส่งพระมหาธรรมรักขิตะและคณะไปยังแคว้นมหาราษฎร์อยู่แถบปูนาในปัจจุบัน

สายที่ ๖ ส่งพระมหารักขิตะและคณะไปยังโยนกประเทศอยู่ตอนเหนือของประเทศอิหร่าน *(เปอร์เซีย)*

สายที่ ๗ ส่งพระมัชฌิมะ และพระมหาเถระอีก ๔ รูป ไปยังหิมวันตะเชิงเขาหิมาลัยปัจจุบันคือ ประเทศเนปาล

สายที่ ๘ ส่งพระโสณะกับพระอุตตระและคณะไปยังสุวรรณภูมิ คือ พม่า ไทย หรือ เอเชียอาคเนย์

สายที่ ๙ ส่งพระมหินทเถระพร้อมด้วยคณะไปยังประเทศลังกา *(สมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะแห่งประเทศลังกา)*

จตุตถสังคายนา การทำสังคายนาครั้งที่ ๔

ครั้นพระพุทธศาสนาล่วงมาถึง ๒๓๘ ปี จึงพระมหินทรเถระเจ้าออกไปลังกาทวีป บวชกุลบุตรให้เล่าเรียนพระปริยัติธรรม คือ หยั่งรากพระพุทธศาสนาลงในประเทศลังกาแล้ว พระขีณาสพทั้ง ๓๘ พระองค์ มีพระมหินทรเถรทำหน้าที่ปุจฉา พระอริฏฐมหาเถระราชภาคิไนยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นผู้วิสัชนา มีพระสงฆ์ซึ่งทรงพระปริยัติธรรม ๑,๐๐๐ รูป ทำสังคายนาพระไตรปิฎกในมณฑลถูปารามใกล้กรุงอนุราธบุรี พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นองค์อุปถัมภกทำอยู่เป็นเวลา ๑๐ เดือน จึงสำเร็จ

ปัญจมสังคายนา การทำสังคายนาครั้งที่ ๕

ทำเมื่อ พ.ศ. ๔๓๓ เมื่อพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะสวรรคตแล้ว มีกษัตริย์สิงหลและทมิฬครองราชสมบัติในลังกาสืบมาอีก ๑๐ กว่าพระองค์ จนถึงพระเจ้าวัฏฏคามินีอภัย ครั้งนั้นพระอรหันต์ทั้งปวงในลังกาทวีปพิจารณาเห็นว่าพระพุทธศาสนาจะเสื่อมลง เพราะพระสงฆ์ซึ่งทรงพระไตรปิฎกให้ขึ้นปากเจนใจนั้นเบาบางลงกว่าแต่ก่อน ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วจดจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานเป็นครั้งแรก ทั้งบทบาลีและอรรถกถาเป็นภาษาสิงหล จึงเลือกพระอรหันต์อันทรงปฏิสัมภิทาญาณ และพระสงฆ์ปุถุชนผู้ทรงพระปริยัติธรรมมากกว่า ๑,๐๐๐ ปฏิสัมภิทาญาณ พระสงฆ์ประชุมกันที่อาโลกเลณสถานในมลยชนบท เมืองอนุราธบุรี พระเจ้าวัฏฏคามินีอภัยเป็นศาสนูปถัมภก มีพระรักขิตเถระเป็นประธาน พระติสสะมหาเถระเป็นผู้วิสัชนาทั้งสามปิฎกทำอยู่เป็นเวลา ๑ ปี

ฉัฏฐสังคายนา การทำสังคายนาครั้งที่ ๖

จากการจารพระไตรปิฎกลงในใบลานเมื่อทำสังคายนาครั้งที่ ๕ แล้วต่อมา พ.ศ. ๙๕๖ ในรัชกาลพระเจ้ามหานามมีพระเถระปราชญ์รูปหนึ่งชื่อพระพุทธโฆษาจารย์ออกเดินทางจากชมพูทวีปไปยังเกาะลังกาด้วยความประสงค์จะแปลอรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาสิงหลในลังกาทวีปกลับเป็นภาษามคธ แล้วจารึกลงในใบลานใหญ่ทำในโลหปราสาทเมืองอนุราธบุรี พระเจ้ามหานามเป็นศาสนูปถัมภกใช้เวลาเพียง ๑ ปี จึงสำเร็จ

ข้อสังเกต

การสังคายนาครั้งที่ ๕ และครั้งที่ ๖ นี้ พม่าไม่ยอมรับว่าเป็นการสังคายนา โดยพม่ายอมรับการสังคายนาในอินเดีย ๓ ครั้ง และยอมรับการสังคายนาครั้งที่ ๒ ในลังกาว่าเป็นการสังคายนาครั้งที่ ๔ และนับการสังคายนาในประเทศของตน ๒ ครั้งว่าเป็นการสังคายนาครั้งที่ ๕ และครั้งที่ ๖

การสังคายนาในพม่าครั้งที่ ๑ นั้น พม่าถือว่าเป็นการสังคายนาครั้งที่ ๕ ในพระพุทธศาสนา ต่อจากลังกาจารพระไตรปิฎกลงในใบลาน การสังคายนาครั้งนี้ทำที่เมืองมัณฑะเลย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ มีพระสงฆ์ผู้คงแก่เรียนประชุมกัน ๒,๔๐๐ รูป ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระเจ้ามินดง โดยพระมหาเถระ ๓ รูป คือพระชาคราภิวังสะ พระรินทาภิชชาและพระสุมังคลสามีผลัดกันเป็นประธานชำระบาลีพระไตรปิฎกแล้วจารึกบนแผ่นหินอ่อน จำนวน ๗๒๙ แผ่น ประชุมทำกันอยู่เป็นเวลา ๕ เดือน

การทำสังคายนาครั้งที่ ๒ ในประเทศพม่า พม่าถือว่าเป็นการสังคายนาครั้งที่ ๖ ในพระพุทธศาสนา ทำพิธีเปิดงานเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นการฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษอย่างยิ่งใหญ่ของพม่าด้วย และได้เชิญผู้นำชาวพุทธจากประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ ลังกา ไทย ลาวและเขมร ถือว่าเป็นประเทศสำคัญสำหรับการสังคายนาครั้งนี้ เพราะถือพระไตรปิฎกบาลีเช่นเดียวกัน รัฐบาลพม่าได้เชิญ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทยให้เดินทางไปเยือนสหภาพพม่า และร่วมเป็นประธานเปิดงาน กระทำพิธีสังคายนาพระไตรปิฎก ส่วนคณะสงฆ์ไทยอันมีสมเด็จพระสังฆนายกและพระสงฆ์จำนวน ๑๔ รูป ได้เดินทางไปร่วมพิธีด้วย ในการนี้ที่ชุมนุมสงฆ์ได้เลือกสมเด็จพระสังฆนายกแห่งประเทศไทย

เป็นประธานในการสังคายนาเสร็จแล้วได้พิมพ์พระไตรปิฎกและอรรถกถาแบบอักษรพม่าแจกจ่ายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก และให้นับการสังคายนาครั้งนี้เป็นพิธีสังคายนาสมัยที่ ๔ ของประเทศไทย

สัตตมสังคายนา การทำสังคายนาครั้งที่ ๗

เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงมาถึง ๑,๕๘๗ ปี ครั้งนั้น พระเจ้าปรากรมพาหุราชได้เสวยราชสมบัติในลังกาทวีป ย้ายพระนครจากอนุราธบุรีมาตั้งอยู่เมืองปุรัตถิมมหานคร พระกัสสปเถรเจ้ากับพระสงฆ์ผู้ทรงธรรมวินัยประชุมกันชำระพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นภาษาสิงหฬบ้าง มคธบ้าง ปะปนกันอยู่ ให้แปลงแปลออกเป็นภาษามคธทั้งสิ้นแล้วจารึกลงลานใหม่ พระเจ้าปรากรมพาหุราชเป็นศาสนูปถัมภกปีหนึ่งจึงสำเร็จบริบูรณ์

อัฏฐมสังคายนา การทำสังคายนาครั้งที่ ๘

เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่ขยายเข้ามาในประเทศไทย สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัย พระไตรปิฎกยังไม่ได้จารึกลงเป็นอักษรไทยในหนังสือสังคีติยวงศ์ว่าการสังคายนาพระธรรมวินัยมีขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๐ ในสมัยพระเจ้าสิริธรรมจักรวรรดิ์ดิลกราช เนื่องจากพระธรรมทินนเถรเจ้าแห่งเมืองเชียงใหม่พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกพิรุธมากทั้งพระบาลี และอรรถกถาฎีกา จึงถวายพระพรให้พระเจ้าสิริธรรมจักรวรรดิ์ดิลกราชทรงทราบว่าจะชำระพระปริยัติธรรมให้บริบูรณ์ พระเจ้าสิริธรรมจักรวรรดิ์ดิลกราช จึงให้กระทำพระมณฑปในมหาโพธารามวิหาร พระธรรมทินเถรจึงเลือกพระสงฆ์ซึ่งทรงพระไตรปิฎกมากกว่า ๑๐๐ รูป ประชุมพร้อมกันในพระมณฑปนั้น กระทำสังคายนาพระไตรปิฎกตกแต้มให้ถูกถ้วนบริบูรณ์ พระเจ้าสิริธรรมจักรวรรดิ์ดิลกราชเป็นศาสนูปถัมภกปีหนึ่งจึงสำเร็จ

นวมสังคายนา การทำสังคายนาครั้งที่ ๙

เป็นการสังคายนาครั้งที่ ๒ ในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ภายหลังจากการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์สำเร็จลงแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ได้ทรงสดับสมเด็จพระสังฆราชถวายพระพรว่าเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียกรุง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ วัดวาอารามถูกเผาผลาญ พระไตรปิฎกและพระเจดียสถานทั้งปวงก็เป็นอันตรายสาบสูญไป สมณะผู้รักษาร่ำเรียนพระไตรปิฎกก็พลัดพรากล้มตายเป็นอันมาก พระไตรปิฎกจึงเสื่อมสูญร่วงโรยมาถึงกาลทุกวันนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และกรมพระราชวังบวรฯ จึงมีพระราชดำรัสให้จัดการทำสังคายนา ณ วัดทิพพาราม ด้วยเหตุที่วัดนี้ประดิษฐานอยู่ระหว่างพระบรมมหาราชวังและพระบวรราชวัง จึงพระราชทานนามใหม่ให้ชื่อว่าวัดพระศรีสรรเพ็ชญดาราม ต่อมาคือวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์ ในการทำสังคายนาครั้งนี้มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นแม่กองชำระพระสุตตันตปิฎกกอง ๑ พระวันรัตเป็นแม่กองชำระพระวินัยปิฎกกอง ๑ พระพิมลธรรมเป็นแม่กองชำระพระสัททาวิเสสกอง ๑ พระธรรมไตรโลกเป็นแม่กองชำระพระปรมัตถปิฎกกอง ๑ ทั้งพระสงฆ์และราชบัณฑิตประชุมกันพิจารณาดูพระปริยัติ สอบสวนพระบาลีกับอรรถกถาที่ผิดเพี้ยนวิปลาสก็ตกแต้มเปลี่ยนแปลงอักขระให้ถูกถ้วนบริบูรณ์ทุก ๆ พระคัมภีร์ใหญ่น้อยและที่ใดสงสัยเคลือบแคลงก็ปรึกษาไต่ถามพระราชาคณะผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นมหาเถรให้วิสัชนาตัดสินที่ผิดและชอบการชำระพระไตรปิฎกตั้งแต่ ณ วันเพ็ญเดือน ๑๒ ปีวอก สัมฤทธิศก มาจนถึงวันเพ็ญเดือน ๕ ปีระกา เอกศก จุลศักราช ๑๑๕๑ พอครบ ๕ เดือนก็สำเร็จการสังคายนาจารึกพระไตรปิฎกซึ่งชำระบริสุทธิ์แล้วนั้นลงลานใหญ่สำเร็จแล้วให้ปิดทองทึบทั้งในปกหน้าหลังและกรอบทั้งสิ้น เรียกว่า ฉบับทองห่อด้วยผ้ายกเชือกรัด ถักด้วยไหมเบญจพรรณ มีสลากงาแกะเป็นลวดลายเขียนอักษรด้วยน้ำหมึกและฉลากทองเป็นตัวอักษรบอกชื่อพระคัมภีร์ทุก ๆ พระคัมภีร์

ทสมสังคายนา การทำสังคายนาครั้งที่ ๑๐

การทำสังคายนาครั้งนี้ เป็นครั้งที่ ๓ ของประเทศไทย ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๑-๒๔๓๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คัดลอกและปริวรรตพระไตรปิฎกฉบับอักษรขอมเป็นอักษรไทยเป็นเล่มหนังสือเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในการครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นพระไตรปิฎกบาลีอักษรไทย ๓๙ เล่มชุด ตีพิมพ์จำนวน ๑,๐๐๐ ชุด สิ้นพระราชทรัพย์ประมาณ ๒,๐๐๐ ชั่ง (๑๖๐,๐๐๐ บาท) นับเป็นครั้งแรกที่มีการตีพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นเล่มสมุดในประเทศไทยและในโลก

เอกาทสมสังคายนา การทำสังคายนาครั้งที่ ๑๑

การทำสังคายนาครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๔ ในประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๘ – ๒๔๗๓ ทางราชการและคณะสงฆ์มีเจตจำนงจะสร้างพระไตรปิฎกเป็นอนุสาวรีย์เชิดชูพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ด้วยพระราชทรัพย์และเงินโดยเสด็จพระราชกุศลจากพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ และประชาชนทั่วไป

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ทรงเป็นประธานในการชำระพร้อมด้วยพระราชาคณะอีก ๘ รูป

การจัดทำต้นฉบับ ใช้ฉบับพิมพ์สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นหลัก ส่วนที่ฉบับรัชกาลที่ ๕ ขาดหายไป ใช้ฉบับลานทองของหลวงเป็นหลัก แก้คำผิดเฉพาะที่ปรากฏว่าคัดลอกผิดเปลี่ยนใช้เครื่องหมายพินทุแทนวัญชการและยามักการ จัดวางระยะวรรคตอนหนังสือใหม่ใช้เครื่องหมายประกอบเป็นอย่างเดียวกัน ตามแบบฉบับที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ประทานไว้ในการพิมพ์อรรถกถา ซึ่งจัดทำก่อนหน้าที่เพิ่มเติม และจัดเล่มใหม่เป็น ๔๕ เล่ม ตั้งชื่อว่า **"สยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ"** หรือเรียกว่า **"พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ"** พิมพ์ที่มหามกุฏราชวิทยาลัย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ คณะสงฆ์ได้ตั้งคณะกรรมการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลี เป็นภาษาไทย และได้ดำเนินการจัดพิมพ์ในคราวฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นหนังสือ ๘๐ เล่ม เท่ากับจำนวนพระชนมายุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในการจัดพิมพ์ครั้งต่อมาลดลงมาเหลือ ๔๕ เล่ม เท่ากับฉบับภาษาบาลี

พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทย

พ.ศ. ๒๕๓๐ คณะสงฆ์และรัฐบาลไทยได้จัดงานสังคายนาพระธรรมวินัย ตรวจชำระพระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยแล้วจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ เรียกว่า **"พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา"** เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณพระสังฆราช *(วาสนมหาเถระ)* วัดราชบพิธ เป็นประธานกรรมการ พิมพ์จำนวน ๒,๕๓๐ ชุด พระราชทานแก่พระอารามหลวงทุกวัด กระทรวง ทบวง กรม สถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย และประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา ที่เหลือจากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้มีจิตศรัทธาร่วมสร้างถวายตามวัดวาอาราม และมีไว้เป็นสมบัติส่วนตัวตามประสงค์

พ.ศ. ๒๕๓๕ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบนักษัตร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ดำเนินการตรวจชำระพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี เสร็จเรียบร้อยเรียกว่า **"มหาจุฬาเตปิฎกำ"** คือพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการตรวจชำระและพิมพ์คำอธิบายพระไตรปิฎกที่เรียกว่า **"อรรถกถา"** ภาษาบาลี โดยมีอาจารย์พรรัตนสุวรรณ เป็นหัวหน้าอีกด้วย

พ.ศ. ๒๕๓๗ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ทำโครงการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นภาษาไทย เพื่อให้ชาวพุทธทั่วไปอ่านเข้าใจง่าย เป็นการร่วมเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ในการนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ทรงรับเป็นประธานอุปถัมภ์ โครงการการแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพุทธรูปแกะสลัก หน้าผาเขาชีจรรย์

พระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดา

(พระพุทธรูปแกะสลักใหญ่ที่สุดในโลกและใช้เทคโนโลยีเลเซอร์เป็นองค์แรกของโลก)

อุดม จะโนภาษ

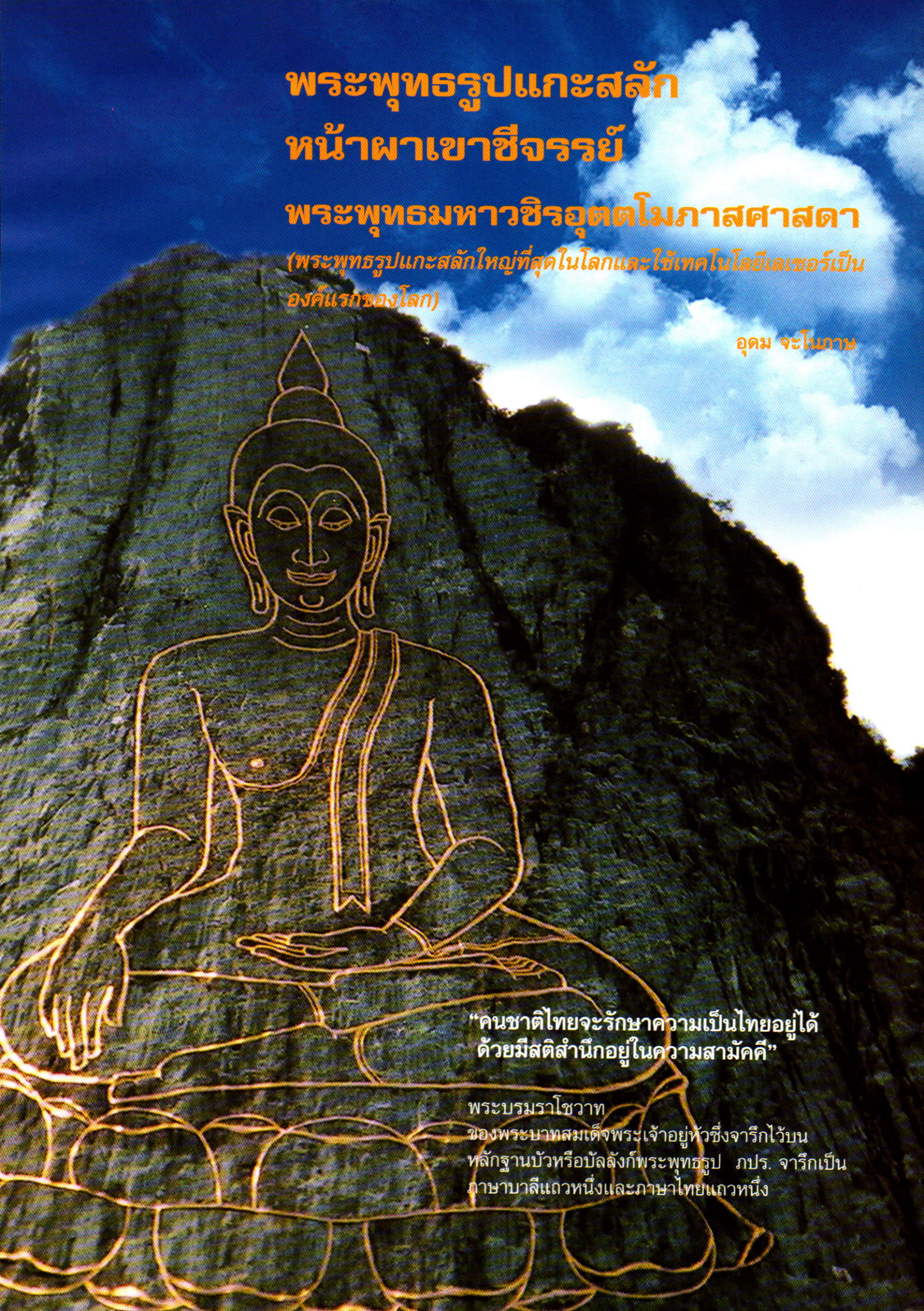

"คนชาติไทยจะรักษาความเป็นไทยอยู่ได้ ด้วยมีสติสำนึกอยู่ในความสามัคคี"

พระบรมราโชวาท
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งจารึกไว้บน
หลักฐานบัวหรือบัลลังก์พระพุทธรูป ภปร. จารึกเป็น
ภาษาบาลีแถวหนึ่งและภาษาไทยแถวหนึ่ง

พระบรมราโชวาทที่กระผมได้อัญเชิญมานี้ สำคัญยิ่งจะเห็นได้ว่าจากพระบรมราโชวาทนี้ได้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นมากมายทั้งในด้านจิตใจและวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์ เป็นตัวอย่างอันดีที่คนทั้งชาติได้สามัคคีกัน สร้างจากภูเขาที่ถูกระเบิดซึ่งถ้าปล่อยไว้ก็จะราบเรียบไปแล้ว ให้กลับเป็นพระพุทธรูปที่เป็นศูนย์รวมจิตใจคนไทยทั้งชาติ เป็นสัญลักษณ์ของชาติไทยให้ทั่วโลกรู้จักเป็นที่สืบพระพุทธศาสนาให้ยืนยาว ใครได้เห็นก็ทราบว่า ณ ที่นี้เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนา ที่จะน้อมนำให้เกิดพุทธานุสติ ธรรมานุสติ และสังฆานุสติ ทำให้คนเว้นชั่ว ประกอบกุศลกรรม และทำจิตให้บริสุทธิ์ ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา บ้านเมืองก็จะร่มเย็นเป็นสุข ทั้งเป็นเครื่องแสดงถึงความจงรักภักดีของพสกนิกรมีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้ร่วมกันสร้างพระพุทธรูปนี้น้อมเกล้าฯ ถวาย ในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ เพื่อเป็นการถวายพระราชกุศล เป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนา และหวังว่าจะให้พระเกียรติยศปรากฏไปทั่วโลกตราบชั่วกัลปาวสาน *(ดูได้จากพระคาถาถวายพระพรชัยมงคล ที่พระสงฆ์สวดท้ายเรื่องนี้)*

โครงการพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์
พระพุทธรูปแกะสลักที่ใหญ่ที่สุดในโลก

เขาชีจรรย์อยู่ในบริเวณวัดญาณสังวราราม ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ในวัดญาณสังวรารามมีภูเขาอยู่ ๒ ภูเขา คือ เขาชีโอน กับ เขาชีจรรย์ เขาชีจรรย์เป็นเขาหินเนื้อปูน ยอดเขาส่วนที่สูงสุดมีความสูง ๒๔๘ เมตร เขาชีจรรย์ มีหินอ่อนขนาบด้วยหินชนวน เหมาะแก่การนำไปทำวัสดุก่อสร้าง จึงถูกระเบิดเพื่อนำไปใช้ในการก่อสร้างเป็นอันมาก

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ทรงเสียดายเขาชีจรรย์ ที่มีภูมิทัศน์สวยงามตามธรรมชาติ แต่ถูกระเบิดทุกวัน หากปล่อยทิ้งไว้ในไม่ช้าก็จะถูกระเบิดทำลายจนหมดสิ้น และก็คงลามไปถึงเขาชีโอนอีก

สมเด็จพระสังฆราชจึงมีดำริที่จะอนุรักษ์เขาชีจรรย์ให้คงอยู่คู่กับเขาชีโอน จึงให้หยุดการระเบิดเขาชีจรรย์

สมเด็จพระสังฆราชทรงมีพระดำริจะสร้างพระพุทธรูปใหญ่ที่สุด เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่แล้ว แต่ยังหาที่เหมาะมิได้ทรงเห็นว่าถ้าจะสร้างพระพุทธรูปแกะสลักที่หน้าผาเขาชีจรรย์ก็จะเป็นการสร้างพระพุทธรูปใหญ่ที่สุดในโลกได้ เพราะเขาชีจรรย์นั้นสูงชันมาก และเป็นการบังเอิญที่การระเบิดนั้นระเบิดได้พอดีราบเรียบใกล้เคียงกับขนาดของพระพุทธรูป ซึ่งเหมาะที่สุดที่จะสร้างพระพุทธรูป ณ ที่นี้

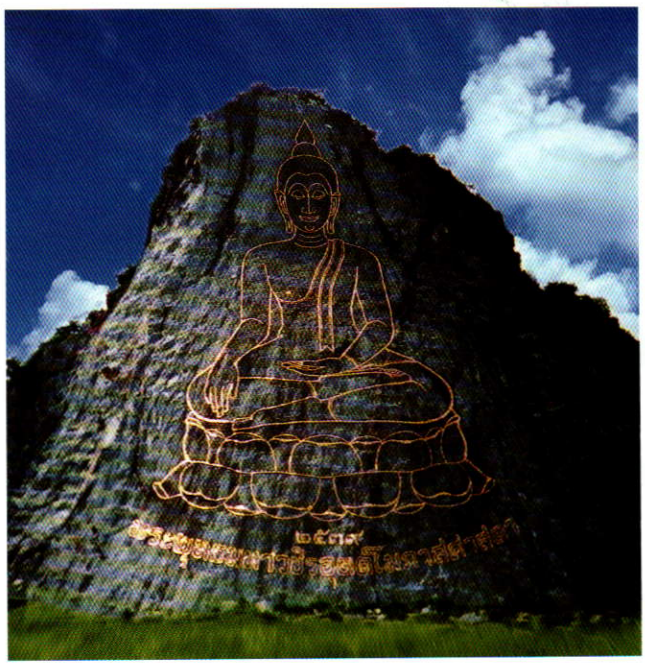

สมเด็จพระสังฆราชและบรรดาพุทธศาสนิกชนผู้เป็นศิษยานุศิษย์ ได้เริ่มศึกษาความเป็นไปได้เห็นว่า หากมีการปรับพื้นที่ให้เรียบแล้วแกะสลักพระพุทธรูปไว้จะเป็นพระพุทธรูปที่ใหญ่และสวยงามมองเห็นได้ในระยะไกล และจะเป็นพระพุทธรูปที่แกะสลักบนหน้าผาที่ใหญ่ที่สุดในโลก และเนื่องจากสมเด็จพระสังฆราชตั้งพระทัยว่าจะสร้างเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้มีพระลิขิตถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบ

เดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ *(กปร.)* ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดรูปแบบพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์ คณะกรรมการเห็นพร้อมกันว่าพระพุทธรูปแกะสลักควรเป็นพระพุทธรูปนั่งแบบ **"มารวิชัย"** คือชนะมารแบบเดียวกับ **"พระพุทธนว**

ราชบพิตร" ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้เป็นพระพุทธรูปประจำจังหวัด จังหวัดละ ๑ องค์ พระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์นี้กำหนดให้มีขนาดความสูงขององค์พระพุทธรูป ๑๐๙ เมตร หน้าตักกว้าง ๗๐ เมตร มีฐานบัวหรือบัลลังก์สูง ๒๑ เมตร ความสูงรวม ๑๓๐ เมตร

การออกแบบได้ออกแบบไว้ ๓ ลักษณะคือ

๑. แบบรูปเหมือน

๒. แบบนูนต่ำ

๓. แบบลายเส้น

เมื่อออกแบบเสร็จ คณะกรรมการจึงได้ส่งแบบไปทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อขอรับพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ สรุปได้ว่า "สมควรจัดสร้างเป็นลายเส้น แต่ให้ลึกและชัดเห็นเป็นรูปพระพุทธรูปในระยะไกลจะดีกว่าการสร้างแบบนูนต่ำซึ่งไม่เหมาะสมจะมีปัญหาในด้านการบำรุงรักษาเพราะเป็นเขาหินปูนและให้มีมาตรการด้านความปลอดภัย โดยกั้นพื้นที่ด้านหน้าใกล้องค์พระพุทธรูปเป็นเขตห้ามเข้าเด็ดขาด

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดสร้างพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์ และขอพระราชทานนามพระพุทธรูปด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระกรุณาธิคุณพระราชทานพระบรมราชานุญาต และพระราชทานนามพระพุทธรูปว่า **พระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดา** มีความหมายว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นศาสดาที่รุ่งเรืองสว่างประเสริฐดุจดังมหาวชิร

การดำเนินการตามโครงการ

เมื่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ก็มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการดังนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายสงฆ์

- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายสงฆ์
- พระธรรมสิริสารเวที เป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอำนวยการโครงการ

- สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารทรงเป็นประธานคณะกรรมการ
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นรองประธานคณะกรรมการ
- พลเรือโทประสิทธิ์ สันติธรรม เป็นเลขานุการคณะกรรมการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการและควบคุมการจัดสร้าง

- นายสุวิชญ์ รัศมิภูมิ เป็นประธาน
- พลเรือโทประสิทธิ์ สัทธิธรรม เป็นเลขานุการคณะกรรมการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายหาทุนและการเงิน

- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธาน
- ผู้ช่วยปลัดกระทรวงการคลัง เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

- อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ เป็นประธาน
- ผู้อำนวยการกองวิชาการ กรมประชาสัมพันธ์เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีการ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทอดพระเนตรการวาดภาพองค์พระพุทธรูป

- ราชเลขาธิการ เป็นประธาน
- คุณจันทนี ธนรักษ์ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารได้มีพระราชบัณฑูรแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ แล้วก็ทรงรีบเริ่มงานทันที ได้แก่ การสำรวจพื้นที่หน้าผาเขาชีจรรย์มีลักษณะเป็นเหมืองหิน *(Quarry)* เดิมมีความสูงที่ยอด ๒๔๘ เมตร แต่ถ้าวัดจากด้านที่ถูกระเบิดจะมีความสูง ๑๗๐ เมตร หันหน้า *(ด้านที่ถูกระเบิด)* ออกไปทางทิศเหนือ

เดิมหินปูนที่ถูกแปรสภาพจากการแทรกตัวของหินแกรนิตทำให้หินปูนบางส่วนกลายสภาพเป็นหินแปรชนิดอ่อนและหินแคลซ์ซิลิเกตสีเทาดำสลับเทาขาว

เนื่องจากแรงระเบิดในอดีตประกอบกับการแทรกตัวของหินแกรนิตทำให้บริเวณหน้าผามีรอยแตกร้าวมีรอยเลื่อนและคดโค้งมากมาย จึงต้องแต่งผิวหน้าจากด้านบนลงสู่ด้านล่างวางท่อระบายน้ำเพื่อให้น้ำไหลไปได้ปิดรอยแตกร้าวด้วยวัตถุชนิดเดียวกับหน้าผาและให้สีกลมกลืนกันตกแต่งเชื่อมหิน *(Rock Bolting)* ให้มั่นคงและเสริมความมั่นคงของเนื้อหินให้แน่นหนาคงทนถาวร

พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ เขาชีจรรย์

ตามโบราณราชประเพณีในการจัดสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญมีขนาดใหญ่จะต้องบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสียก่อน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนเริ่มโครงการจัดสร้างพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์ เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๘ เวลา ๑๔.๑๐ นาฬิกา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พราหมณ์อ่านประกาศบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์จบแล้วคณะนาฏศิลปกรมศิลปากร รำบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับเป็นพิธีบวงสรวงที่ศักดิ์สิทธิ์ถูกต้องตามโบราณราชประเพณีและให้กำลังใจแก่ผู้ที่จัดทำโครงการมิใช่น้อย

การวาดรูปองค์พระพุทธรูป

พระพุทธรูปแกะสลักที่หน้าผาเขาชีจรรย์นี้เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัย แบบพระพุทธนวราชบพิตร เป็นศิลปะสุโขทัยผสมล้านนา ความสูง ๑๐๙ เมตร หน้าตักกว้าง ๗๐ เมตร มีฐานบัวหรือบัลลังก์สูง ๒๑ เมตร ศิลปินของกรมศิลปากรได้วาดภาพต้นแบบออกมาในกระดาษแต่จะให้วาดบนภูเขาทั้งลูกนั้นหาใช่เรื่องง่ายดายไม่ คณะกรรมการจึงให้ใช้เทคโนโลยีใหม่คือใช้แสงเลเซอร์เขียนเป็นรูปองค์พระตามแบบที่กรมศิลปากรออกแบบมา การวาดรูปพระพุทธรูปบนหน้าผาด้วยแสงเลเซอร์นี้ได้รับความช่วยเหลือจาก ๓ หน่วยงานคือ

๑. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี *(บางมด)*

๒. ศูนย์เทคโนโลยีอีเล็กทรอนิคส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC)

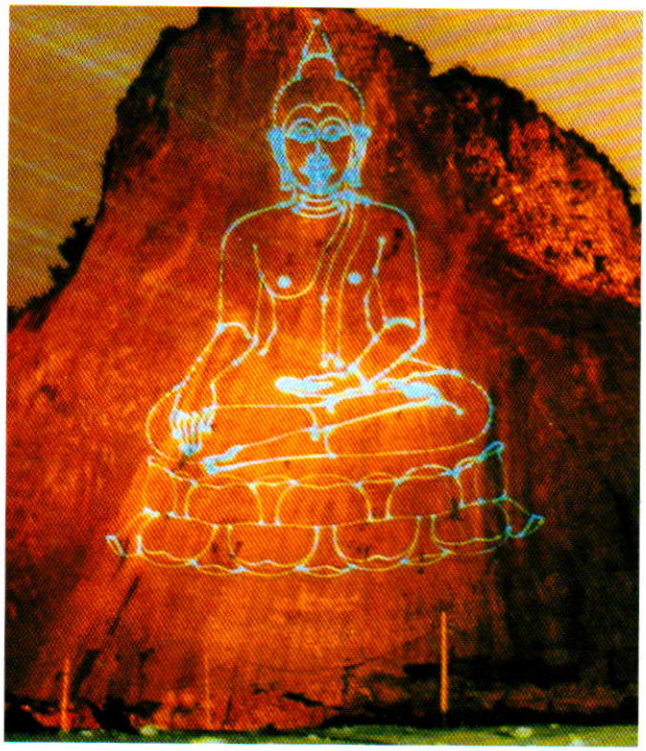

๓. กรมศิลปากร

การวาดรูปพระพุทธรูปด้วยแสงเลเซอร์ใช้เลเซอร์ชนิดอาร์กอนเลเซอร์ *(Argon Laser)* ซึ่งมีแสงสีเขียวขนาด ๒๐ วัตต์ ปล่อยแสงเลเซอร์ผ่านไปยังสแกนเนอร์ *(Scanner)* ซึ่งถูกควบคุมให้สร้างเป็นรูปตามแบบที่กรมศิลปากรได้ออกแบบมาแล้วฉายภาพ *(Project)* พระพุทธรูปไปปรากฏบนหน้าผา

การวาดรูปพระพุทธรูปด้วยแสงเลเซอร์นี้นับเป็นพระพุทธรูปองค์แรกในโลกที่กำหนดลายเส้นรูปองค์พระด้วยแสงเลเซอร์และคอมพิวเตอร์เป็นการนำเอาวิทยาศาสตร์แผนใหม่มาผสมกลมกลืนกับศิลปกรรมอันเป็นสมบัติของชาติไทยได้อย่างกลมกลืน

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการวาดรูปองค์พระด้วยแสงเลเซอร์ ณ หน้าผาเขาชีจรรย์ เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๙ พร้อมทั้งพระราชทานพระราชวินิจฉัยในการปรับแต่งจนเป็นพระพุทธรูปที่สมบูรณ์งดงามอย่างยิ่ง

เมื่อการวาดรูปด้วยแสงเลเซอร์เสร็จเรียบร้อยได้รูปองค์พระที่สมบูรณ์งดงามแล้วให้ช่างโรยตัวลงมาระบายสีน้ำมันตามเส้นแสงเลเซอร์ที่ปรากฏบนหน้าผาจนเป็นรูปองค์พระที่งดงาม

ต่อมาก็แกะสลักลายเส้นตามรอยสีน้ำมัน โดยใช้วิธีตัดด้วยเลื่อยคอนกรีต ซึ่งใช้ทั้งระบบไฟฟ้าและระบบลม บางแห่งหินแข็งมากก็ต้องใช้วิธีระเบิดประกอบกัน เมื่อได้ร่องลึกตามต้องการแล้วก็เทคอนกรีตถมร่องปรับให้เรียบให้สูงตามต้องการแล้วปิดด้วยโมเสกสีทองให้เห็นเป็นเส้นสีทองเป็นรูปพระพุทธรูปที่งดงามยิ่งลอยเด่นอยู่เหนือภูผาเหมือนลอยมาจากฟากฟ้าฉันใดก็ฉันนั้น

การสลักองค์พระพุทธรูป

การประดับโมเสกทอง

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ทรงประกอบพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก่อนเริ่มโครงการจัดสร้างพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์

พิธีเริ่มแกะสลักพระพุทธรูปที่หน้าผาเขาชีจรรย์เป็นปฐมฤกษ์

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกดปุ่มไฟฟ้าจุดชนวนระเบิดหินแกะสลักลายเส้นพระพุทธรูปหน้าผาเขาชีจรรย์เป็นปฐมฤกษ์ ๔ จุด คือ ที่ยอดพระเศียร ๑ จุด และที่ฐานบน ๓ จุด ตามเวลาฤกษ์ ๑๔.๒๙ - ๑๔.๕๙ นาฬิกา ณ พลับพลาพิธีบริเวณเชิงเขาชีจรรย์ เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๙

งานจัดสร้างและตบแต่งภูมิทัศน์รอบองค์พระพุทธรูปหน้าผาเขาชีจรรย์

เมื่อองค์พระพุทธรูปเสร็จแล้ว เพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้มานมัสการ และให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ผู้ที่มาปฏิบัติธรรม ตลอดจนบรรดาผู้ที่มาท่องเที่ยวจึงได้จัดแต่งภูมิทัศน์ให้มีศาลาพักผ่อน สนาม สระน้ำ ต้นไม้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา น้ำตก สร้างถนน ลานจอดรถ ซึ่งการตบแต่งนี้ทำให้งดงามยิ่ง

พิธีติดตั้งโมเสกนิลที่พระเนตร

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธานในพิธีติดตั้งโมเสกนิลที่พระเนตร **"พระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดา"** ณ เขาชีจรรย์ จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๔๓

พิธีติดตั้งโมเสกนิลที่พระเนตรนี้นับเป็นพิธีที่สำคัญมาก สมเด็จพระสังฆราชจึงทรงเป็นประธานเองเป็นพิธีที่ถูกต้องศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สุด

พิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพิธีเบิกพระเนตร

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เสด็จทรงเป็นประธานในการประกอบพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และพิธีเบิกพระเนตรพระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดา ณ หน้าผาเขาชีจรรย์ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เมื่อวันพุธที่ ๒๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เวลา ๑๕.๕๐ นาฬิกา

พิธีน้อมเกล้าฯ ณ ถวายพระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ ๑๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๔ ประชาชนทั้งแผ่นดินได้น้อมเกล้าถวายพระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดาแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเป็นผู้แทนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาทรงรับ **"พระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดา"** ณ เขาชีจรรย์ ซึ่งเป็นพิธีที่ใหญ่ยิ่ง มีการถ่ายทอดวิทยุและโทรทัศน์ทั่วประเทศ และเสนอข่าวทั่วโลก

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ทรงกดปุ่มไฟฟ้าจุดฉนวนระเบิดหินสลักลายเส้นพระพุทธรูปหน้าผาเขาชีจรรย์เป็นปฐมฤกษ์

เหตุการณ์หลังน้อมเกล้าฯ ถวายพระพุทธมหาวชิรอุตต โมภาสศาสดา

เมื่อได้น้อมเกล้าฯ ถวายพระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดาแล้วยังความปีติมาให้พสกนิกรไทยทั่วหน้าต่างก็ทราบดีว่าการที่ได้สร้างพระพุทธรูปแกะสลักนี้ได้สำเร็จก็เพราะพระบารมีแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และด้วยพระวิริยะอุตสาหะของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ประธานคณะกรรมการอำนวยการในการพระราชทานพระราชวินิจฉัยและทรงติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดตลอดจนความร่วมมือร่วมใจของผู้ที่ปฏิบัติงานทุกคนรวมทั้งประชาชนให้ความสนับสนุนทั้งประเทศ จึงทำให้พระพุทธรูปแกะสลักเขาชีจรรย์รวมทั้งสถานที่รอบ ๆ องค์พระเสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ด้วยความสวยงามอย่างยิ่ง

ประชาชนทั้งในประเทศไทยและทั่วโลกต่างก็มานมัสการ หรือบางคนมาปฏิบัติธรรม หรือมาศึกษาพระธรรมที่วัดญาณสังวราราม คนทั่วไปก็จะรู้จักประเทศไทยมากขึ้น ทราบว่าประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนามีพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในโลกและมีพระพุทธรูปที่งดงามและศักดิ์สิทธิ์มากมาย มีธรรมะให้ศึกษา คนก็จะมาท่องเที่ยวกันมากขึ้น คนรู้จักประเทศไทยมากขึ้น ชื่อเสียงของประเทศไทยก็จะดีขึ้น การค้าขายดีขึ้น สินค้าขายได้มากขึ้นได้ราคาดีขึ้น เศรษฐกิจของประเทศก็จะดีขึ้น

ข้อสำคัญคือคนในประเทศไทยที่นับถือพุทธศาสนาจะเคร่งครัดขึ้น ทำแต่กุศลไม่ทำบาป และมีจิตบริสุทธิ์ การรบราฆ่าฟันไม่มี โจรผู้ร้ายไม่มีก็จะเป็นประเทศที่น่าอยู่น่าเที่ยว น่าคบหาสมาคม

คนทั่วโลกจะทราบว่าประเทศไทยนั้นมีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจ สร้างความสามัคคีภายในชาติได้สำเร็จตามพระบรมราโชวาทที่จารึกไว้บนฐานพระพุทธรูป ภปร. ที่ได้อัญเชิญมากล่าวข้างต้นนั้นแล้วว่า

"คนชาติไทยจะรักษาความเป็นไทยอยู่ได้ด้วยมีสติสำนึกอยู่ในความสามัคคี"

ผู้ใดที่ได้มีโอกาสสร้างพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในโลกนี้ย่อมเป็นผู้มีบุญเป็นที่สุดแม้ผู้ที่ร่วมสร้างร่วมให้ความร่วมมือต่าง ๆ รวมทั้งร่วมให้การประชาสัมพันธ์เป็นผู้โชคดีและมีความสุขที่สุด เป็นกุศลที่ถ้าไม่ได้เกิดมาในระยะนี้ก็ไม่สามารถทำได้ กระผมซึ่งเป็นผู้เขียนเรื่องนี้รู้สึกดีใจและเป็นบุญกุศลที่สุดที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการไทยทีวีสีช่อง ๓ ให้เป็นผู้แทนไปร่วมงานกับอนุกรรมการประชาสัมพันธ์โครงการจัดสร้างพระพุทธรูปแกะสลักหน้าผาเขาชีจรรย์ ตั้งแต่ต้นจวบจนถึงวันที่ ๑๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๔ ซึ่งเป็นวันน้อมเกล้าฯ ถวายนั้นเป็นวันที่กระผมดีใจภูมิใจและเป็นสุขที่สุด ได้ขอถวายพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี และพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ สมเด็จพระสังฆราช ให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน บิดา มารดา ผู้มีพระคุณ ภรรยาและบุตร ญาติมิตรและทุกคนในไทยทีวีสีช่อง ๓ และทุกคนที่ได้ร่วมมีส่วนสร้างพระพุทธมหาวชิรอุตตโมภาสศาสดามีแต่ความสุขความเจริญกุศลเจตนาขอให้สมปรารถนาทุกประการ

การสร้างพระพุทธรูปใหญ่ที่สุดในโลกได้เสร็จสิ้นลงแล้ว แต่การที่จะให้ได้ประโยชน์มากที่สุดก็คือต้องให้ทุกคนทั่วโลกได้ทราบโดยทั่วกันว่า

บัดนี้พระพุทธรูปแกะสลักลายเส้นได้เกิดขึ้นแล้วในประเทศไทยที่อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความจงรักภักดีที่ยิ่งใหญ่

ที่สุดในโลกของประชาชน เป็นพระพุทธรูปที่ประชาชนสร้างเพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหาราช เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ทั้งเสมือนแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้เป็นที่พึ่งที่ระลึกแก่ปวงชนชาวไทยและเป็นที่พึ่งของชาวโลก เป็นพระพุทธรูปที่ยิ่งใหญ่ ที่สร้างถวายน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระมหาราชของชาติไทยให้เป็นที่ประจักษ์แก่โลก

กระผมขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ช่วยในการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้ให้รู้กันทั่วโลก ขอให้ทุกท่านที่ช่วยในการนี้มีความสุขความเจริญโดยทั่วกันเทอญ

หมายเหตุ : มหาเถรสมาคมมีมติให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกวัดทั่วราชอาณาจักรและวัดไทยในต่างประเทศทุกแห่ง สวดพระคาถานี้เป็นบทพิเศษเพื่อถวายพระพรชัยมงคล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หลังจากทำวัตรเช้า-เย็นตามปกติทุกวัน ตั้งแต่วันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙ จนถึงวันที่ ๑๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๙

พระคาถาถวายพระพรชัยมงคลแด่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหาราช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหาราชทรงเป็นมิ่งขวัญของปวงชาวไทยทรงปกครองแผ่นดินโดยธรรม และทรงปฏิบัติพระราชภารกิจทั้งปวงเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อความสุขแก่พสกนิกรชาวไทยทั้งหลาย

พระองค์ทรงบำบัดทุกข์ให้แก่ผู้ที่ประสบทุกข์มา โดยตลอดทรงบำรุงสุขแก่ผู้มีความสุขตามสมควร ทรงกำจัดโศกของผู้มีความโศกโดยเหมาะสม ทรงระงับภัยของผู้ที่มีภัยตามฐานานุรูป ทรงเป็นที่พึ่งของผู้ต้องการที่พึ่ง ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้ไร้ที่พึ่งพิงทั่วไป

ด้วยเหตุดังนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหาราชผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐจึงทรงเป็นที่รักเป็นที่อิ่มเอิบใจ และทรงดำรงอยู่กลางดวงใจของคนไทยทั้งชาติประดุจดังดวงใจที่อยู่กลางอกของทุกคนฉะนั้น

นับแต่พระองค์เสด็จครองสิริราชสมบัติมาได้บรรลุครบ ๕๐ ปี ในปีนี้แล้ว

ด้วยเดชาพลานุภาพแห่งพระศรีรัตนตรัยและพระบุญญาธิการที่ทรงบำเพ็ญไว้แล้วอีกทั้งบุญกุศลที่ปวงอาตมาได้บำเพ็ญแล้ว ขอพระมหาราชเจ้าทรงมีพระชนมายุยิ่งยืนนาน ทรงมีพระวรรณะผ่องใส ทรงพระเกษมสำราญ ทรงมีพระพลานามัยแข็งแรง ทรงปราศจากสรรพทุกข์ สรรพโรค และสรรพภัยทั้งปวง

ขอความเจริญทั้งหลาย พระราชประสงค์ทั้งปวง พระพรชัยและมิ่งมงคลทั้งมวลอีกทั้งสิ่งที่ทรงปรารถนาทุกประการ จงบังเกิดสำเร็จสัมฤทธิ์แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหาราชตลอดกาล

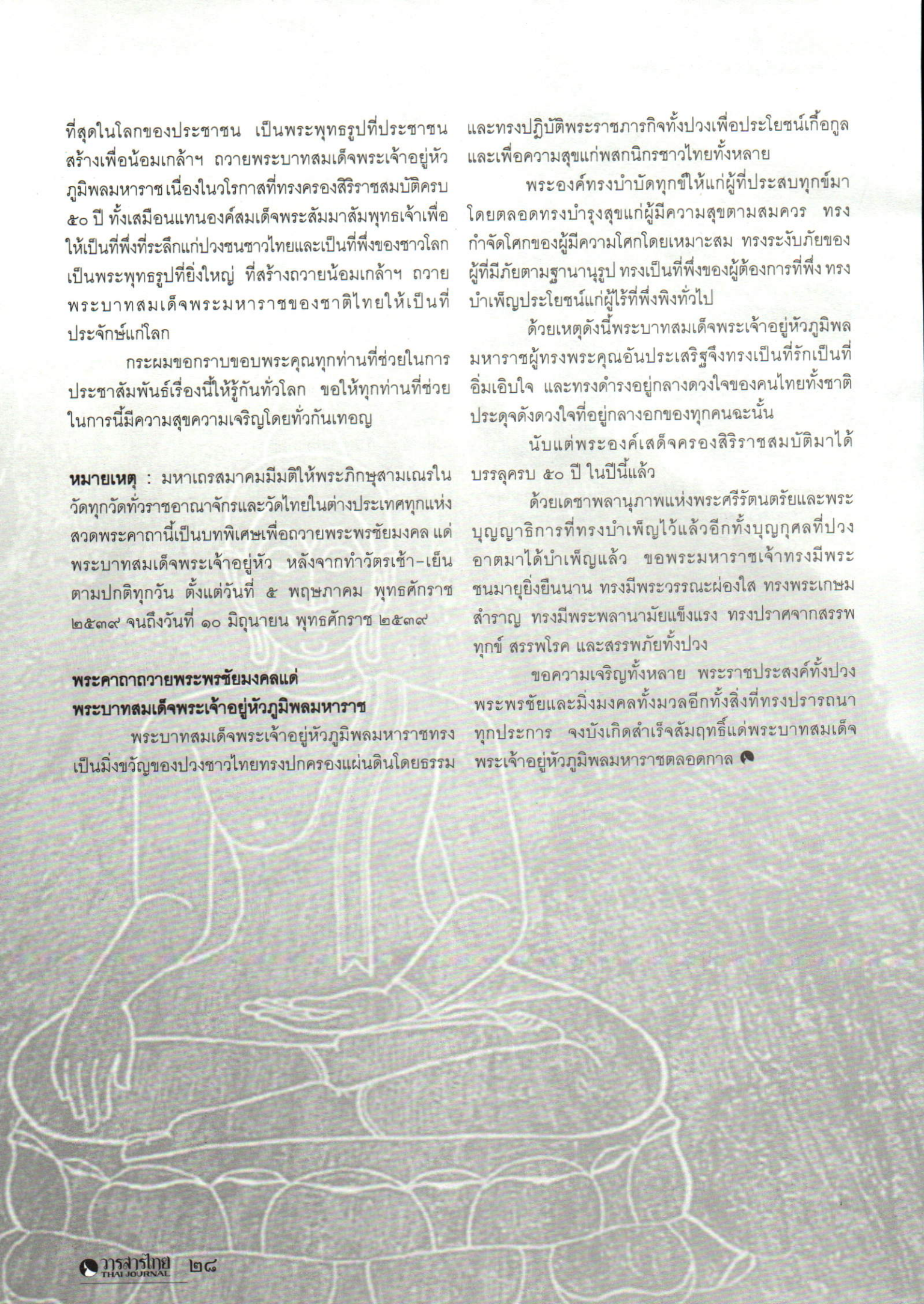

ภูมิพลมหาราชวรสุส ชยมงคลวรทานคาถา

ภูมิพโล มหาราชา
ทยยาน นนทิวฑฒโน
ทยยวาสีนมตถาย
ทิตาย จ สุขาย จ
รชช กาเรติ ธนเมน
กรถเยานิ จ กุพพเต
ทุกข ทุกขาภิภูตาน
อปเนติ อภิกขณ
สุข สุขสมงคีน
อุปเนติ อภิกขณ
โสก โสกปเรตาน
ปนูเทติ สุยุตติโต
ภย ภยานุปตตาน
สเมติ อนุรูปโต
นาโถ นาถิจฉต โหติ
อนาถาน หิตกกโร ฯ
ตสมา ภูมิพโล เสฏโฐ
มหาราชา ชนาธิโป
สพเพส ทยยวาสีน
ปิโย โหติ มหาปิโย
หทย อุรมชเฒว
มโนมชเฒ จ ติฏฐติ ฯ
อิมาย หิ สมายสส
ปฏฐาย รชชกาลโต
สวจฉรานิ ปถเณวส
ปริปุณถถนิ สพพโส
วตนตตยานุภาเวน
กตปุญญาน เตชสา
ทีฆายุโก มหาราชา
วณณวา จ สุเขธิโต
พลูเปโต อนีโฆ
อโรโค โหตุ นิพภโย
สพพวุฑฒิ จ สพพาสา
สพพญจ ชยมงคล
ยมิจฉติ จ สพพนต
สมิชฒนตุสส สพพทาติฯ

พระธรรมกิตติวงศ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙) วัดราชโอรสาราม กทม. *แต่ง*

มหาเถรสมาคม *ตรวจแก้*

ยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์ของชาติ มุมมองของ รองนายกรัฐมนตรี “ดร.วิษณุ เครืองาม”

การประชาสัมพันธ์ในโลกปัจจุบันนี้มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชากรทุกชาติทุกภาษาจะต้องรู้และทำความเข้าใจให้ดีด้วยท่ามกลางภาวะการณ์ที่มีขอบข่ายข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนในยุคนี้ สังคมและประเทศที่ใช้การประชาสัมพันธ์แผนใหม่ไม่ถูกต้องย่อมจะตกอยู่ในภาวะเสียเปรียบ อาจจะมีผลเสียกระทบทั้งเศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนระบบสังคมและวัฒนธรรมและประเพณีได้ง่าย เรื่องการประชาสัมพันธ์ประเทศเราไม่น่าจะด้อยกว่าชาติใด ๆ ในโลกนี้ เพียงแต่ประชากรของเรายังได้รับความรู้แพร่หลายไม่เพียงพอเท่านั้นเอง

วารสารไทยเห็นว่ามุมมองของท่านรองนายกรัฐมนตรี (ดร.วิษณุ เครืองาม) ที่ได้บรรยายเมื่อ วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๔๖ นี้มีคุณค่าและความสำคัญสมควรที่จะกล่าวที่ว่า *“ผู้ใดครอบครองข้อมูลมากที่สุดผู้นั้น ได้เปรียบที่สุด”*

เผยแพร่ขยายผลให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ จึงขออนุญาตสรุปนำมาเสนอไว้ในวารสารไทยฉบับนี้ด้วย

เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๔๖ กรมประชาสัมพันธ์ โดยส่วนนโยบายและแผนประชาสัมพันธ์แห่งชาติ สำนักพัฒนานโยบายและแผนประชาสัมพันธ์ (สนผ.) ได้จัดการประชุมชี้แจงนโยบายและแผนประชาสัมพันธ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมดิเอมเมอรัลด์ กรุงเทพมหานคร โดยมี ดร.วิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานในพิธีเปิดประชุม

ในโอกาสนี้ท่านรองนายกรัฐมนตรี ดร.วิษณุ เครืองาม ได้บรรยายพิเศษเรื่องยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์ของชาติ ซึ่งในฐานะประธานกรรมการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ (กปช.) ท่านรองนายกรัฐมนตรีได้กล่าวถึงการประชาสัมพันธ์ของชาติไว้ดังนี้ คือ

เมื่อได้เข้ารับตำแหน่งหน้าที่ใหม่ๆ หลังจากที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแล สั่งและปฏิบัติราชการแทนท่านนายกรัฐมนตรีในงานของกรมประชาสัมพันธ์ไปสักระยะหนึ่งแล้วทราบว่าท่านอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์คนก่อนได้ยกร่างนโยบายและแผนฯ ได้ทำประชาพิจารณ์จนกระทั่งทำแผนการประชาสัมพันธ์แห่งชาติฉบับใหม่ หรือที่เรียกว่า **"ฉบับที่ ๔"** ซึ่งครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕-๒๕๔๙ สำเร็จลงแล้วเหลือแต่จะนำเข้าเสนอคณะรัฐมนตรีเท่านั้นก็มาเกิดสะดุดหยุดลง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงผู้ดูแลกรมประชาสัมพันธ์

อธิบดีถามว่าผมมีนโยบายอย่างไรที่จะทำกับแผนนั้นจะส่งกลับไปใหม่ดูใหม่หรือผมเองจะดูใหม่ หรือจะเดินหน้าต่อไป เรื่องนั้นเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับผมที่เพิ่งเข้ามาใหม่ๆ แต่หลังจากที่ได้ขอร่างแผนมาดูแล้วก็เห็นว่าเป็นเรื่องที่ทำกันมาได้ดีที่สำคัญก็คือเป็นแผนที่ครอบคลุมระยะเวลา ๕ ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ ถ้าหากล่าช้าจนเวลาล่วงเลยไปในที่สุดงานต่างๆ ก็จะเดินหน้าไม่ได้

ผมจึงถามว่าท่านมีอะไรที่จะปรับปรุงต่อไปได้ก็ให้ทำ ถ้าไม่มีก็ให้เดินต่อไป ท่านอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ตอบว่า "ไม่มี" ขณะเดียวกันก็มีเรื่องต้องทำต่อจากการอนุมัติหรือประกาศใช้แผนอีกหลายอย่าง เช่น การทำความเข้าใจดังที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมในวันนี้ ผมจึงบอกกับท่านว่าให้เดินหน้าต่อไปได้ ในที่สุดก็ได้นำเอาแผนดังกล่าว มาเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี จนกระทั่งมีมติเห็นชอบเมื่อกลางเดือนธันวาคมปีที่แล้วประกาศเป็นแผนการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙)

หลังจากนั้นก็ต้องมาทำแผนปฏิบัติการต้องมาจัดประชุมซักซ้อมความเข้าใจ และยังมีเรื่องอื่นต้องทำต่อไปอีกหลายอย่าง สาเหตุสำคัญที่ผมตัดสินใจให้เดินหน้าต่อเรื่องแผนดังกล่าวนี้ ก็เพราะเป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำให้หยุดสะดุดลงได้ ในภาวะที่เรากำลังต้องการกรอบ

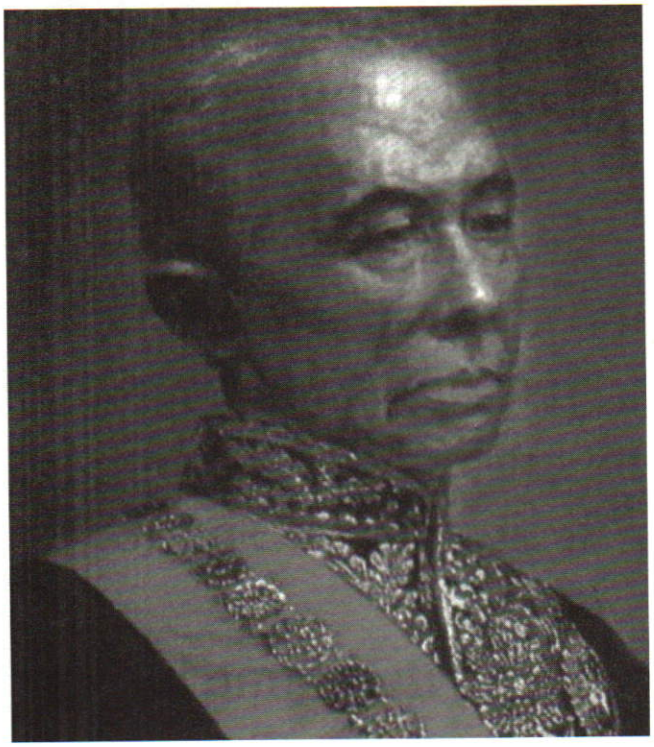

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทำให้หยุดสะดุดลงได้ ในสภาวะที่เรากำลังต้องการกรอบและยุทธศาสตร์ "การประชาสัมพันธ์ระดับชาติ" ที่เป็นเอกภาพ

การประชาสัมพันธ์มีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งเรียกกันว่ายุคข้อมูลข่าวสาร คำว่า **"ข้อมูลข่าวสาร"** แสดงอยู่ในตัวแล้วว่าต้องพยายามส่งสัญญาณถ่ายทอดข้อมูลและข่าวสารต่างๆ ออกไปถึงมวลชนให้มากที่สุด เร็วที่สุด ดีที่สุดและได้ผลที่สุด คำกล่าวที่ว่า"ผู้ใดครอบครองข้อมูลมากที่สุด ผู้นั้นได้เปรียบที่สุด" เป็นความจริง

ผมนึกถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ เป็นเวลาตั้งร้อยกว่าปีมาแล้วที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น ทรงตระหนักถึงความสำคัญของคำว่า "ประชาสัมพันธ์" สมัยก่อนเวลาเราออกกฎบัตรกฎหมายกันก็ให้อาลักษณ์จด และไปปิดหมายท้องตราตามที่ต่างๆ ที่เรียกว่า "บอกกล่าว ป่าวร้อง" ประชาชนไม่ค่อยรู้หรอก เพราะไม่ค่อยจะถึง

รัชกาลที่ ๔ จึงเปลี่ยนวิธีการเหล่านั้นมาออกหนังสือราชการเป็นฉบับแรกของไทย ที่เรียกว่า **"ราชกิจจานุเบกษา"** แปลว่ากิจการของพระราชา อันข้าราชการพึงเพ่งดูเอาใจใส่อยู่เป็นนิจ พอมีเรื่องอะไรที่เป็นของทางราชการ โดยเฉพาะกฎบัตรกฎหมายก็เอาไปลงพิมพ์ที่นั่นแจกจ่ายไปยังข้าราชการ ต่อมาก็ไปถึงประชาชนเป็นฐานอ้างอิง ซึ่งผมคิดว่านั่นเป็นยุทธศาสตร์การประชาสัมพันธ์ของรัฐที่สำคัญที่สุดเท่าที่เคยเห็นมา

ในส่วนพระองค์เองในสมัยที่เป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์มีพระราชดำรัสอย่างใดก็เป็นกฎหมาย ทรงออกกฎหมายไปลงพิมพ์ราชกิจจานุเบกษาเป็นอันมาก กฎหมายเหล่านั้นทรงเขียนเอง คิดเอง สั่งเอง ซึ่งก็เป็นไปตามหลักสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่เป็นกฎหมายที่นักกฎหมายสมัยนี้บอกว่าไม่เคยเห็นที่ไหนมาก่อน บางทีอยากให้มีกฎหมายแบบนั้นบ้างก็ทำไม่ได้ เพราะเป็นกฎหมายที่จะมีคำอธิบายบอกไว้หมด เช่น เริ่มต้นก็จะเขียนในย่อหน้าแรกๆ ห้ามราษฎรเอาซากศพ ไม่ว่าศพคน ศพสุนัข ศพสัตว์ใดๆ ลอยทิ้งในแม่น้ำเจ้าพระยา ผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิดให้เฆี่ยนให้โบยนี่เป็นสาระของกฎหมาย

ถ้าหยุดแค่นี้จบแค่นี้คนก็ต้องสงสัยว่าเพราะอะไรจึงทรงห้าม จะถือเคล็ดถือลางหรืออะไร ปรากฏว่าย่อหน้าต่อๆ ไป จะมีคำอธิบายว่าเหตุที่เป็นดังนี้เพราะอะไรแล้วก็ทรงอธิบายถึงปัญหาเรื่องสุขภาพ เรื่องอุจาดส่งกลิ่นเหม็น พ่อค้าวานิชชาวต่างประเทศแล่นเรือมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาเห็นซากศพคน ศพสุนัข ศพสัตว์ต่างๆ ลอยมาก็จะเกิดความรังเกียจเป็นที่อุจาดตา ได้ยินได้ฟังได้อ่านแล้วก็จะรู้สึกเชื่อถือขึ้นมา คนเราเมื่อได้รู้ต่อไปก็เข้าใจเมื่อเข้าใจก็เชื่อถือ เมื่อเชื่อถือก็ให้ความร่วมมือ

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เขียนในเวลาต่อมาหลังจากนั้นเป็นเวลาร้อยปีว่าใครอ่านกฎหมายรัชกาลที่ ๔ แล้วไม่เข้าใจและไม่อยากปฏิบัติตามนั้นไม่ควรจะเป็นคน พระองค์ทรงเขียนอย่างนี้ทุกฉบับ เขาเอามาพิมพ์เป็นเล่มมีประกาศแบบนี้เป็นร้อยๆ ฉบับ เรียกว่า **"ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔"**

ผมนำเรื่องนี้มาเล่าเพื่อเปิดนำให้ท่านทั้งหลายได้เห็นได้ทราบว่า ในการปกครองบ้านเมืองนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการออกกฎหมายบัตร กำหนดนโยบายสั่งราชการเรื่องใดก็ตาม จะต้องทำให้ผู้ที่รับคำสั่งนั้นมีความรู้มีความเข้าใจ ในที่สุดก็จะเกิดความร่วมมือ ถ้าไปสะดุดหรือขาดตอนตรงไหนที่จะให้เขารู้ก็อย่าหวังว่าใครจะเข้าใจ เพราะไม่รู้อยู่แล้ว หรือเมื่อรู้ก็อาจแค่รู้เฉยๆ อย่าหวังว่า

ต่อไปเขาจะร่วมมือ วันนี้รัฐจึงต้องให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ยิ่งในโลกยุคประชาธิปไตย การประชาสัมพันธ์ยิ่งมีความจำเป็น แม้จะไม่ได้ทำไปเพื่อหวังความร่วมมือ แต่ในฐานะประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ การที่เขาได้รู้ความเป็นไปในกิจการของบ้านเมืองต่าง ๆ ซึ่งก็ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์นั้น ๆ ก็เป็นเรื่องที่มีความจำเป็น

ในวันนี้เราจะได้ยินคำว่า **"ประชา"** ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ประชามติ ประชารัฐ ประชาสังคม ประชาพิจารณ์ ประชาวิเคราะห์ ในการที่จะทำประชาเหล่านี้ ประชาสัมพันธ์ต้องแทรกเข้าไปด้วยเสมอ จะประชามติ ประชาพิจารณ์ ประชาวิเคราะห์ จะรับฟังความคิดเห็นจะ Hearing กันได้อย่างไร ถ้าไม่ได้ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเสียก่อนในเบื้องต้นโดยวิธีการประชาสัมพันธ์

การที่มีแผนประชาสัมพันธ์แห่งชาติฉบับที่ ๔ ขึ้นนั้นเหมาะเจาะถูกต้อง เพราะปัจจุบันเราอยู่ในยุคของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแผนใหญ่ระดับชาติ เมื่อมีแผนนั้นเป็นตัวครอบคลุมทั่วราชอาณาจักรแผนต่าง ๆ ก็ควรต้องเกิดขึ้นตามมา เพื่อจะรองรับขยายความในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ด้วยเหตุนี้แผนการประชาสัมพันธ์แห่งชาติไม่ได้เป็นเอกเทศเด็ดขาดในตัวเอง จะต้องรับเอาเรื่องที่อยู่ในแผนเศรษฐกิจและสังคมฉบับใหม่ มาอ่านให้ออก ตีความให้แตก ขบความออกมาให้ได้ แล้วมาคิดกันว่าจะเอาสิ่งเหล่านั้นมาอธิบายให้ถึงประชาชนได้อย่างไร แผนการประชาสัมพันธ์แห่งชาติเป็นแผนของรัฐไม่ได้ไปใช้กับบริษัทธุรกิจเอกชน เมื่อเป็นเช่นนี้ท่านทั้งหลายซึ่งอยู่ในระบบราชการจึงจำเป็นต้องรู้และปฏิบัติตามบางเรื่องอาจจะไม่มีทางให้เลือก แต่บางเรื่องท่านคิดวิธีการของท่านเองซึ่งแผนเขาคิดไปไม่ถึง

ผมเองไม่มีหลักวิชาความรู้ของการประชาสัมพันธ์ แต่ถ้าจะเอาสาระในเชิงนโยบายซึ่งผมค่อนข้างอิสระที่จะคิดก็อยากจะสื่อความเข้าใจของผมไปถึงท่านทั้งหลายเพื่อกรุณารับไว้พิจารณา ดังนี้

เราต้องมาดูว่าสถานภาพด้านการประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันของเราเป็นอย่างไร ผมได้นำเอาแผนการประชาสัมพันธ์แห่งชาติฉบับก่อน ๆ รวมทั้งแผนปัจจุบันมาดู ได้มีโอกาสย้อนไปดูสิ่งที่เขาสัมมนากันเมื่อปี ๒๕๒๗ คือ ๑๐ ปีเศษมาแล้ว ดังที่ได้เรียนให้ทราบข้างต้น อ่านแล้วก็ต้องอมยิ้มขำตัวเองอยู่อย่างหนึ่งว่า เรามาเจออีกเรื่องหนึ่งแล้ว คือปัญหาที่คนรุ่นเก่า ๆ ท่านเคยคิด และเคยเสนอทางแก้ ๑๐ ปีผ่านไปแล้ว แต่วันนี้ปัญหามันก็ยังมีอยู่

วันนี้รัฐบาลมีเรื่องที่ต้องประชาสัมพันธ์มาก ถ้าเอาแต่หัวข้อเอาสาระใหญ่ ๆ มาว่ามีอะไรบ้างที่รัฐกำลังจะเน้น และต้องเอาการประชาสัมพันธ์เข้ามาช่วย ท่านจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายมากทีเดียว ที่จะพิสูจน์ว่าการประชาสัมพันธ์ในประเทศไทยได้ผลหรือไม่

หนึ่ง รัฐกำลังทำเรื่องการปฏิรูประบบราชการ วันนี้ต้องระดมเจ้ายุทธจักรทั้งหลายที่มีฝีไม้ลายมือในเรื่องของการประชาสัมพันธ์เข้ามาช่วย การพึ่งพาอาศัยนักปฏิรูประบบราชการ นักรัฐศาสตร์ นักรัฐประศาสนศาสตร์ นักนิติศาสตร์นั่นก็ส่วนหนึ่ง แต่ที่เราขาดและต้องการมากคือ นักประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการปฏิรูประบบราชการ

ท่านทราบไหมว่าเราได้ใช้งบประมาณในเรื่องนี้เป็นอันมาก ใช้สื่อทั้งวิทยุ โทรทัศน์ บอกกล่าวป่าวร้อง E-mail Internet แม้แต่ให้คนไปบรรยายไปพูดชี้แจงก็ทำ

สอง นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

สาม นโยบาย ๓๐ บาท รักษาทุกโรค

สี่ ส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งเราต้องดึงดูดลูกค้าเข้ามาในประเทศไทยให้มากขึ้น

ห้า เรื่องยาเสพติดไม่ใช่ประชาสัมพันธ์ขายยาเสพติด แต่ประชาสัมพันธ์เรื่องการป้องกันการปราบปรามการบำบัด และการพัฒนาด้วย

หก เรื่องที่ต้องการจะประชาสัมพันธ์อย่างมากอีกเรื่องคือการประหยัดพลังงาน ซึ่งกำลังมีความจำเป็นที่คืบคลานเข้ามาใกล้ตัวเรามาก เพราะถ้าสถานการณ์ของโลกไม่สงบเรียบร้อยเท่าที่ควร ก็จะกระทบต่อปัญหาการนำเข้าพลังงาน โดยเฉพาะก็คือน้ำมันและถ้าหากว่าคนในประเทศยังไม่รู้จักประหยัดไม่รู้จักระมัดระวังก็จะเกิดภัยขึ้นแก่ประเทศชาติได้

สถานการณ์หรือสถานภาพการประชาสัมพันธ์ของชาติในปัจจุบันเป็นอย่างไร ซึ่งก็ตอบว่าเป็นปัญหาอย่างที่พูดเหมือนเมื่อ ๑๐-๒๐ ปีก่อนนั่นแหละ นั่นคือปัญหาว่าแนวการประชาสัมพันธ์ต่อไปนี้คงต้องพิจารณาตามสถานการณ์ภายในและสถานการณ์ภายนอก ดังนี้

สถานการณ์ภายใน ได้แก่ เรื่องของการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ในแง่การเมืองการปกครอง เราต้องนึกถึงรัฐธรรมนูญ คิดถึงกฎบัตรกฎหมายด้วย

นักการประชาสัมพันธ์วันนี้ต้องรู้กฎบัตรกฎหมาย แม้ท่านจะไม่ใช่นักกฎหมายแต่ท่านต้องรู้ว่ารัฐธรรมนูญเขาเขียนอย่างไรในเรื่องเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ท่านต้องรู้ว่าพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ว่าไว้อย่างไร ท่านต้องรู้ว่าพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน หรือพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งกำหนดกรอบใหญ่ของโครงสร้างราชการไทยเขาว่าอย่างไร รวมทั้งท่านต้องรู้ถึงมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ คณะรัฐมนตรีมีมติเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ ไว้หลายเรื่องว่าให้ทำอย่างไร อะไรควรพูด อะไรไม่ควรพูด อะไรพึงระมัดระวัง

เวลาคณะรัฐมนตรีประชุมปรึกษาและมีมติในเรื่องใด หลายๆ เรื่องที่ช่วงท้ายๆ ท่านนายกฯ ก็ดี หรือท่านรัฐมนตรีเจ้าของเรื่องที่เสนอเรื่องนั้นก็ดี หรือรัฐมนตรีอื่นนั่งฟังด้วยก็ดี จะยกมือขอแถมสักประโยคสองประโยคเสมอว่าเรื่องที่เราเพิ่งมีมติไปสักครู่ เวลาไปประชาสัมพันธ์เวลาไปพูดไปบอกประชาชนให้ระวังไม่ควรพูดทั้งหมด หรือควรจะพูดให้ชัด หรือควรจะพูดให้ยาวกว่าที่พูดในคณะรัฐมนตรี ซึ่งเขาเข้าใจเรื่องเดิมอยู่แล้ว พูดกันนิดๆ หน่อยๆ ก็รู้เรื่อง

แต่พูดสั้นๆ อย่างนี้ประชาชนไม่เข้าใจ เวลาโฆษกรัฐบาล ออกไปประชาสัมพันธ์นิดๆ หน่อยๆ อย่างที่เขาพูดนิดๆ หน่อยๆ กันในคณะรัฐมนตรี จะไม่รู้เรื่องและอาจจะเข้าใจผิด คณะรัฐมนตรีมักจะแถมท้ายแนวการประชาสัมพันธ์ไปด้วยเสมอเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญ คณะรัฐมนตรีมีมติแล้วตั้งแต่สมัยรัฐบาลชุดที่แล้ว สมัยรัฐบาลท่านนายกชวน ครั้งที่ ๒ ว่าให้ทุกกระทรวงจัดตั้งโฆษก ก็ได้ผลฮือฮาอยู่ในระยะแรกเพราะมันเท่ห์ดี

แต่ต่อมาก็ดูจะซาๆ ไปเพราะคนที่เป็นโฆษกนั้นเขาไม่ได้อยากเป็นก็มาตั้งให้เขาเป็นคนที่ควรจะได้เป็นก็ไม่ตั้งให้เขาเป็นกลับไปตั้งคนที่เรื่องตัวเองยังไม่มีปัญญาจะไปประชาสัมพันธ์เลย แล้วจะไปประชาสัมพันธ์เรื่องกระทรวงได้อย่างไร คนดีคนเก่งบางคนตั้งให้เป็น แต่อีกไม่กี่วันกี่เดือนก็ย้ายเขาไปเป็นอย่างอื่นให้เป็นก็สักแต่ว่าเป็น เครื่องมือเครื่องใช้ชนประมาณต่างๆ ไม่มีความสำคัญยังไม่มีโฆษกบางคนยังแยกไม่ออกเลยว่าแถลงข่าวต่างจากประชาสัมพันธ์อย่างไร

หนักเข้าโฆษกบางคนมาบอกผมว่าเขาตั้งดีฉันเป็นโฆษกกระทรวง เขาประชุมกันเขายังไม่ให้เข้าฟังเลย แล้วจะเอาอะไรไปแถลง หนักเข้าถามอธิบดีถามท่านปลัด ปลัดก็บอกไปอ่านไทยรัฐเอาสิหนู เพราะฉะนั้นวันนี้มันเลยกลายเป็นมีสักแต่ว่ามีคงต้องฟื้นฟูและให้ความสำคัญมากขึ้น

ผมเรียนท่านโฆษก และท่านเลขาธิการนายกรัฐมนตรีไปแล้วว่าควรจัดประชุมเฉพาะโฆษกกระทรวงบ้างและให้ความสำคัญโฆษกให้มากขึ้น ถ้าไม่มีใครเล่นผมจะช่วยลงมาเล่นเองด้วยอีกคน

เราเคยประชุมผู้ตรวจราชการกระทรวงไปแล้วครั้งหนึ่ง ท่านนายกรัฐมนตรีมาเป็นประธานเองเชิญมาหมดสถาบันผู้ตรวจฯ ซึ่งมีกันอยู่ในเกือบทุกกระทรวง มีความสำคัญมาก แต่ที่แล้วมาเราไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร วันนี้รัฐบาลได้ปฏิรูประบบราชการยิ่งมีความสำคัญ เพราะคนเหล่านี้ คือคนที่เป็นหูเป็นตาให้รัฐบาล

คนเหล่านี้จริงๆ ก็คือนักประชาสัมพันธ์ เพียงแต่ไม่ต้องใช้วิธีไปพูดไปเขียนเท่านั้นเอง เพราะผู้ตรวจฯ ของกระทรวงนั้น คือคนที่จะเอาสิ่งที่รัฐบาลต้องการให้ประชาชนทำหรือจังหวัดทำ หรือส่วนราชการในภูมิภาคทำออกไปบอกออกไปสังเกตการณ์ว่าได้มีการตอบสนองนโยบายรัฐบาลส่วนกลางเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคใดและนำเอาความคิดความเห็นของส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นหรือประชาชนในต่างจังหวัดหรือกลับมาบอกส่วนกลางเป็น Two Ways Communication คือติดต่อ ๒ ทาง ซึ่งมีประโยชน์ทุกประการ

ท่านนายกฯ ก็เห็นด้วย ในความสำคัญและบทบาทของผู้ตรวจฯ ซึ่งเมื่อจัดสัมมนาไปแล้วครั้งหนึ่งก็นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ตามมาในไม่ช้า เช่น จะมีโรงเรียนฝึกอบรมผู้ตรวจฯ และจะให้เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ตลอดจนยกระดับฐานะความสำคัญให้มากขึ้น

อยู่มาเราก็มาพูดถึงเจ้าหน้าที่ ที่เรียกว่า "CIO" CIO นี้ก็คือ Chief Information Officer คือผู้ที่เป็นหัวหน้าเรื่องด้านข้อมูลข่าวสาร แต่ว่าหนักไปทางด้านการเป็นผู้นำข้อมูลข่าวสารด้านเทคโนโลยี ซึ่งมีมติคณะ

ผู้ดำรงตำแหน่งนี้ ต้องดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าระดับรองหัวหน้าส่วนราชการนั้นด้วย เพราะเราจะต้องให้มีอำนาจ

CIO กับการประชาสัมพันธ์ของส่วนราชการ หรือโฆษกกระทรวง ควรจะต้องทำงานสัมพันธ์กันแลกเปลี่ยนข้อมูลกันจริงๆ แล้วกำลังคิดจะออกแบบเรื่องการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงหรือโฆษกกระทรวงว่าทำอย่างไรให้มารวมกันอยู่ในหน่วยเดียวกับ CIO แล้วก็ให้ CIO เป็นหัวหน้าดูแลตรงนี้ก็จะเป็นกลุ่มเป็นก้อนเป็นการเป็นงานขึ้นทันทีมีคนดูแล มีคนให้นโยบาย มีคนชี้นำ มีคนประเมินผล มีคนส่งเสริมสนับสนุน และมีคนคอยผลักดันเรื่องต่างๆ ให้ นี่เป็นสถานภาพภายในในด้านการเมืองการปกครอง คนทำหน้าที่ด้านประชาสัมพันธ์ต้องรู้ความเป็นไปต่างๆ ยิ่งกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการพลาดไม่ได้เลยนะครับจะต้องเข้าใจ เขาจัดสัมมนาที่ไหนเรื่องนี้ต้องไปฟัง

เมื่อวานซืนนี้ถึงวาระที่รัฐบาลต้องนำเอาผลการดำเนินการของรัฐบาลในรอบ ๑ ปีที่ผ่านมาไปเล่าให้สภาผู้แทนราษฎรฟัง สัปดาห์หน้าก็คงถึงคิวต้องไปเล่าให้วุฒิสภาฟัง เรื่องนี้ก็คือการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่ง เพียงแต่ไม่ใช่เรื่องที่อยากทำหรือทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ แต่เป็นเรื่องที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๘๘ กำหนดว่าต้องทำคือเมื่อเข้าบริหารครบปีต้องมาบอกสภาว่า ๑ ปีที่ผ่านไปทำอะไรบ้างในเรื่องนี้เรื่องนั้นแล้วก็ต้องบอกผลดำเนินการต้องบอกปัญหาต้องบอกอุปสรรค ต่อจากนั้นสภาก็จะติชมฝากไป รัฐบาลก็รับพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป มันก็ได้ประโยชน์ทุกสถาน

สถานแรกรัฐบาลก็ได้โฆษณาประชาสัมพันธ์ว่าได้ทำอะไรไปใน ๑ ปี และเมื่อรัฐบาลรู้ว่ามีหน้าที่ต้องมาประชาสัมพันธ์อย่างนี้ในสภา ประชาชนทั่วไปก็ได้ทราบเป็นการขยายการประชาสัมพันธ์ต่อไปในวงกว้างขยายไปทั่วประเทศ ถ้าทำดีก็ได้รับความนิยม

นอกจากนั้นเมื่อคนที่เขาฟังแล้วติชมกลับมา นอกสภาก็คือประชาชนและสื่อมวลชนทั้งหลาย ในสภาก็คือสมาชิกสภา รัฐบาลก็ได้ข้อคิดดีๆ เอามาปรับปรุงการทำงานปีต่อไปมันก็เป็นประโยชน์ นี่ก็เป็นเรื่องการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยว และเมื่อรัฐรู้ว่ามันเกี่ยวการจัดทำก็ต้องอาศัยเทคนิคการประชาสัมพันธ์ เพราะรู้ว่านี่คือการประชาสัมพันธ์ รู้ว่าสิ่งใดควรพูดสิ่งใดไม่ควรพูด รู้ว่าควรจะต้องทำอย่างไร

จะเห็นว่ารายงานประจำปีอย่างนี้ ตอนแรกๆ สมัยรัฐบาลก่อนๆ ซึ่งเข้ามาใหม่ๆ และเพิ่งใช้หลักนี้ครั้งแรก รายงานการดำเนินงานในรอบปีนั้นยังไม่ค่อยจะน่าอ่านนักผลงานดีแต่การนำเสนอยังไม่น่าอ่าน ก็เป็นเล่ม ๓๐๐ หน้า ๖๐๐ หน้า สภาเห็นแล้ว เลยใช้เวลาอภิปรายภายใน ๕ นาทีก็จบ

พอปีต่อมารัฐบาลรู้สึกว่าเรื่องนี้มันเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เหมือนกัน คือประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาลอย่างเป็นทางการ เมื่อก่อนต้องไปใช้รายการวิทยุโทรทัศน์อะไรก็ตาม วันนี้ยืนพูดกลางสภาได้เลย การปรับปรุงผลงานประจำปี ก็เริ่มปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น มีตัวเลข มีสถิติมีตารางใครไม่อยากอ่านข้อความ ๓๐๐ หน้า จะเปิดดูหน้าตารางตัวเลขต่างๆ ที่สะดุดตาชวนให้อยากดูแทนได้

พอปีถัดมาก็ปรับปรุงอีก โดยการวิจัยว่าเวลาที่เราจะบอกใครว่าเราทำอะไรบ้างนั้น ทำอย่างไรถึงจะให้เขาสนใจอยากฟังเรา วิจัยกันอย่างนั้นจริงๆ นะครับ ก็ได้ผลวิจัย แล้วก็เอามาปรับปรุงรายงานนี้ พอมาถึงรายงานเล่มต่อๆ มา โดยเฉพาะสมัยรัฐบาลนี้ก็ดูดีขึ้นเป็นครั้งแรกที่ใส่รูปภาพ เพราะรู้สึกว่าเรื่องนี้มันเป็นเทคนิคการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่งในรายงานนั้นต้องมีรูปภาพประกอบ

นอกจากมีรูปภาพมีฉบับย่อด้วย เพราะฉบับใหญ่ ๓๐๐ หน้า บางทีบางคนไม่อยากอ่านเอาฉบับย่ออีกเล่มหนึ่งประกอบ และขณะเดียวกันเราก็ตระหนักว่านี่คือ "ประชาสัมพันธ์" ก็เลยแปลเป็นฉบับภาษาอังกฤษอีกฉบับหนึ่ง ทั้งหมดเป็นเทคนิคการประชาสัมพันธ์ที่เข้ามาปีหน้าถ้าจำเป็นคงต้องวาดการ์ตูน ผมมีโอกาสไปดูงานประเทศออสเตรเลียครั้งหนึ่งอังกฤษครั้งหนึ่ง และเมื่อวานซืนนี้ไปสหรัฐอเมริกาครั้งหนึ่ง ไปขอดูสิ่งหนึ่ง ที่ผมอยากรู้มากคือ **Annual Report** รายงานประจำปีของแต่ละหน่วยงาน หรือของรัฐบาลที่เสนอสภาเห็นวิธีการนำเสนอและวิธีการออกไปประชาสัมพันธ์น่าสนใจมากครับ ของออสเตรเลียหรือของอังกฤษนั้นกลายเป็นว่าเมื่อถึงเทศกาลต้องแถลงผลงานรัฐบาล ผู้คนรอฟังกันอย่างไปดู

ปีหน้า ถ้าจะต้องให้เบิร์ดมาเสนอรายงานกระมัง เช่น คอนเสิร์ตผลงานรัฐบาล นี้เพิ่งคิดได้เดี๋ยวนี้เองนะครับ

ในส่วนของปัจจัยภายนอกก็มีผมเป็นประธานคณะอนุกรรมการการประชาสัมพันธ์ระดับชาติอยู่เรื่องหนึ่ง คือเรื่องการจัดประชุมเอเปก ปีนี้ประเทศไทยจะเป็นเจ้าภาพการจัดประชุมเอเปก ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๑ ตุลาคม ซึ่งเป็นการประชุมสำคัญอีก ๕๐ ปีก็ไม่กลับมาอีกแล้ว และเรื่องนี้ถ้าพลาดหนนี้ก็พลาดเลย จะมีผู้นำจากประเทศต่าง ๆ มาร่วมประชุมในประเทศไทยถึง ๒๑ แห่ง เพราะฉะนั้นเราต้องเตรียมการมาก

รัฐบาลตั้งกรรมการระดับชาติขึ้นชุดหนึ่ง ท่านนายกฯ เป็นประธาน แล้วก็แบ่งเป็นการประชุมย่อย ชุดพิธีการ ชุดสารัตถะว่าจะประชุมอะไรกัน ชุดโน้น ชุดนี้ ชุดนั้น แล้วก็ก็ถึงอีกชุดหนึ่งคือชุดประชาสัมพันธ์ ผมเป็นประธาน ผมก็แอบไปถามคนที่เขาเกี่ยวข้องว่า เขามาประชุมกันแค่ ๒๑ ประเทศ แล้วเราไปประชาสัมพันธ์ทำไม เราก็ไม่ได้ประชาสัมพันธ์เรียกใครให้มาประชุมมากกว่า ๒๑ ประเทศนี้ คนอื่นจะขอมาประชุมเราก็ไม่ให้มา

แต่ที่จริงนั้นมีผลพลอยได้ การที่ผู้นำ ๒๑ ประเทศมาภรรยาเขาก็มา ลูกเขาก็มา สามีเขาก็มา ผู้ติดตามมา เลขามา ผู้สื่อข่าวมา ทีนี้ก็เลยเป็นพันเป็นหมื่นคน ขณะเดียวกันคนทั่วโลกที่ไม่มาก็จะเปิดโทรทัศน์ดูว่าเอเปกครั้งก่อนที่เม็กซิโกเขาว่าอย่างไร ถัดไปก่อนนั้น ๆ ที่จีนเขาประชุมกันอย่างไร เพราะมันมีผลกระทบคนทั่วโลก

ประเทศไทยก็จะมีชื่อปรากฏสื่อมวลชนของโลกอย่างต่อเนื่องยาวนาน และถ้าเรามีกิจกรรมอะไรดี ๆ แปลก ๆ ที่งาม ๆ เกิดขึ้นในช่วงนั้น ก็จะเป็นข่าวไปทั่วโลก CNN ก็จะเสนอทุกวัน BBC ก็จะทำข่าวให้ทุกวันอยู่ที่ว่าเราจะทำอะไรดี ๆ ขึ้นมาหรือไม่เท่านั้น

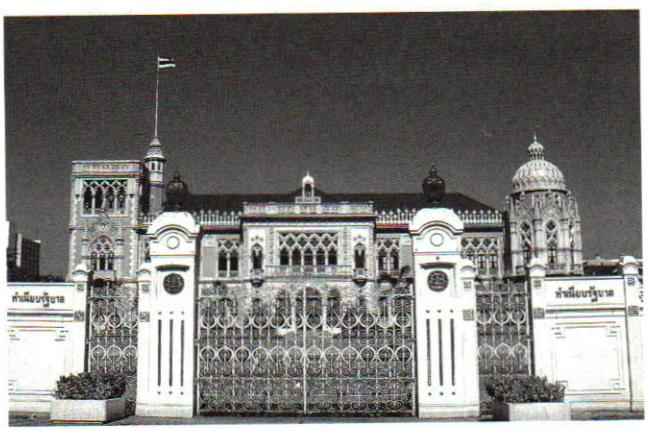

ด้วยเหตุนี้ก็จะมีกิจกรรมหลายอย่างเกิดขึ้นที่ท่านนายทักษิณปิดทำเนียบ ย้ายไปทำงานตึกบัญชาการชั้น ๕ เวลานี้ ก็เพราะต้องซ่อมตึกไทยคู่ฟ้าครั้งใหญ่ เพราะจะใช้เป็นสถานที่จัดประชุมดังกล่าว ต้องทำให้เขาประทับใจ

ไม่ใช่พอนั่งลงไฟก็ดับ แอร์ก็หยุด ร้อนก็ร้อน พรมก็ขาด หนูก็วิ่ง ขณะเดียวกันก็จะจัดไปประชุมที่พระที่นั่งอนันตสมาคมด้วย เพื่อให้เขาเห็นความอลังการของพระที่นั่งดังกล่าวด้วย ตอนนี้ได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว

วันนี้เรารื้อตึกของกองทัพเรือริมแม่น้ำเจ้าพระยาข้าง ๆ วัดระฆัง ตรงข้ามท่าราชวรดิษฐ์ สร้างตึกใหญ่ขึ้นเป็นห้องประชุมเพื่อการนี้ และใช้ประโยชน์เพื่อการอื่นอีกต่อไป ห้องประชุมนั้นในคืนวันที่ ๒๐ ตุลาคม ประธานาธิบดีบุช และใครต่อใครก็จะเดินทางไปที่นั่นในเวลากลางคืน เพื่อมีกาลาดินเนอร์ คือเลี้ยงอาหารครั้งยิ่งใหญ่ และไม่ใช่ไปนั่งกินข้าวเสร็จแล้วกลับ ต้องหาทางทำอย่างไรให้ผู้นำทั้ง ๒๑ ชาตินั้นนั่งรถตุ๊กตุ๊กให้ได้ ก็มีตึก ๒ หลังใกล้ ๆ กัน เสร็จจากตึกนี้แทนที่จะเดินไปอีกตึกหนึ่ง แล้วนั่งรถเก๋งไปอีกตึกหนึ่ง แต่เราให้นั่งรถตุ๊กตุ๊กไปอีกตึกหนึ่ง ก็โฆษณารถตุ๊กตุ๊กไทยไปได้แล้ว

ไปทำไมอีกตึกหนึ่ง ไปกินกาแฟ ก็โฆษณากาแฟไทยได้อีก ขณะเดียวกันก็จะไปนั่งชมขบวนพยุหยาตราทางชลมารคจำลอง คำว่า "จำลอง" เพราะไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินแต่ความยิ่งใหญ่ไม่แพ้เสด็จพระราชดำเนินเลย เพราะนำเรือพระที่นั่งและนำเรือทุกลำที่มีสารพัด

บรรดามีในขบวนพยุหยาตรามาจัดเป็นครั้งแรก แล้วเผลอ ๆ ก็จะเป็นครั้งเดียวในประเทศไทยที่มีพยุหยาตราในเวลากลางคืน ๓ ทุ่ม ประดับไฟติดมากับเรือทุกลำแล่นมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา ท่ามกลางความมืดแล้วค่อย ๆ สว่างวาบขึ้นพร้อมกับเสียงเห่เสียงพายอย่างอ่อนช้อย ให้ผู้นำทั้งหลายได้เห็น นี่คือภาพที่ปรากฏไปตามโทรทัศน์ทั่วโลก CNN ก็ได้ติดต่อมาแล้วว่าจะมาถ่ายทอด BBC ก็ติดต่อมา หนังสือพิมพ์ชั้นนำของโลกที่ขายในร้อยกว่าประเทศก็ติดต่อมา

ภาพผู้นำทั้งหลายที่นั่งชมอยู่ที่ตึกฝั่งธนฯ มองมาก็จะเห็นแม่น้ำเจ้าพระยาเห็นขบวนเรือมองเลยไปก็เห็นวัดพระแก้ว วัดโพธิ์ นี่คือยิ่งใหญ่อลังการ การประชาสัมพันธ์เรื่องนี้สิ่งที่จะได้อย่างมากก็คือการโฆษณาประเทศไทยให้เห็นว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สงบเรียบร้อยสวยงามมั่งคั่งด้วยศิลปวัฒนธรรม

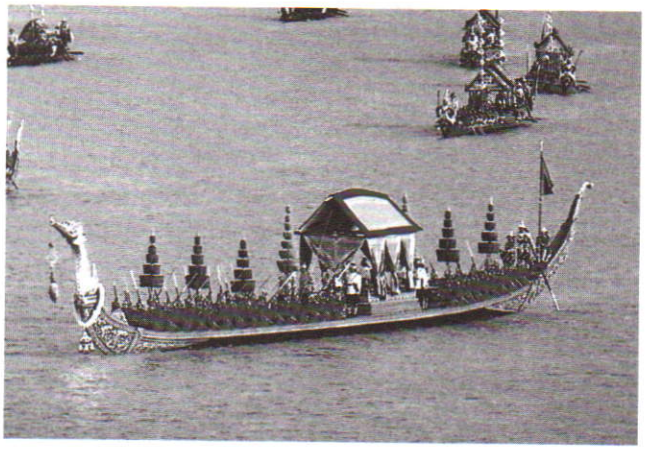

ผมยกเรื่องนี้มากล่าว เพื่อต้องการจะบอกว่าปัจจัยอื่นมันมาเป็นตัวกำหนด ในขณะที่ผมเป็นประธานเตรียมการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้เราก็พูดกันมากบอกว่าขึ้นป้าย ขึ้นคัตเอาท์โฆษณา ออกโทรทัศน์ ออกวิทยุ ประชุม ดี.เจ. ช่วยกันประชาสัมพันธ์เรื่องเอเปกหน่อยประชาชนเป็นเจ้าภาพ จะติดป้ายกันตั้งแต่ดอนเมืองถึงคลองเตย เชิญชวนให้ผู้คนทั้งหลายเขาเข้าใจ

ทำอย่างไรที่จะให้เกิดความประทับใจในประเทศไทย และให้รู้ว่าในวันที่ ๒๐-๒๑ ตุลาคมนี้ เรามีการประชุมเอเปก และก็ไม่ใช่แค่ ๒ วันเท่านั้น ก่อนหน้านั้นก็มีการประชุมย่อยนำหน้าทุกเดือน รู้กันบ้างไหมว่าเดือนกุมภาพันธ์ก็มีการประชุมนำหน้าเตรียมเอเปกระดับรัฐมนตรีว่ากันไปแล้วที่เชียงราย มีที่ขอนแก่น มีที่ภูเก็ต มีที่พัทยา นี่คือสิ่งที่ต้องการส่งข่าวออกไปให้ถึงประชาชนทั่วไป

ระหว่างที่ประชุมเตรียมการเรื่องประชาสัมพันธ์ ผมก็บอกว่าประดับธงไปเลยให้เห็นธงทั้ง ๒๑ ชาติ ไต้หวัน ฮ่องกง ธงเขาก็มี ก็ติดไปเลย แต่เอเปกประท้วงมาว่ามีข้อตกลงกันว่าในการโฆษณาเอเปกห้ามนำธงประเทศต่าง ๆ มาประดับ

เห็นไหมครับว่ามันมีตัวที่เป็นกรอบภายนอกเข้ามาที่ทำให้เราต้องคิดอะไรให้รอบคอบขึ้น ไม่ใช่นึกอยากจะทำอะไรก็ทำ เรื่องอื่นก็คงมีอีกแต่ผมนึกตัวอย่างไม่ออก นี่คือสถานการณ์ภายนอกที่เราต้องเอามาคิดเวลาทำประชาสัมพันธ์

เรื่องสุดท้ายคือยุทธวิธีจริง ๆ ที่จะต้องดำเนินการในเรื่องมันเป็นอย่างไร เราคงต้องให้ความสำคัญกับระบบความคิด วันนี้การประชาสัมพันธ์นั้นคงต่างคนต่างทำต่างคนต่างคิดอยู่ และถ้าเราดูข่าวสารบ้านเมืองปัจจุบัน ที่แต่ละหน่วยงานมีนักประชาสัมพันธ์ หรือโฆษณาของกระทรวงออกมาอธิบาย จะเห็นว่ายังมีการทำงานแบบองค์แยกมากกว่าองค์รวม

องค์แยก คือต่างคนต่างแยกกันทำ แล้วก็ไม่คิดดูว่าชาวบ้านเขาจะคิดอย่างไร กระทรวงเดียวกันมีหลายกรม พอแต่ละกรมมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ขึ้นมาก็จะเล่นประชาสัมพันธ์แต่กรมตัวเอง หนัก ๆ เข้าทับกรมเพื่อนเขาด้วยโดยลืมว่าอยู่กระทรวงเดียวกันไม่ได้คิดถึงคำว่าองค์รวม เผลอไปไม่ได้คิดว่าอยู่กระทรวงเดียวกัน หรือเป็นรัฐบาลเดียวกันหรือเป็นประเทศเดียวกันด้วยซ้ำทำอย่างกับ ๒ บริษัทขายยาสีฟันแข่งกันอย่างนั้นแหละ มันก็ไม่ถูกต้อง

เราต้องคิดให้ได้ว่าเรากำลังประชาสัมพันธ์เรื่องอะไร ทำไปทำไม ทำไปเพื่ออะไร ยังต้องคิดถึงข้ออื่น ๆ อีกด้วย ที่ผมได้เรียนให้ท่านทั้งหลายได้ทราบว่าวันนี้รัฐต้องการเน้นการประชาสัมพันธ์ในเรื่องใหญ่ ๔-๕ เรื่อง คือเรื่องการปฏิรูประบบราชการ นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งมันไม่ใช่การประชาสัมพันธ์เพื่อให้รัฐบาลได้หน้าได้ตา แต่เพื่อให้การกินดีอยู่ดีไปถึงประชาชน และยังมีเรื่องนโยบาย ๓๐ บาทรักษาทุกโรค ซึ่งก็ไม่ใช่นโยบายประชาสัมพันธ์เพื่อให้รัฐมนตรีได้หน้าได้ตา แต่เพื่อ

ประชาชนให้ได้เข้าถึงสาธารณสุขมูลฐานที่ดีขึ้น

หรือแม้แต่ในเรื่องการแก้ปัญหายาเสพติด การป้องกันการปราบปรามก็ไม่ใช่ประชาสัมพันธ์เพื่อมาแก้ตัวว่าที่ฆ่าตัดตอนกันอยู่นั้นรัฐบาลไม่เกี่ยวนะ แต่ต้องการให้ประชาชนตระหนักถึงพิษภัยยาเสพติดมากกว่ารวมทั้งในเรื่องการประหยัดพลังงาน สิ่งต่างๆ ที่ผมได้เรียนในตอนต้นก็คือสิ่งที่เกี่ยวกับระบบความคิดที่อยากขอร้องวิงวอนให้เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ทั้งหลายของรัฐให้ความสำคัญและพยายามให้มันออกมาเป็นเอกภาพ ส่วนเทคนิคนั้นของใครของมัน พูดถึงเรื่องประชาสัมพันธ์องค์รวม และอย่างเป็นเอกภาพ และจัดระบบความคิดให้สอดคล้องกัน เมื่อวานนี้ผมเป็นประธานการประชุมกองทุนอนุรักษ์พลังงาน มีผู้ใหญ่ท่านหนึ่งนั่งอยู่ในที่ประชุมกล่าวว่า เรารู้กันบ้างไหมว่ารถเวลาเหยียบเบรค ถ้าเหยียบเบาๆ กับเหยียบแรงๆ ไม่ต้องลองมาก แค่ลองสัก ๗ วัน จะรู้ว่าสามารถลดค่าน้ำมันไปได้สักเท่าไหร่ ประหยัดพลังงานไปเท่าไหร่ ประหยัดเงินของชาติไปเท่าไหร่ ถ้าลองขับรถแล้วเหยียบเบรกเวลาถึงไฟแดง แค่เหยียบเบรกเอี๊ยดก็จอด ทำอย่างนี้สัก ๗ วัน ถ้าไม่วิกลจริตไปก่อนแล้ว ๗ วันต่อมาลองเหยียบเบาๆ ค่อยๆ บรรจงเหยียบ ถ้าไม่ถูกรถคันหลังชนตายเสียก่อน จะเห็นเลยว่าจ่ายค่าน้ำมันผิดกัน และถ้าทำอย่างนี้ได้ทั้งประเทศก็จะรู้ว่าความแตกต่างมันมีหลายพันล้านบาท เพราะฉะนั้นให้ไปเน้นเรื่องประชาสัมพันธ์ ตรงนี้ท่านคิดมาให้เสร็จสรรพเลยว่าให้ขึ้นเป็นสโลแกนทุกมุมเมืองว่า "อย่าเป็นโรคเท้าช้าง" ท่านเสนอคำนี้ผมตกใจว่ามันเป็นยังไง ท่านก็เลยอธิบายว่าไอ้คนเหยียบแรงๆ เป็นโรคเท้าช้าง เหยียบเบาๆ ไม่ค่อยได้ คณะกรรมการฟังแล้วบอกว่าขอให้เอาไว้วันหลัง คราวนี้เรากำลังจะรณรงค์ประหยัดพลังงานอย่าให้คนเข้าใจว่าเป็นงานการโฆษณาของหมอหน่อยจากสาธารณสุขเลย คนจะเข้าใจไม่ตรงกันที่เอามาพูดไม่ต้องการพูดเกี่ยวกับเรื่องเท้าช้าง แต่กำลังบอกว่า ถ้าคิดว่าความเข้าใจมันตรงกันก็ประชาสัมพันธ์ได้

คนเราที่จะทำอะไรจัดระบบความคิดให้มันดีแล้วเป็นองค์รวมมันก็ต้องเข้าใจตรงกันก่อน ถ้าปรากฏว่าในที่ประชุมนั้นยังมีบางคนบอกว่าไม่จริงหรอก ถึงเหยียบแรงมันก็ไม่ได้ประหยัด ถ้าอย่างนั้นก็พูดกันไม่รู้เรื่อง คนที่จะไปประชาสัมพันธ์จะลำบาก บางทีบางเรื่องมันยังสื่อความไม่ได้ยังเถียงกันอยู่ก็ไม่สนิทใจหรืออย่างป้ายที่ขึ้นเวลานี้ว่า "คนดีกำลังจะกลับมา" ถ้าไม่มาบอกกันให้รู้เสียก่อนว่าเป็นโฆษณาอะไร ก็คงจะคิดกันไปคนละอย่าง แต่เมื่อระบบความคิดตรงกันแล้ว ต่อจากนั้นวิธีการก็ไม่เป็นไร เรื่องนี้ไปเริ่มจากว่าระบบความคิดคือประชาสัมพันธ์เรื่องการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ถ้านี่คือระบบความคิดเห็นตรงกัน ทีนี้เทคนิคก็ไม่เป็นไร คราวนี้ก็มีป้ายออกมาได้ว่า "คนดีกำลังจะกลับมา" ผมไปเปิดวิทยุฟังรายการวันก่อน คนที่จัดรายการวิทยุคือ ดี.เจ. คนนี้เป็นคนในเครือข่ายของเรานี่เอง แล้วเขาก็รู้ว่ารัฐกำลังเน้นเรื่องประชาสัมพันธ์ การป้องกันการปราบปรามยาเสพติด แกพูดเรื่อยไปเลยว่าไอ้พวกติดยามันควรจะฆ่าให้ตาย ไม่ควรจะอยู่หนักแผ่นดิน พ่อแม่พี่น้องทั้งหลายช่วยกันหน่อย ก็แปลว่าระบบความคิดตรงกันแล้วนะว่าเรากำลังจะทำเรื่องอะไร แต่เมื่อเราบอกว่าวิธีการแล้วแต่สะดวกแกเลยเลือกวิธีนี้แหละที่ขึ้นป้ายว่า "คนดีกำลังจะกลับมา" เขาคงไม่มาหรอกถ้าเขารู้ว่ามาแล้วถูกฆ่าให้ตาย เพราะหนักแผ่นดินแล้วจะมาทำไม

นอกจากเรื่องระบบความคิดต้องตรงกันคือการจัดองค์กรด้านประชาสัมพันธ์ ผมไม่ได้หมายถึงกรมประชาสัมพันธ์นะ องค์กรประชาสัมพันธ์ในแต่ละหน่วยงานต้องเป็นเอกเทศ ต้องมีความสำคัญ ต้องยิ่งใหญ่พอสมควร และต้องเป็นระเบียบแบบแผน

การประชาสัมพันธ์ ต้องมีเครื่องมือเครื่องไม้เทคนิคพร้อม ไม่ใช่ว่าตั้งเป็นหน่วยประชาสัมพันธ์ขึ้นมาแล้วก็เอาซอล์กไปกล่องหนึ่ง ไมโครโฟนตัวหนึ่ง นอกนั้นไปหาเอาเอง ไปตามเอาดาบหน้า ปากคุณมีไม่ใช่เหรอ พูดเอาเองสิ อย่างนั้นไม่ได้

ขั้นต่อไปก็คือตัวบุคลากร ผมไม่เชื่อหรอกว่าเรื่องอย่างนี้ใครก็ทำได้ งานประชาสัมพันธ์คนจะทำได้ต้องฝึกฝน อบรม มีพื้นฐานความรู้มีความเข้าใจ ข้อสำคัญก็คือต้องฝึกอบรมบ่อยๆ และต้องเป็นคนใฝ่รู้เหมือนกันไม่ใช่แค่ช่างพูด เพราะประชาสัมพันธ์นั้นไม่ใช่เซลล์แมน ผมไม่ได้ว่าอะไรเซลล์แมน แต่หมายถึงเทคนิควิธีการและความมุ่งหมายมันผิดกัน อย่างที่ผมเล่าตอนต้นว่านักประชาสัมพันธ์ต้องมีความรู้เรื่องกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ต้องดิ้นรนขวนขวายหาความรู้ไว้ด้วย

กลวิธีในการที่จะทำประชาสัมพันธ์สิ่งใดควรพูด

สิ่งใดไม่ควรพูด สิ่งใดที่ควรจับให้คนอื่นมาพูด เพราะคนที่ทำงานประชาสัมพันธ์ต้องเข้าใจว่าตนไม่มีหน้าที่ต้องพูดทั้งหมด บางเรื่องอาจจะต้องเอาคนอื่นมาพูดแต่ตนต้องจัดฉากให้ ก็ออกตัวตั้งแต่แรกว่าผมไม่ใช่นักประชาสัมพันธ์ แต่บังเอิญต้องมาดูแลเรื่องนี้ จึงขอนำประสบการณ์ที่มีได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง มาเล่าสู่กันฟัง

รวมความแล้วก็คือการที่ทำเรื่องนี้ผมเข้าใจว่าอันดับแรกท่านก็จะต้องตระหนักว่าสถานการณ์การประชาสัมพันธ์ของบ้านเมืองของเราในวันนี้เป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้การประชาสัมพันธ์ของเราไม่ได้เป็นไปในสิ่งที่ตนคิด ตนทำ ตนอยาก

ประการสุดท้าย ยุทธศาสตร์ยุทธวิธีในเรื่องนี้มันมีอย่างไรซึ่งท่านคงจะหาดูเอาได้จากแผนการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ แต่ถ้านำสิ่งที่ผมเล่าไปประกอบการพิจารณาบ้างก็ได้เรียนแล้วว่าผมให้ความสำคัญกับการจัดระบบความคิด ให้ความสำคัญกับการจัดระบบองค์กรมีความสัมพันธ์กับการจัดระบบเครื่องมือเครื่องใช้ ให้ความสำคัญกับบุคลากร และให้ความสำคัญเกี่ยวกับกลวิธีที่ใช้ด้วย รวม ๕ ประการ

จะเห็นว่าทั้งหมดนี้เกี่ยวพันอยู่มากกับการสนับสนุนเกื้อกูลของผู้บังคับบัญชา เกี่ยวกับกฎระเบียบ และเกี่ยวพันมากกับงบประมาณ หนีไม่พ้นที่ต้องพูดถึงเรื่องงบประมาณด้วย ถ้าครั้งนี้เราเข้าใจปัญหาและช่วยกันแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ตก สิ่งที่เราพูดกันเมื่อ ๑๐ ปีและ ๒๐ ปีก่อน ก็จะได้ไม่ต้องมาพูดกันอีก หรือเมื่อเวลาพูดก็จะพูดด้วยความรู้สึกที่ดีขึ้น

ท่านผู้อ่าน “วารสารไทย” มาถึงท้ายเรื่องนี้ ก็คงจะเห็นได้ดีขึ้นแล้วนะครับว่า ทางรัฐบาลได้ให้ความสนใจต่อการประชาสัมพันธ์ในระดับต่างๆ อย่างถูกต้องและจริงจังยิ่งขึ้นมากแล้ว ก็เป็นที่น่ายินดีว่าในอนาคตอันใกล้นี้ การประชาสัมพันธ์ของภาคราชการหน่วยต่างๆ คงจะปรับตัวพัฒนาเข้ากับแผนการปฏิรูประบบราชการที่ได้ดำเนินไปแล้วนี้ได้อย่างเหมาะสมด้วยดีมีประโยชน์ยิ่งขึ้นด้วย

และเพื่อประโยชน์ประกอบแนวคิดเสริมจากที่ท่านรองนายกฯ ดร.วิษณุ เครืองาม ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้นแล้ว ทาง “วารสารไทย” ก็ใคร่ขอฝากแนวทางปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ทุกหน่วยงานสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งทางสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยได้ขอเสนอแนะนำเพิ่มเติมไว้ด้วยนิดหน่อย ดังนี้คือ

การทำแผนประชาสัมพันธ์ที่จะให้สัมฤทธิ์ผลได้ดีนั้น โปรดอย่าลืมพิจารณาหลักสำคัญๆ เหล่านี้ประกอบด้วย คือ

เรื่องหลักการและเหตุผลกลยุทธ์ที่จะใช้กลุ่มเป้าหมายของงาน วัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ ระยะเวลาในการดำเนินงาน แล้วก็อย่าลืมจัดรูปแบบการดำเนินงานให้ดี วางแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติให้สัมพันธ์กันรวมทั้งต้องรู้จักการเลือกใช้สื่อต่างๆ ช่วยให้เหมาะสมดูตามกำลังงบประมาณที่พอจะหาการสนับสนุนมาดำเนินการได้แล้วจะต้องทำการติดตามประเมินผล หรือจะต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประการใดหรือไม่ด้วย

ที่สำคัญก็คืออย่าลืมพิจารณาตามแนวนโยบายการประชาสัมพันธ์ของรัฐที่ท่าน ดร.วิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี ได้กรุณาแนะนำไว้ในเรื่องนี้ให้ดีด้วยการประชาสัมพันธ์ที่ดีจะมีประโยชน์อย่างยิ่งในการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติได้

ชาคริต จุลกะเสวี
กรรมการที่ปรึกษาสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย

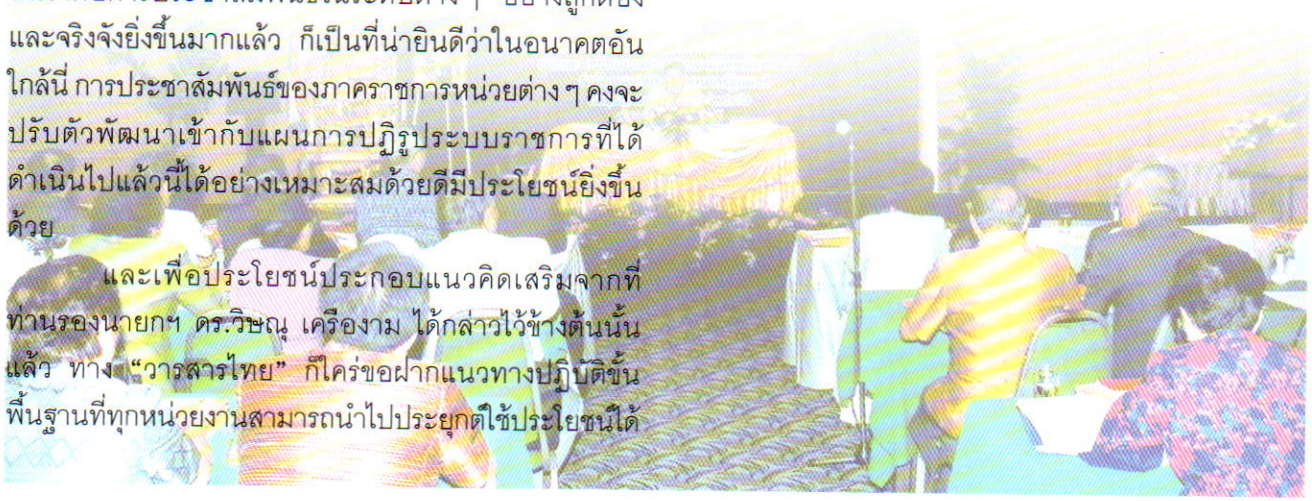

นักประดิษฐ์กอบกู้เศรษฐกิจชาติ

ดร. เย็นใจ เลาหวณิช
นายกสมาคมการประดิษฐ์ไทย

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อปวงชนชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักประดิษฐ์และผู้สนใจการประดิษฐ์ หรือเล็งเห็นความสำคัญของการประดิษฐ์ เพราะเป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรการประดิษฐ์ **"เครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย"** หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า **"กังหันน้ำชัยพัฒนา"** จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ นับได้ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกและพระองค์เดียวของโลกที่ทรงเป็นนักประดิษฐ์ ผลงานนี้ยังได้รับการเชิดชูพระเกียรติสูงสุดในงานยูเรคา 2000 ที่กรุงบรัสเซล ประเทศเบลเยี่ยม หลังจากนั้นทรงได้รับสิทธิบัตรการประดิษฐ์อีกหลายเรื่องในงานยูเรคา 2001 ปีถัดมาผลงานอื่นๆ ของพระองค์อีกหลายเรื่อง รวมทั้งแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกร ซึ่งเป็นปัญหาระดับรากหญ้า ก็ได้รับการเชิดชูพระเกียรติสูงสุดเช่นเดียวกันนับเป็นความภูมิใจสูงสุดของชาวไทยทั้งชาติ

เมื่อประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแนวพระราชดำริ **"เศรษฐกิจพอเพียง"** แก่รัฐบาลและปวงชนชาวไทยทำให้ทุกคนตระหนักในความสำคัญของการดำรงชีวิตแบบ **"พอเพียง"** ไม่ทำอะไร **"เกินตัว"** รู้จักประมาณในการบริโภค

และใช้จ่าย มีความฉลาดในการผลิตสินค้าและบริการที่เหมาะสมกับสภาวะความเป็นอยู่ของตนเองและสภาวะสังคมที่แวดล้อม โดยยึดหลักความสมดุลและกลมกลืนกับธรรมชาติทั้งรัฐบาลและประชาชนชาวไทยต่าง ๆ ค่อย ๆ ซึมซับแนวพระราชดำริ และดำเนินการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชาติทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนกระทั่งธุรกิจขนาดย่อม กลาง ใหญ่ และระดับชาติ โดยเน้นความสำคัญที่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) และการส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับชุมชน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจรากหญ้าด้วยการเชิดชูภูมิปัญญาไทย มีการส่งเสริมนวัตกรรมการคิดค้น หรือรื้อฟื้นภูมิปัญญาไทยตั้งแต่บรรพบุรุษผสมผสานกับภูมิปัญญาไทยสมัยใหม่ เกิดเป็น **"หนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล"** ซึ่งเริ่มแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้น

ถ้าจะมองด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลย้อนไปในอดีตก็จะพบข้อเท็จจริงว่าแนวพระราชดำริ **"เศรษฐกิจพอเพียง"** นี้เป็นแนวทางที่ชาติอื่น ๆ ใช้ในการพัฒนาประเทศจนประสบความสำเร็จมีความมั่งคั่งและเจริญก้าวหน้ากันมาแล้วทั้งสิ้น เริ่มต้นด้วยประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ประกาศอิสรภาพปลอดจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษก็พัฒนาประเทศโดยระบบเศรษฐกิจพอเพียง อเมริกาพึ่งตนเองเป็นหลัก ด้วยเหตุที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์และประชากรที่ไม่มาก ทั้งยังมีความรู้และเทคโนโลยีที่ติดตัวไปจากโลกเก่าคือยุโรป คนอเมริกันยุคแรก ๆ จึงผลิตสินค้าใช้เองและเหลือส่งไปขายยุโรป คนอเมริกันเน้นในเรื่องการประดิษฐ์คิดค้นและนวัตกรรมต่าง ๆ เกิดมีนักคิดนักประดิษฐ์เป็นจำนวนมาก ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในโลกก็คือโทมัส เอดิสัน การประดิษฐ์คิดค้นย่อมเป็นบ่อเกิดของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะติดตามมาเป็นอนุกรมถือว่าเป็นกิจกรรม **"หัวขบวน"** ทางเศรษฐกิจ อเมริกาไม่เคยล้าหลังกลับนำหน้าประเทศอื่น ๆ ตลอดมาก็ด้วยเหตุสำคัญข้อนี้

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทุกประเทศประสบปัญหาเศรษฐกิจรุนแรงโดยเฉพาะประเทศที่แพ้สงคราม เช่น ญี่ปุ่นและเยอรมัน แต่ทั้งสองประเทศนี้ต่างพัฒนาประเทศโดยใช้หลัก **"เศรษฐกิจพอเพียง"** โดยเน้นการผลิต การประดิษฐ์และนวัตกรรมในระยะแรก ๆ เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการลอกเลียนแบบ เมื่อมีความสามารถเพิ่มขึ้นก็เป็นการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ให้ความสำคัญกับการวิจัยและ

พัฒนามาก โดยเฉพาะด้านที่นำไปสู่เชิงพาณิชย์ เศรษฐกิจของประเทศทั้งสองจึงเติบโตอย่างรวดเร็ว ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่มีพลังทางเศรษฐกิจเป็นอันดับ ๒ รองจากสหรัฐอเมริกา ทั้ง ๆ ที่เป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างยับเยินในสงครามโลกครั้งที่ ๒

ในเรื่องการประดิษฐ์คิดค้นญี่ปุ่นเป็นประเทศที่น่าสนใจมากเพราะผู้นำมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลต่อเนื่องเป็นเวลานานนับร้อยปี ผู้นำญี่ปุ่นเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา ได้เล็งเห็นความสำคัญของการประดิษฐ์และนวัตกรรมจึงได้จัดตั้ง **"สถาบันการประดิษฐ์และนวัตกรรมญี่ปุ่น"** (Japan Institute of Invention and Innovation หรือ JIII) ขึ้นเมื่อ ๙๘ ปีที่แล้ว แต่จัดองค์กรในรูปแบบเอกชนเพื่อความคล่องตัว โดยรัฐบาลคอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง อย่างเต็มที่หน่วยงานนี้ทำหน้าที่ส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นของคนญี่ปุ่นและทำงานใกล้ชิดกับกรมทรัพย์สินทางปัญญาของญี่ปุ่น เขาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการประดิษฐ์ของเยาวชนโดยเฉพาะเด็กเล็ก เพราะหวังผลระยะยาวมีการกระตุ้นการประดิษฐ์โดยมอบรางวัล **"พระเจ้าจักรพรรดิ"** (Imperial Award) ให้แก่นักประดิษฐ์รุ่นเยาว์ โดยที่สมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่นเสด็จมาพระราชทานรางวัล

รางวัลให้แก่เด็กที่ชนะการประกวดด้วยพระองค์เองแทบทุกปี มีรางวัลอื่นๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น รางวัลจากนายกรัฐมนตรี รางวัลจากประธาน JIII เป็นต้น รางวัลเหล่านี้ไม่เน้นที่จำนวนเงิน แต่เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้รับเท่านั้น นอกนั้นยังมีการส่งเสริมและประกวดการประดิษฐ์ของแม่บ้านญี่ปุ่น มีการจัดนักประดิษฐ์ที่ประสบความสำเร็จและมีความรู้ไปบรรยาย ส่งเสริมการประดิษฐ์ของเด็กและเยาวชนในสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ ด้วยเหตุนี้คนญี่ปุ่นจึงครองความยิ่งใหญ่ของการเป็นนักประดิษฐ์ในทวีปเอเชีย แม้ประเทศไทยจากสถิติปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ญี่ปุ่นได้รับทะเบียนสิทธิบัตรที่ยื่นจดในประเทศไทย ๓๙๖ เรื่อง ในขณะที่คนไทยมีเพียง ๑๘๖ เรื่อง หรือไม่ถึงครึ่งหนึ่งของญี่ปุ่น

อาจมีคนเข้าใจผิดว่าการประดิษฐ์ทุกเรื่องต้องยื่นจดสิทธิบัตรเพื่อรับการคุ้มครอง จึงจะปลอดภัยจากการถูกลอกเลียนเรื่องนี้ไม่จริงเสมอไป การประดิษฐ์หลายเรื่องไม่มีการจดสิทธิบัตร แต่สามารถทำรายได้งดงามให้แก่นักประดิษฐ์ไทย ซึ่งไม่น้อยหน้าชาติใดในโลก และหากได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐก็จะสามารถช่วยกู้เศรษฐกิจของชาติได้ดียิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลายคนอาจเคยได้ยินผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาไทยที่เรียกกันว่า **"ปลาร้ารสช็อกโกแลต"** ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์ของ **"นายเตี้ยตลาดไท"** ด้วยการนำปลาที่ได้คัดเลือกคุณภาพอย่างพิถีพิถันมาหมักตามกระบวนการทำปลาร้าของชาวอีสานด้วยกรรมวิธีพิเศษ ซึ่งถือเป็นความลับ (Know - how) สามารถผลิตปลาร้าที่มีกลิ่นหอมคล้ายช็อกโกแลต ทั้งๆ ที่ไม่มีการผสมช็อกโกแลตลงไปเลยกลายเป็นที่นิยมของผู้บริโภค จนกระทั่งมีการพัฒนาบรรจุกระป๋องส่งไปจำหน่ายให้แก่ชาวไทยและเอเชียที่อาศัยอยู่ต่างประเทศทั่วโลก

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นนักประดิษฐ์น้ำยาขัดโลหะและเครื่องประดับ เขาคิดค้นส่วนผสมจากวัตถุดิบที่หาได้ในประเทศไทยทั้งหมดจนได้น้ำยาที่มีคุณภาพดีส่งไปทดสอบที่ประเทศเยอรมันเป็นที่ยอมรับของลูกค้า จึงผลิตจำหน่ายในต่างประเทศและในประเทศไทย เขาไม่ยื่นจดสิทธิบัตรเพราะสูตรของน้ำยานี้เป็นความลับ (Know-how) ที่สามารถเก็บไว้ได้เอง ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยเพื่อแลกเปลี่ยนกับการคุ้มครอง

นายคงศักดิ์ ตติยานุกูล สมาชิกสมาคมการประดิษฐ์ไทยและอดีตกรรมการของสมาคมฯ เป็นอีกผู้หนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการประดิษฐ์คิดค้นผลิตจำหน่ายเครื่องเอ็กซเรย์คุณภาพดีราคาถูกจำหน่ายในประเทศแทนการนำเข้าเครื่องเอ็กซเรย์ราคาแพงจากต่างประเทศเครื่องเอ็กซเรย์ **"คงศักดิ์"** เป็นที่นิยมและรู้จักกันดีในบรรดาแพทย์และพยาบาลในโรงพยาบาลทั่วประเทศในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีการประดิษฐ์อุปกรณ์ประกอบ เช่น เสื้อป้องกันรังสีจากแร่แบเรียมออกจำหน่ายอย่างแพร่หลายอีกด้วย

นายสุชาติ ศาสตร์เวช เจ้าของบริษัทเชียงใหม่

เมดเทคซิสเต็มส์ จำกัด เป็นนักประดิษฐ์ไทยอีกผู้หนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการประดิษฐ์อุปกรณ์ทางการแพทย์ออกจำหน่าย เช่น เครื่องดูดของเหลวสำหรับผู้ป่วย เครื่องนึ่งฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ด้วยไอน้ำระบบใช้ไอน้ำดันไล่อากาศ เครื่องนึ่งฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ระบบเย็นเร็วสำหรับขวดน้ำเกลือ เครื่องนึ่งฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ระบบสูญญากาศ ขนาดใหญ่และเล็กแบบประหยัดพลังงาน ฯลฯ ปัจจุบันกำลังประดิษฐ์คิดค้นเครื่องนึ่งฆ่าจุลินทรีย์ด้วยก๊าซฟอมาดีไฮด์ผสมไอน้ำที่อุณหภูมิ ๗๐ องศาเซลเซียส เคยได้รับรางวัลจากสภาวิจัยแห่งชาติ รางวัลอุตสาหกรรมดีเด่นจากกระทรวงอุตสาหกรรม และการเชิดชูเกียรติในฐานะนักประดิษฐ์ภูมิปัญญาไทยจากสมาคมการประดิษฐ์ไทยเมื่อปี ๒๕๔๔

คนไทยส่วนใหญ่คงเคยได้พบคำขวัญ **"ตัดก่อนตาย เตือนก่อนวายวอด"** มานานแล้ว สิ่งประดิษฐ์นี้ คือ **"เซฟ-ที-คัท"** หรืออุปกรณ์ตัดไฟฟ้าป้องกันอันตรายจากไฟฟ้ารั่วหรือลัดวงจรนักประดิษฐ์ผู้ประสบความสำเร็จรายนี้คือนายชวาล โสตถิวันวงศ์ สมาชิกสมาคมการประดิษฐ์ไทยและนายกสมาคมซิลค์สกรีนไทย ซึ่งมีสิ่งประดิษฐ์ที่จดสิทธิบัตรไว้แล้วเกือบ ๓๐ รายการปัจจุบันเป็นเจ้าของกิจการที่มั่นคงและได้รับการเชิดชูเกียรติจากสมาคมการประดิษฐ์ไทยในฐานะนักประดิษฐ์ที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพนี้ เมื่อปี ๒๕๔๔

สมาคมการประดิษฐ์ไทยตระหนักในความสำคัญของการประดิษฐ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความเจริญทางเศรษฐกิจ จึงได้ดำเนินการทุกวิถีทางตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสมาคม ซึ่งในระยะแรกถือกำเนิดขึ้นในฐานะเป็น **"ชมรมส่งเสริมการประดิษฐ์"** โดยอาศัยข้อบังคับของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยภายใต้กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ อีก ๔ ปีต่อมาจึงได้จดทะเบียนเป็นสมาคมการประดิษฐ์ไทย ภายใต้กฎหมายของสมาคมประเภทสังคม กำกับดูแลโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ถือว่าเป็นองค์การประเภทไม่หวังผลกำไรทำหน้าที่ส่งเสริมนักประดิษฐ์ไทยให้มีความก้าวหน้าในอาชีพ โดยเริ่มส่งเสริมตั้งแต่เยาว์วัย สมาคมฯ ได้รับเงินทุนอุดหนุนเล็กน้อยจากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใช้ส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นของเยาวชนไทย และส่งเสริมนักประดิษฐ์ให้ผลิตสิ่งประดิษฐ์ต้นแบบเพื่อเตรียมการถ่ายทอดไปสู่การผลิตเชิงอุตสาหกรรม สมาคมฯ ได้ร่วมมือกับสถาบันการประดิษฐ์และนวัตกรรมญี่ปุ่นในกิจกรรมทางวิชาการ การส่งนักประดิษฐ์รุ่นใหญ่ไปฝึกอบรมเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศญี่ปุ่น และส่งนักประดิษฐ์รุ่นเยาว์ไปประกวดสิ่งประดิษฐ์ เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ และได้รับรางวัลเป็นครั้งแรกในปีนั้น ขณะนี้กำลังเตรียมการต่อไปอีก ๒ ปีข้างหน้า เมื่อ JIII จะมีการเฉลิมฉลองวันครบรอบ ๑๐๐ ปี การก่อตั้งสมาคมฯ เป็นผู้เสนอรัฐบาลให้สถาปนาวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ เป็น **"วันนักประดิษฐ์"**

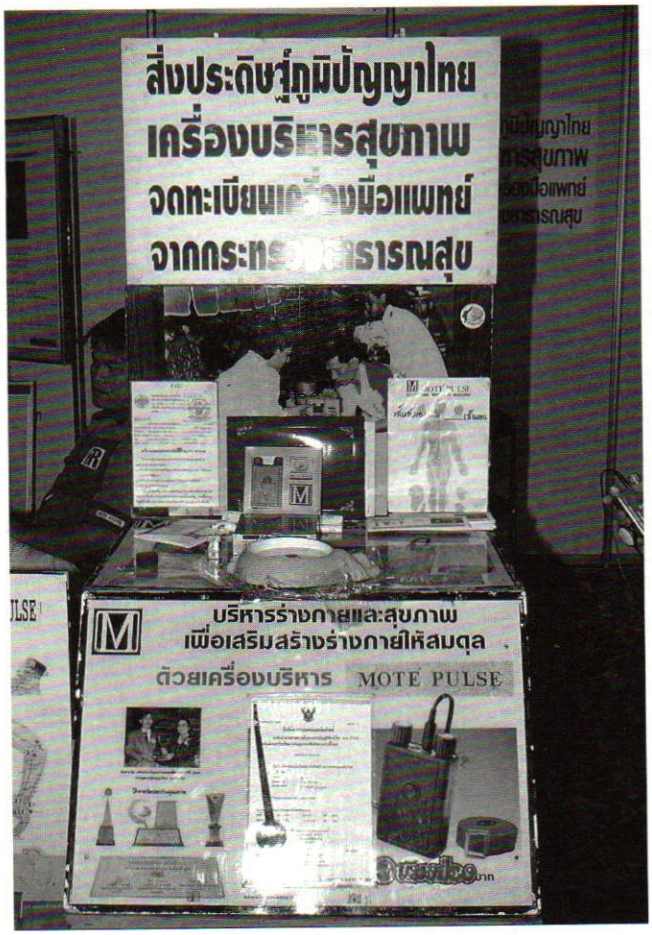

และเทอดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะ **"พระบิดาแห่งการประดิษฐ์ไทย"** นอกจากนี้ยังได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการประดิษฐ์อีกหลายรูปแบบที่สำคัญคือจัดตั้ง **"บริษัทไทยส่งเสริมการประดิษฐ์ จำกัด"** ขึ้นเพื่อช่วยเหลือนักประดิษฐ์ไทยให้สามารถนำสิ่งประดิษฐ์ที่คิดค้นสำเร็จมาสู่การผลิตจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ เพราะสมาคมฯ ไม่อยู่ในฐานะที่จะทำการค้าได้ เนื่องจากผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยสมาคมประเภทสังคม จึงจำเป็นจะต้องมีองค์กรประเภทบริษัทดำเนินการแทน

เพื่อตอกย้ำความสำคัญของการประดิษฐ์คิดค้นที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สมาคมฯ จึงมีคำขวัญว่า **"รวมพลังนักคิด ส่งเสริมการประดิษฐ์ สร้างเศรษฐกิจไทย"** สมาคมฯ ขอเชิญชวนทั้งรัฐบาลและประชาชนชาวไทยทุกคนร่วมมือร่วมใจโดยพร้อมเพรียงกันเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชนักประดิษฐ์ของปวงชนชาวไทยใช้ภูมิปัญญาไทยสร้างสรรค์การประดิษฐ์และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของเราให้ก้าวรุดหน้าทัดเทียมอารยประเทศโดยเร็ว

ชื่อถนนนี้มีความหมาย ตอนที่ ๑-๒

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

ถนนบำรุงเมือง

ชื่อถนนในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะจำนวนมากมีความหมาย มีที่มาว่าเหตุใดจึงตั้งชื่อเช่นนั้น บางกรณีก็เป็นการบอกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น หรือนำเหตุการณ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มาเป็นชื่อถนนเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้รำลึกถึงเหตุการณ์นั้น ๆ บางครั้งก็นำชื่อเจ้าของที่ดินชื่อผู้ควบคุมการก่อสร้างถนนมาตั้งเป็นชื่อถนน หรือชื่อถนนบางสายก็บอกให้ทราบถึงประวัติชุมชนที่อยู่ในบริเวณนั้น การศึกษาถึงชื่อถนนจึงทำให้รู้จักถึงรากเหง้าของตนเอง สถาบันการศึกษาของแต่ละท้องถิ่นน่าจะให้ความสนใจในเรื่องนี้ ดังจะขอนำชื่อถนนในกรุงเทพมหานครมาเล่าสู่กันฟังพอเป็นตัวอย่างตามสมควร

ขอเริ่มต้นด้วยชื่อถนนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์กับเหตุการณ์สำคัญของชาติ และบุคคลที่มีคุณูปการต่อชาติหรือสังคมส่วนรวม

ถนนกัลยาณไมตรี

ถนนกัลยาณไมตรี เดิมเป็นส่วนหนึ่งของถนนบำรุงเมือง ต่อมาพุทธศักราช ๒๕๑๑ รัฐบาลได้ตัดตอนหัวถนนบำรุงเมืองจากแยกถนนสนามไชยหน้าประตูเทวาพิทักษ์ของพระบรมมหาราชวัง จนถึงแยกถนนราชินีเชิงสะพานช้างโรงสี อันเป็นส่วนที่อยู่ติดกับกระทรวงการต่างประเทศหรือวังสราญรมย์ว่าถนนกัลยาณไมตรีเพื่อเป็นเกียรติยศแก่พระยากัลยาณไมตรี

พระยากัลยาณไมตรี (ดร.ฟรานซิส บี. แซร์) เป็นชาวอเมริกัน รัฐบาลไทยได้จ้างมาเป็นที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านผู้นั้นได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ สงบลงแล้ว รัฐบาลไทยได้แต่งตั้งท่านเป็นผู้แทนประเทศไทยไปเจรจากับประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ที่เป็นคู่สนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศไทย เพื่อขอปลดเปลื้องข้อผูกพันในเรื่องสิทธินอกอาณาเขตที่คนต่างชาติไม่ต้องขึ้นศาลไทย และเรื่องที่ไทยจะเก็บภาษีสินค้าขาเข้าจากชาวต่างประเทศเกินร้อยละ ๓ ไม่ได้ระยะเวลาที่ท่านเดินทางไปยุโรปเผอิญเป็นหน้าร้อนที่บุคคลสำคัญในยุโรปหยุดพักร้อนกัน ท่านที่ปรึกษาต้องใช้ความมานะพยายามและความรู้ของท่านเพื่อขอพบและเจรจาขอความเป็นธรรมให้แก่ประเทศไทยจนสำเร็จ

วงเวียน ๒๒ กรกฎาคม

แม้จะมีผลต่อเมื่อต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขบางประการให้เรียบร้อยก่อน เช่น ต้องจัดทำประมวลกฎหมายสำคัญตามหลักสากลออกประกาศใช้ให้ครบถ้วนก่อน

นอกจากงานขอแก้ไขสนธิสัญญาเบาว์ริงแล้ว ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ ยังมีบทบาทสำคัญในการถวายคำปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ได้ทรงปรึกษาเกี่ยวกับแนวทางปกครองแบบประชาธิปไตย และทรงขอให้ท่านร่างรัฐธรรมนูญที่จะให้สิทธิประชาชนในการปกครองตนเองถวาย ซึ่งท่านก็ไม่เห็นด้วย เพราะคิดว่ายังไม่สมควรแก่เวลาจึงได้แต่ร่างแนวคิดของรัฐธรรมนูญถวายเท่านั้น

ดร.ฟรานซิส บี. แซร์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยากัลยาณไมตรี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๐ ท่านมีความรักและผูกพันกับประเทศไทยมาก และได้เคยมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันด้วย

วงเวียน ๒๒ กรกฎาคม และ ถนนไมตรีจิตต์ – มิตรพันธ์ – สันติภาพ

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ อุบัติขึ้นในทวีปยุโรป พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตัดสินพระราชหฤทัยเข้าร่วมรบเป็นฝ่ายประเทศสัมพันธมิตร เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๖๐ เมื่อสงครามโลกยุติลงโดยฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับชัยชนะ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถาวรวัตถุและพระราชทานนามให้มีความหมายเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมสงครามครั้งนั้น โดยสร้างเป็นวงเวียนขนาดใหญ่มีรัศมี ๒๒ เมตร และมีถนน ๓ สาย แยกออกไปจากวงเวียนนั้นในท้องที่อำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย พระราชทานนามวงเวียนว่า **"วงเวียน ๒๒ กรกฎาคม"** ส่วนถนนไม่ได้พระราชทานชื่อไว้ จึงเรียกถนนทั้ง ๓ สาย นั้นว่า ถนน ๒๒ กรกฎาคมไปด้วย

ต่อมาท้องที่ดังกล่าวเจริญขึ้น มีผู้คนสัญจรคับคั่งจนเกิดความสับสนเกี่ยวกับชื่อถนนเพราะแยกออกไปถึง ๓ ทิศทาง กระทรวงมหาดไทยจึงนำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขอพระราชทานชื่อถนนแยกจากกันให้ชัดเจน จึงพระราชทานเป็น

ถนนไมตรีจิตต์ จาก ถนนหลวง ถึง ถนนกรุงเกษม

ถนนมิตรสัมพันธ์ จาก ถนนหลวง ถึง สะพานนพวงศ์

ถนนสันติภาพ จาก ถนนพลับพลาไชย ถึง ถนนกรุงเกษม

ชื่อถนนทั้ง ๓ สาย จึงมีความไพเราะและมีความหมายถึงการร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ เพราะไมตรีจิตต์นั้นคือ ไมตรีที่ไทยได้ตัดสินใจเข้าร่วมรบกับฝ่ายพันธมิตรจนเกิดเป็นมิตรพันธ์ คือความผูกพันกับสัมพันธมิตรก็เพื่อจะผดุงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพของโลก

ถนนอังรีดูนังต์

ถนนอังรีดูนังต์เป็นถนนเชื่อมระหว่างถนนพระราม ที่ ๑ กับถนนพระรามที่ ๔ เดิมชื่อถนนสนามม้า เพราะผ่านสนามม้าปทุมวันหรือราชกรีฑาสโมสรในปัจจุบัน

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๘ สภากาชาดสากลมีอายุครบ ๑๐๐ ปี สันนิบาตสภากาชาดจึงเสนอให้ประเทศสมาชิกจัดทำอนุสรณ์ถึงนายอังรีดูนังต์ ชาวสวิตเซอร์แลนด์ ผู้เริ่มกิจการกาชาด สภากาชาดไทยจึงเสนอให้เทศบาลนครกรุงเทพ เปลี่ยนชื่อถนนสนามม้าเป็นถนนอังรีดูนังต์ เพราะปลายถนนด้านที่ติดกับถนนพระรามที่ ๔ มีโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และสถานเสาวภาอันเป็นหน่วยงานของสภากาชาดไทยทั้งคู่อยู่ ๒ ฝั่งถนน เทศบาลนครกรุงเทพพิจารณาแล้วเห็นชอบด้วย จึงเปลี่ยนชื่อถนนเป็นถนนอังรีดูนังต์ เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๘ อันเป็นวันกาชาดสากลเป็นการแสดงว่าประเทศไทยได้ยอมรับนับถือและให้เกียรติแก่บุคคลที่ทำคุณประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติ เช่นเดียวกับที่อารยประเทศทั้งหลายได้กระทำกัน

ชื่อถนนอนุสรณ์ถึงมหาชัยชนะในสงคราม

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่จะสร้างสะพานพระพุทธยอดฟ้าข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเชื่อมการคมนาคมติดต่อกันระหว่างฝั่งพระนครกับฝั่งธนบุรีที่ปลายถนนตรีเพชร อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดวางผังเมืองฝั่งธนบุรีสอดรับกับสะพานใหม่นี้ โดยกำหนดแนวเวนคืนที่ดินเพื่อจัดสร้างถนนขึ้นหลายสาย ในการนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้กราบบังคมทูลพระกรุณาว่าถนนที่สร้างใหม่สมควรนำชื่อสถานที่อันเป็นสมรภูมิที่ไทยได้มหาชัยชนะแก่อริราชศัตรูในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมาเป็นชื่อถนน เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงมหาชัยชนะในครั้งนั้นๆ ดังเช่น ถนนเชียงใหม่ ถนนลาดหญ้า ถนนท่าดินแดง และถนนพรานนก ทรงพระกรุณาเห็นชอบด้วย ดังมีประวัติของมหาชัยชนะดังกล่าวคือ

สะพานพระพุทธยอดฟ้า

ถนนพรานนก

ถนนพรานนก

ถนนพรานนกข้างโรงพยาบาลศิริราชพยาบาลจรดแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นอนุสรณ์ถึงมหาชัยชนะของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีแต่ยังเป็นพระยาวชิรปราการเข้ามาช่วยราชการต่อสู้กับพม่าข้าศึกที่มาล้อมกรุงศรีอยุธยาได้ทรงต่อสู้ต้านทานข้าศึกจนมีชื่อเสียงว่าเป็นผู้ที่ทำการรบได้เข้มแข็ง ต่อมามีเหตุที่ทำให้พระองค์ท้อพระราชหฤทัยอยู่หลายครั้ง ทรงเห็นว่าถึงจะอยู่ช่วยรบพุ่งรักษากรุงศรีอยุธยาต่อไปก็ไม่มีประโยชน์อันใด พระนครคงจะต้องเสียไปเพราะความอ่อนแอของผู้บัญชาการรักษาพระนคร ดังนั้นจึงได้ทรงรวบรวมสมัครพรรคพวกทั้งไทยจีนได้ประมาณ ๕๐๐ คน พอเวลาค่ำมืดก็ยกจากค่ายวัดพิชัยตีฝ่าข้าศึกออกไปทางทิศตะวันออกเพื่อหาภูมิลำเนาตั้งรักษาตัว พม่าก็ตามไปในค่ำวันนั้นไปทันกันที่บ้านโพธิ์สังหารตอนเช้าได้ต่อสู้ปะทะกันจนพม่าล้มตายแตกกลับไปจึงไปตั้งพักอยู่ที่บ้านพรานนกให้พวกทหารไปลาดตระเวนหาเสบียงอาหารมาเลี้ยงกัน ขณะนั้นมีทหารพม่าอีกกองหนึ่งมีจำนวนพลขี่ม้าราว ๓๐ ม้า และพลเดินเท้าอีกจำนวนมากยกสวนทางมาจากแขวงเมืองปราจีนบุรีจะเข้าไปช่วยล้อมกรุง ทางฝ่ายพระยาวชิรปราการมีพลม้าเพียง ๕ ม้า ก็ได้ต่อสู้กันจนข้าศึกพ่ายแพ้หนีเป็นเหตุให้ชาวบ้านที่หลบซ่อนศัตรูอยู่และกลุ่มผู้คนที่ซ่องสุมกำลังเป็นกลุ่มก้อนเกิดกำลังใจสมัครเข้ามาสมทบเป็นกำลังให้พระยาวชิรปราการไปตั้งหลักที่เมืองจันทบุรี และสามารถกอบกู้อิสรภาพของชาติได้ในที่สุด วันที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต่อสู้กับข้าศึกที่บ้านพรานนกครั้งนั้น หน่วยทหารม้าของประเทศไทยได้กำหนดให้เป็นวันทหารม้า

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โคลงภาพพระราชพงศาวดารประกอบภาพรูปที่ ๖๒ สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ไว้ว่า

"ฟันฝ่าข้าศึกห้อม แตกฉาน
รบรับรายทางราญ รอดได้
พักแรม ณ บ้านพราน นกนอก กรุงนา
ปล่อยพรรคพลหาญให้ ลาดค้นธัญญาฯ

มาปะปรปักษ์ต้อน ตามติด
ตนหนึ่งกับทหารสนิท นับห้า
ขับและเสิดประชิด ชล่าไล่ ทะลวงแฮ
หมู่ม่านสามสิบม้า หมดห้าวเฮหนีฯ
กรุงศรีอยุธเยศแพ้ ไพรี
มาก บ มีสามัคคี คิดสู้
เพียงห้าแต่หากมี ใจร่วม หาญเฮย
อาจชนะแก้กู้ ก่อตั้งกรุงธนฯ"

ถนนเชียงใหม่

ถนนเชียงใหม่ สร้างในพุทธศักราช ๒๔๗๔ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มตั้งแต่ถนนสมเด็จเจ้าพระยาไปถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณระหว่างวัดทองธรรมชาติกับวัดทองนพคุณ ซึ่งเป็นที่จอดเรือและโรงสินค้าของชาวจีน เรียกกันว่า ฮวยจุ้นล้ง สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงตั้งชื่อถนนนี้ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อเป็นอนุสรถึงมหาชัยชนะที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ขณะเป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกและสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทขณะเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์ทรงช่วยกันตีเมืองเชียงใหม่ได้จากพม่าเมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๗

เมืองนครเชียงใหม่ได้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของพม่าเป็นเวลาหลายร้อยปี พม่าได้ส่งข้าราชการผู้ใหญ่มาปกครองเมืองนี้และเป็นแหล่งสำคัญในการรวบรวมกำลังพลและเสบียงอาหาร มาโจมตีกรุงศรีอยุธยาประกอบกับเป็นเมืองที่มีชัยภูมิป้อมปราการป้องกันรักษาเมืองแข็งแรง การรบตีเมืองเชียงใหม่จึงทำด้วยความลำบากยากเย็น แต่จอมทัพของไทยทั้งสามพระองค์ก็สามารถเอาชัยชนะได้ ทำให้ชาวไทยล้านนากับชาวไทยภาคกลางสามารถรวมกันได้เป็นปึกแผ่นมาจนปัจจุบัน ชัยชนะครั้งนี้จึงเป็นเหตุการณ์สำคัญของชาติไทยที่สมควรจารึกไว้อีกครั้งหนึ่ง

ถนนลาดหญ้า

ถนนลาดหญ้า เป็นถนนตั้งแต่ปากคลองสานถึงคลองบางกอกใหญ่ฝั่งธนบุรีของกรุงเทพมหานคร ชื่อถนนนั้นเป็นอนุสรณ์ถึงมหาชัยชนะกองทัพหลวงพม่าที่ตำบล

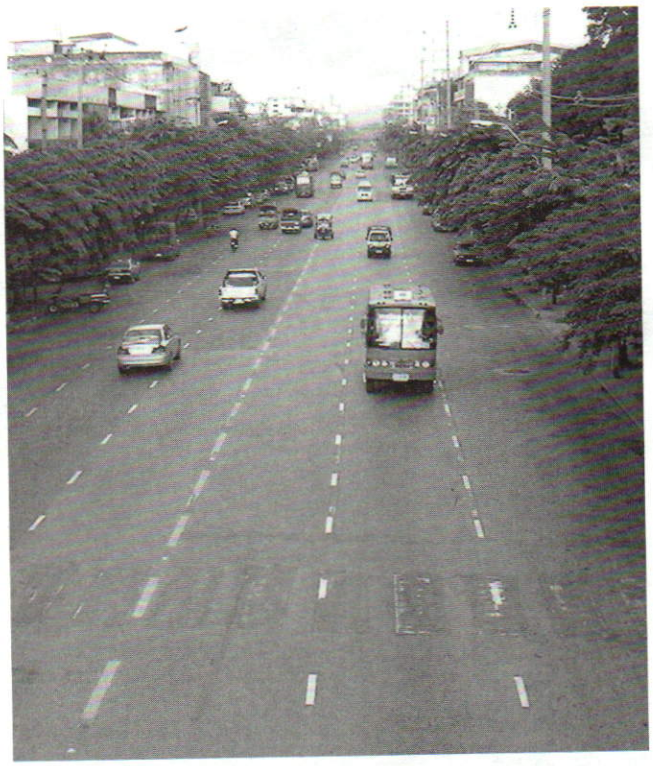

ถนนลาดหญ้า

ลาดหญ้า กาญจนบุรีในสงคราม ๙ ทัพ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๘ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชหลังจากทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ได้เพียง ๓ ปี

หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๐ แล้ว พม่าได้มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงสามารถในการสงครามยิ่งกว่าพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดในราชวงศ์อลองพญา คือ พระเจ้าปดุง ทรงปราบปรามหัวเมืองมอญและไทยใหญ่ได้ราบคาบ สร้างราชธานีขึ้นใหม่ที่เมืองอมรปุระ จากนั้นก็ยกกองทัพไปตีเมืองมณีปุระ และยะไข่ แต่การปราบหัวเมืองใด ๆก็หาเพิ่มพูนเกียรติยศของกษัตริย์พม่าเทียบเท่าการปราบประเทศไทยได้ไม่ ดังนั้นพระเจ้าปดุงจึงเป็นผู้เริ่มสงครามไทย-พม่า ขึ้นอีกในพุทธศักราช ๒๓๒๘

พระเจ้าปดุงเตรียมกองทัพมาตีเมืองไทย โดยเกณฑ์คนทั้งจากราชธานีตามหัวเมือง และเมืองประเทศราชทั้งปวงรวมไพร่พลได้ประมาณ ๒๔๔,๐๐๐ คน จัดเป็นทัพใหญ่ ๙ ทัพ บุกเข้าไทยจากเหนือจดใต้ โดยมีทัพที่ ๔ ถึงทัพที่ ๘ มาตั้งอยู่ที่เมืองเมาะตะมะจะเดินทัพตามลำดับกันเข้าเมืองไทยทางด้านเจดีย์ ๓ องค์ แขวงเมืองกาญจนบุรี ทัพที่ ๘ เป็นทัพหลวง พระเจ้าปดุงทรงเป็นจอมทัพเองเมื่อทางเมืองไทยทราบข่าวศึกว่าพม่าจะยกทัพมาจะมาตีเมืองไทยอีกครั้งหนึ่ง

ถนนท่าดินแดง

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงประชุมพระราชวงศ์ เสนาบดีและขุนทหารทั้งหลายในการรับศึกพม่าแล้วเห็นว่าฝ่ายไทยมีกำลังพลเพียงครึ่งเดียวของพม่าถ้าจะแบ่งทหารออกไปรักษาเขตแดนทุกทางที่พม่าจะยกเข้ามาแล้วก็จะเสียเปรียบเห็นสมควรรวบรวมกำลังส่วนใหญ่ไปรับศึกพม่าในด้านสำคัญก่อน จึงโปรดให้จัดกองทัพสู้กับพม่าเป็น ๔ ทัพ โดยมีสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงเป็นแม่ทัพยกกำลังส่วนใหญ่ออกไปยันทัพหลวงพม่าทัพที่ ๒ และทัพที่ ๓ ออกไปสกัดทัพพม่าทางด้านเหนือและด้านใต้ และทัพที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงเป็นจอมทัพตั้งอยู่ที่กรุงเทพเป็นทัพหนุน ถ้ากำลังศึกด้านไหนหนักก็จะยกไปช่วยด้านนั้น

ยุทธวิธีเดินทัพของไทยในครั้งนี้ผิดกับสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ตั้งมั่นรับศึกอยู่ที่เมืองหลวงเพราะเป็นยุทธภูมิที่มั่นคง แต่ครั้งนี้ได้ทุ่มกำลังส่วนใหญ่ออกไปยันข้าศึกที่ชายแดน ซึ่งคงพิจารณาแล้วเห็นว่าที่ทุ่งลาดหญ้าเป็นที่อยู่ต่อเชิงเขาบรรทัดที่พม่าต้องเดินทัพเข้ามา ถ้าไทยรักษาทุ่งลาดหญ้าไว้ได้ กองทัพพม่าก็ต้องตั้งอยู่บนภูเขาอันเป็นที่กันดาร จะหาเสบียงอาหารเลี้ยงกองทัพและจะเดินกระบวนทัพก็ยาก เปรียบเสมือนข้าศึกต้องอยู่ในตรอกไทยคอยสกัดอยู่ปากตรอกถึงกำลังน้อยกว่าก็พอสู้ได้

ผลของสงครามเป็นไปตามยุทธวิธีที่วางไว้ทุกประการ ทัพไทยได้ชัยชนะทัพหลวงพม่าอย่างงดงามต้องแตกพ่ายไป จากนั้นไทยก็แบ่งกำลังไปกวาดล้างทัพพม่าตามเส้นทางอื่นต่อไปจนราบคาบ สมรภูมิทุ่งลาดหญ้าจึงเป็นเกียรติประวัติของทหารไทยที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของชาติอันจะลืมเสียมิได้

ถนนท่าดินแดง

ถนนท่าดินแดง เป็นถนนแยกจากช่วงกลางของถนนลาดหญ้าไปจดแม่น้ำเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร สร้างในพุทธศักราช ๒๔๗๔ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงตั้งชื่อถวายเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงมหาชัยชนะในสงคราม ไทย-พม่า เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๙ คราวพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาททรงตีกองทัพพม่าแตกพ่ายไปจากแขวงเมืองไทรโยค ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีปัจจุบัน

เหตุที่เกิดสงครามรบพม่าที่ท่าดินแดง เนื่องมาจากสงคราม ๙ ทัพที่พม่าเสียทีไทยกลับไปหมดทุกทาง พระเจ้าปดุงมีความอัปยศด้วยทำสงครามไม่เคยแพ้ใครเพิ่งมาแพ้ไทยเป็นครั้งแรกเกรงคนทั้งหลายจะดูหมิ่น จึงพยายามจะ

มาตีเมืองไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยแก้ไขข้อบกพร่องครั้งก่อนมิให้พลาดพลั้งอีก จึงกะจะยกเป็นกระบวนทัพใหญ่ติดตามกันมาทางด่านเจดีย์สามองค์ อันเป็นทางใกล้กรุงเทพฯ มากที่สุดทางเดียว และจะจัดวางเสบียงอาหารสำหรับกองทัพไว้ให้พอทุกระยะทางแล้วจึงมาตั้งต่อเรือรบที่ปลายน้ำไทรโยค ยกทั้งทัพบกทัพเรือมาตีกรุงเทพฯ ให้จงได้

ดังนั้นในพุทธศักราช ๒๓๒๙ พม่าจึงให้พระราชบุตรองค์ใหญ่ที่เป็นพระมหาอุปราชคุมทัพหน้ามาเตรียมการในแดนไทยก่อนแล้วพระเจ้าปดุงจึงยกทัพหลวงตามมา ทัพพม่าจึงเข้ามาตั้งค่ายมั่นที่ท่าดินแดงและสามสบทำทางและวางเสบียงอาหารสำหรับทัพหลวงที่จะยกตามมาโดยพระมหาอุปราชาตั้งค่ายอยู่ที่ริมแม่น้ำแม่กษัตริย์ใกล้กับด่านเจดีย์สามองค์อีกทัพหนึ่ง

รายการที่พม่าเข้ามาตั้งค่ายตระเตรียมการศึกในแดนไทยครั้งนั้น ปรากฏในกลอนเพลงยาว พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพรรณนาไว้ในนิราศท่าดินแดงว่า

"...อ้ายพม่าตั้งอยู่ท่าดินแดง
ตกแต่งค่ายรายไว้ถ้วนถี่
ทั้งเสบียงอาหารสารพัดมี
ดังสร้างสรรค์ธานีทุกประการ
มีทั้งพ่อค้ามาขาย
ร้านรายกระท่อมพลทุกสถาน
ด้านหลังทำทางวางสะพาน
ตามละหานห้วยธารทุกตำบล
ร้อยเส้นมีฉางหว่างค่าย
ถ่ายเสบียงอาหารทุกแห่งหน
แล้วแต่งกองร้อยอยู่คอยคน
จนตำบลสามสบครบครัน
อันค่ายคูประตูหอรบ
ตบแต่งสารพัดเป็นที่มั่น
ทั้งขวากหนามเขื่อนคูป้องกัน
เป็นชั้นชั้นอันดับมากมาย"

ยุทธวิธีที่ไทยต่อสู้พม่าคราวนี้ดำรัสสั่งให้เกณฑ์กองทัพใหญ่ ๒ ทัพ ให้สมเด็จกรมพระราชวังบวรยกไปก่อนแล้วทรงยกทัพหลวงตามไปเป็นทัพที่ ๒ ทัพไทยยกขึ้นไปทางลำน้ำไทรโยคทั้ง ๒ ทัพ ด้วยประสงค์จะเอากำลังเข้าทุ่มตีพม่าให้แตกไปแต่ยังอยู่ชายแดนไม่ปล่อยให้ข้ามเขาเข้ามาถึงตำบลลาดหญ้าดังคราวก่อน ทัพสมเด็จกรมพระราชวังบวรยกไปหมายตีทัพพม่าที่ตำบลสามสบ และทัพพระเจ้าอยู่หัวจะตีทัพพม่าที่ท่าดินแดง เมื่อทัพไทยทั้ง ๒ ทัพยกมาประจบกันแล้วก็เข้าตีค่ายพม่าพร้อมกันรบกันเพียง ๓ วัน ทัพไทยก็ตีค่ายพม่าแตก แล้วไล่ติดตามพม่าไปถึงค่ายพระมหาอุปราชาที่แม่กษัตริย์ เมื่อพระมหาอุปราชารู้ว่ากองทัพหน้าแตกก็ตกพระทัยรีบถอยหนีไปไม่ต่อสู้ ในพงศาวดารพม่าว่าครั้งนี้พม่าแตกยับเยินไทยฆ่าฟันพม่าล้มตายมากที่จับเป็นได้ก็มากได้ทั้งช้างม้าพาหนะเสบียงอาหารและศัสตราวุธ แม้ที่สุดปืนใหญ่ที่พม่าเอามาไทยก็ได้มาหมดไม่เหลือกลับไป ตัวแม่ทัพใหญ่เองก็หนีเกือบไม่พ้น ในหนังสือพงศาวดารพม่าที่เซอร์อาเธอร์ แฟร์ แต่งเป็นภาษาอังกฤษ ก็สรรเสริญพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชว่าทรงปลุกใจไทยซึ่งเข็ดขยาดพม่ามาช้านาน ให้กลับกล้าหาญหายคร้ามพม่าได้ มหาชัยชนะในสงครามท่าดินแดงครั้งนี้จึงระงับสงคราม ไทย-พม่าได้ถึง ๒๐๐ ปี ซึ่งถ้าจะมีกรณีพิพาทกันอีกก็ไม่ควรลืมระลึกถึงวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยได้ประกอบไว้ที่จะต้องจำเริญตามรอยของท่านให้ได้แม้ด้วยชีวิต

รถลากบริเวณถนนเจริญกรุงสี่ก๊กพระยาศรี ในสมัยรัชกาลที่ ๕

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

จดหมายเหตุนาฏศิลป์ไทยไปแสดงที่ภูมิภาคลาตินอเมริกา ตอนที่ ๑

ปัญญา นิตยสุวรรณ
ภาคีสมาชิก สำนักศิลปกรรมราชบัณฑิตยสถาน

ในอดีตที่ผ่านมา คณะนาฏศิลป์ของไทยเคยเดินทางไปแสดงในต่างประเทศอยู่เนือง ๆ แต่ไม่เคยมีผู้เขียนจดหมายเหตุเล่าเรื่องที่ไปแสดงในประเทศนั้น ๆ ไว้เป็นหลักฐาน คนรุ่นหลังจึงไม่สามารถหาหลักฐานอ้างอิงได้ ใน พ.ศ. ๒๕๓๘ กระทรวงการต่างประเทศและกรมศิลปากรร่วมกันจัดคณะนาฏศิลป์ไทยไปแสดงที่ภูมิภาคลาตินอเมริกา ซึ่งเป็นการไปแสดงครั้งแรกของนาฏศิลป์ไทยในภูมิภาคนี้ ประเทศที่ไปแสดงคือ บราซิล อาร์เจนตินา และชิลี ชุดนาฏศิลป์ไทยที่นำไปแสดงแบ่งเป็น ๒ ภาค

ภาคแรก เป็นการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดลักสีดา – ยกรบ จบแล้วเป็นศิลปะการต่อสู้มวยไทยแบบมวยคาดเชือก

ภาคหลัง เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทย ๕ ชุด และศิลปะการต่อสู้มวยไทย *(สวมนวม)* ตามรายการดังนี้

๑. รำมโนห์ราบูชายัญ
๒. รำต้นวรเชษฐ์
๓. ฟ้อนเงี้ยว
๔. โขนชุดหนุมานรบวิรุญจำบัง
๕. ศิลปะการต่อสู้มวยไทย *(สวมนวม)*
๖. เชิงโปงลาง

ก่อนที่คณะเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในภูมิภาคลาตินอเมริกาจะออกเดินทางไปยังประเทศบราซิล อาร์เจนตินาและชิลี ซึ่งเลื่อนกำหนดเวลาจากเดิมคือ เดือนมกราคม หรือ กุมภาพันธ์ มาเป็นระหว่างวันที่ ๙-๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ ผู้เขียนจะขอเรียนให้ท่านผู้อ่านที่เคารพได้ทราบถึงหลักการและเหตุผลในการไปครั้งนี้เสียก่อน คือตามที่ทราบกันว่าภูมิภาคลาตินอเมริกาประกอบไปด้วยประเทศต่าง ๆ ถึง ๓๓ ประเทศ มีประชากรมากกว่า ๔๕๐ ล้านคน ในระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศในภูมิภาคนี้ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจทั้งภายในและนโยบายต่างประเทศให้เปิดกว้างมากขึ้นมีการปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจให้เป็นแบบเสรี และพยายามสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้ากับภูมิภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านเอเชียแปซิฟิก รวมทั้งประเทศไทยให้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่ประเทศชิลีสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกเอเปก นอกจากนี้ผู้นำระดับสูงของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคดังกล่าวได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยหลายครั้ง

และได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ กับไทยรวมทั้งด้านวัฒนธรรมด้วย

ทางฝ่ายประเทศไทยก็มีนโยบายที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ฉันท์มิตรกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคลาตินอเมริกา เพื่อเพิ่มพูนความสัมพันธ์ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจการค้าและการลงทุน โดย ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและคณะได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐบราซิล ชิลี และอาร์เจนตินา ระหว่างวันที่ ๒๓-๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ในโอกาสนั้นทั้งฝ่ายไทยและประเทศเจ้าบ้านได้แสดงความเห็นชอบร่วมกันที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้าการลงทุน วัฒนธรรม ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ระหว่างกัน และเพื่อเป็นการปฏิบัติตามผลการหารือกับผู้นำของประเทศต่าง ๆ ในลาตินอเมริกาของ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในการส่งเสริมให้มีความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมระหว่างกัน อีกทั้งยังเป็นการใช้วัฒนธรรมให้เป็นสื่อหรือเครื่องมือในการดำเนินการทางการทูตของไทยต่อภูมิภาคนี้ เพื่อให้บรรลุผลประโยชน์แห่งชาติในการสร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีของไทยในสายตาของชาวต่างประเทศหรือที่เรียกว่า **"การทูตด้านวัฒนธรรม"**

เมื่อได้ทราบหลักการและเหตุผลแล้วก็จะขอเรียน

ให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการเดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมในครั้งนี้ให้ทราบคือเพื่อเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคลาตินอเมริกาโดยการใช้ **"การทูตด้านวัฒนธรรม"** เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายไปสู่การขยายความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคลาตินอเมริกา

นับเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนของไทยกับประเทศในลาตินอเมริกา โดยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อ และเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีแก่ประเทศไทยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีอันดีของไทยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ดนตรี การแสดง การแต่งกายและศิลปะมวยไทย ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นในภูมิภาคลาตินอเมริกา

จากการเดินทางไปเป็นทูตด้านวัฒนธรรมในครั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศคาดถึงผลที่จะได้รับว่าเป็นการเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรมไทยในภูมิภาคลาตินอเมริกาและแสดงให้ประเทศในภูมิภาคนี้เห็นว่าประเทศไทยมีนโยบายที่จะให้ความสำคัญและเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้อย่างจริงจัง

อีกประการหนึ่งยังเป็นโอกาสที่จะได้เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ประเทศไทยและวัฒนธรรมไทยให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นในประเทศที่อยู่ห่างไกล เช่น ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคลาตินอเมริกา อันจะเป็นผลดีต่อการขยายความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนของไทยไปยังภูมิภาคลาตินอเมริกา ซึ่งนับวันจะทวีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ ในฐานะตลาดใหม่ของสินค้าไทย

เมื่อได้ทราบกำหนดการเดินทางและรายการแสดงที่จะไปแสดงในประเทศบราซิล อาร์เจนตินา และชิลีแล้ว ผู้เขียนในฐานะที่เป็นผู้ควบคุมคณะนาฏศิลป์ของกรมศิลปากร จึงจัดซ้อมการแสดง บรรจุเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีลงหีบห่อเสร็จเรียบร้อย ในระหว่างนั้นก็ประสานงานกับคุณสาโรจน์ ธนสันติ เจ้าหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศที่จะร่วมไปในคณะ โดยการจัดส่งภาพการแสดงนาฏศิลป์ชุดต่าง ๆ ที่จะนำไปแสดงครั้งนี้เพื่อนำไปพิมพ์เป็นแผ่นภาพสำหรับติดโฆษณาประชาสัมพันธ์ในประเทศต่าง ๆ ที่จะไปแสดง และเมื่อพวกเราไปถึงโรงละครที่แสดงในประเทศทั้งสามก็ได้พบแผ่นภาพติดโฆษณาอย่างเด่นชัดที่หน้าโรงละครทุกแห่ง นับเป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของกระทรวงการต่างประเทศและสถานเอกอัครราชทูตไทยในสามประเทศ นอกจากส่งภาพไปเผยแพร่แล้ว ผู้เขียนยังได้ส่งคำบรรยายการแสดงชุดต่าง ๆ ให้แก่กระทรวงการต่างประเทศนำไปเผยแพร่อีกด้วย

เพื่อให้การเดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมไทยและศิลปะการต่อสู้มวยไทยในภูมิภาคลาตินอเมริกาดำเนินไปอย่างเรียบร้อยในเรื่องยานพาหนะ ที่พัก และอาหารการกิน กระทรวงการต่างประเทศจึงมอบให้บริษัททัวร์ชื่อ วีว่า โวยาจ รับไปดำเนินการ จากการเดินทางร่วมกับวีว่า โวยาจ ตั้งแต่ออกจากประเทศไทยจนกระทั่งกลับคณะนาฏศิลป์ได้รับความสะดวกสบายจากบริการของวีว่าเป็นอย่างดียิ่ง

คณะที่เดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมครั้งนี้มีจำนวน ๒๔ คน โดยมีคุณบุษบา บุนนาค รองอธิบดีกรมอเมริกาและแปซิฟิคใต้ กระทรวงการต่างประเทศเป็นหัวหน้าคณะประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศ ๒ คน คือ คุณสาโรจน์ ธรสันติ และคุณนริศโรจน์ เฟื่องระบิล รวมทั้งคณะนาฏศิลป์ของกรมศิลปากร ๑๕ คน นักมวยและเจ้าหน้าที่ของกรมพลศึกษา ๕ คน คนสุดท้าย

ที่มีความสำคัญในการเดินทางครั้งนี้คือคุณศรายุทธ สารธรรม เจ้าหน้าที่ของ วีว่า โวยาจ ตามกำหนดเวลานัดพบกันของคณะ คือเวลา ๑๖.๑๐ น. วันอาทิตย์ที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ ที่สนามบินดอนเมืองตรงบริเวณเคาท์เตอร์สายการบินแวริกบราซิเลี่ยนแอร์ไลน์ ครั้นถึงเวลานัดหมายจนได้เวลาขึ้นเครื่องบิน ปรากฏว่านักมวยคนหนึ่งไม่มา ได้ทราบภายหลังว่าเกิดอุบัติเหตุหกล้มไหล่หลุด จึงไม่สามารถเดินทางไปได้

เวลา ๑๙.๒๕ น. ได้เวลาออกเดินทางโดยเครื่องบินของสายการบินแวริกบราซิเลี่ยน แอร์ไลน์ เที่ยวบิน ที่อาร์จี. ๘๒๙ เครื่องบินที่โดยสารเป็นของประเทศบราซิล สายการบินนี้เพิ่งเปิดบริการ เมื่อ ๒ ปีที่ผ่านมา พอเครื่องบินขึ้นจากสนามบินได้สักครู่หนึ่ง พนักงานของสายการบินก็นำถั่ว ๒ ถุงและเครื่องดื่มมาบริการ ต่อจากนั้นก็บริการอาหารค่ำมีขนมปัง เนย สลัด และปลาเป็นแผ่น ๆ ผู้เขียนรับประทานพลางก็นึกเปรียบเทียบไปพลางว่าอาหารสู้ของสายการบินไทยไม่ได้ กำลังคิดอย่างนี้ก็ปรากฏว่าเขาเอาอาหารชุดที่สองมาบริการอีกคราวนี้มีข้าว ปลา เนื้อ บดทอด หมูทอด หมูแผ่นห่อไส้กรอกทอด รับประทานกันอย่างเหลือเฟือ เมื่อเขายกถาดอาหารคาวไปแล้วก็นำผลไม้ ขนม และกาแฟมาบริการอีก ทำให้ผู้เขียนรับประทานเสียจนอิ่ม และนึกพอใจการบริการเรื่องอาหารของสายการบินแวริกขึ้นมาทันที สำหรับเครื่องดื่มนั้นมีบริการตลอดเวลา หลังจากรับประทานอาหารแล้วเจ้าหน้าที่ก็นำกระเป๋าบรรจุเครื่องสำอางประกอบด้วย หวี แปรงสีฟัน ยาสีฟัน น้ำหอม กล่องเข็มด้าย เครื่องโกนหนวด และรองเท้าแตะสำหรับใส่เมื่ออยู่ในเครื่องบินมาแจก ตกตอนดึกมีภาพยนตร์ฉายให้ชม

พอเวลาตี ๔ กว่า ตามเวลาที่ปรากฏบนนาฬิกาข้อมือของผู้เขียน ซึ่งเป็นเวลาของเมืองไทยแต่เวลาของประเทศที่เครื่องบินกำลังบินผ่านไปนั้นไม่ทราบว่ากี่โมงกี่ยามกันแล้ว ไฟในเครื่องบินที่ดับไปเพื่อให้คนนอนหลับพักผ่อนก็เปิดสว่างจ้าขึ้น ผู้เขียนไปล้างหน้าแปรงฟันที่ห้องน้ำแล้วกลับไปนั่งที่พนักงานบริการจัดแจงนำผ้าขาวมาปูโต๊ะเลี้ยงอาหารอีกแล้ว คราวนี้อาหารมีอะไรบ้างไม่ได้จดจำไว้เลย อาหารมื้อนี้เป็นอาหารเช้าก็แล้วกัน เสร็จจากการรับประทานอาหารเช้าแล้ว เครื่องบินก็ลงจอดที่เมืองโจฮันเนสเบอร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ ขณะนั้นเป็นเวลา

ของเมืองไทย ๐๖.๒๐ น. ตรงกับเวลาท้องถิ่น ๐๑.๒๐ น. มีกลุ่มคนไทยเดินทางไปทัศนาจรที่เมืองโจฮันเนสเบอร์กเข้ามาทักทายผู้เขียน ที่เมืองนี้มีผู้โดยสารลงมากพอสมควร พวกเราออกจากเครื่องบินไปพักที่สนามบิน แต่เนื่องจากเป็นเวลาดึกแล้วร้านค้าปลอดภาษีจึงปิดหมด แล้วอีกหนึ่งชั่วโมงต่อมาพวกเราก็กลับขึ้นเครื่องบิน โดยมีผู้โดยสารชุดใหม่ขึ้นมาสมทบด้วย เพื่อเดินทางไปประเทศบราซิล เครื่องบินออกเดินทางเมื่อเวลา ๐๒.๒๐ น. ของประเทศแอฟริกาใต้ แต่เวลาในประเทศไทย ๐๗.๒๐ น. หลังจากเครื่องบินบินได้ระดับแล้วก็มีบริการอาหารเช้าอีก ๑ มื้อ เรียกว่านั่งกินนอนกินกันอยู่บนเครื่องนั่นแหละ

เครื่องบินแล่นไปเรื่อย ๆ รู้สึกเหมือนกับนั่งอยู่ที่บ้าน เพราะไม่มีการสั่นสะเทือนหรือวูบวาบเพราะตกหลุมอากาศ จนกระทั่งเวลาที่นาฬิกาบนข้อมือของผู้เขียนซึ่งเป็นเวลาของประเทศไทยบอกเวลา ๑๖.๒๐ น. ของวันที่ ๑๐ เมษายน ก็ถึงสนามบินเมืองเซาเปาโล ประเทศบราซิลตรงกับเวลาท้องถิ่น ๐๖.๒๐ น. เวลาของประเทศบราซิลช้ากว่าเวลาของไทย ๑๐ ชั่วโมง ที่สนามบินมีท่านอุปทูตและเจ้าหน้าที่จากสถานเอกอัครราชทูตไทยไปรอรับ หลังจากผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมืองเรียบร้อยแล้วก็ขนข้าวของอุปกรณ์ประกอบการแสดงและกระเป๋าเดินทางขึ้นรถเดินทางเข้าเมืองไปพักที่โรงแรม Planato ผู้เขียนได้อยู่

ห้องเดี่ยวชั้นที่ ๑๓ ห้อง ๙ พวกเราบางคนแสดงความแปลกใจที่โรงแรมในต่างประเทศมีชั้นที่ ๑๓ และมีห้องพักในชั้นที่ ๑๓ ด้วย ซึ่งตามปกติโรงแรมส่วนมากจะไม่เขียนชั้น ๑๓ บางโรงแรมเขียนว่า ๐๐ เนื่องจากถือเคล็ดลางเรื่องเลข ๑๓ แต่ที่โรงแรมพลานาโตไม่ถือเพราะมีชั้นที่ ๑๓ และผู้เขียนก็ได้พักอยู่ชั้นที่ ๑๓ แล้วก็ไม่เห็นมีเรื่องอะไรเกิดขึ้นตามที่ฝรั่งถือเลข ๑๓ ว่าไม่เป็นมงคลเลย หลังจากที่เข้าพักในโรงแรมแล้วก็ได้เวลารับประทานอาหารกลางวันในโรงแรม ตอนบ่ายบริษัททัวร์วีว่าพาพวกเราไปร้านขายอัญมณี แต่พวกเราไม่สามารถซื้ออะไรได้ เนื่องจากมีราคาแพงและก็ดูลักษณะอัญมณีต่าง ๆ ไม่เก่งด้วย ตอนค่ำท่านอุปทูตประพร ใหญ่อรุณ เลี้ยงรับรองคณะที่ร้านอาหารจีน

วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ หลังจากรับประทานอาหารเช้าที่โรงแรมแล้วก็เตรียมตัวจะไปยังโรงละครเพื่อซ้อมการแสดงแต่เนื่องจากเกิดอุบัติเหตุรถชนกันทำให้รถบัสที่จะมารับพวกเราไม่สามารถแล่นมาได้ตามกำหนดเวลาทำให้ช้าไปเกือบ ๒ ชั่วโมง เมื่อรถมาถึงพวกเราก็ขึ้นรถไปโรงละคร TEATRO CULTURK ARTISTICA พอไปถึงก็สำรวจเวที ลองไฟ ลองเสียงจนกระทั่งพร้อมดีแล้วจึงทำการซ้อมการแสดงครบทุกชุดตามรายการทั้งภาคแรกและภาคหลังจนกระทั่งเวลา ๑๔.๐๐ น. จึงไปรับประทานอาหารที่ร้านอาหารจีนชื่อปลาทอง ตามกำหนดเดิมนั้นหลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้วบริษัททัวร์วีว่าจะพาพวกเราไปเที่ยวชมอนุสาวรีย์และทำเนียบของผู้ว่าการรัฐ แต่เนื่องจากเป็นเวลาเย็นแล้วและผู้แสดงกับนักมวยก็จะต้องเตรียมตัวแสดงในตอนกลางคืนจึงเดินทางกลับไปพักผ่อนที่โรงแรม

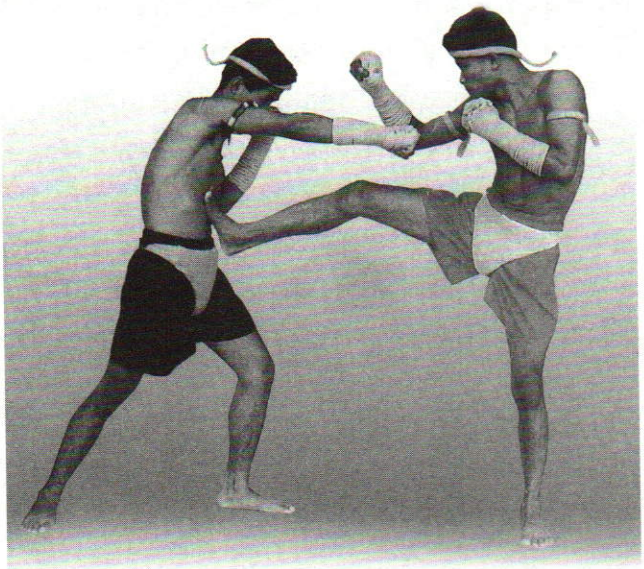

เวลา ๑๗.๔๕ น.ออกเดินทางจากโรงแรมไปโรงละคร เตรียมการแสดง ผู้แสดงก็แต่งตัว ถึงเวลาแสดงมีการบรรเลงดนตรีก่อนเริ่มแสดงเวลา ๑๙.๔๕ น. จึงเริ่มการแสดงโขนชุดลักสีดา-ยกรบ และศิลปะการต่อสู้มวยคาดเชือกจบแล้วพักครึ่งเวลา การแสดงในภาคหลังเริ่มด้วยรำมโนห์ราบูชายัญ รำต้นวรเชษฐ์ ฟ้อนเงี้ยว โขนชุดหนุมานรบวิรุญจำบัง ศิลปะการต่อสู้มวยไทยแบบสวมนวมและชุดสุดท้ายคือเชิงโปงลาง การแสดงทุกชุดได้รับความสนใจจากผู้เข้าชมมาก เสียงปรบมือดังกึกก้อง จบการแสดงเวลา ๒๒.๐๐ น. เก็บเครื่องและอุปกรณ์การแสดงแล้วเดินทางกลับโรงแรม รับประทานอาหารแล้วพักผ่อน

วันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ หลังจากรับประทานอาหารเช้าในโรงแรมแล้ว ออกเดินทางไปชมสวนสาธารณะที่ใหญ่ที่สุดในลาตินอเมริกา และใหญ่ติดอันดับ ๑ ใน ๑๐ ของโลก ชื่อ Zoological Garden ที่สวนแห่งนี้นอกจากจะมีการตกแต่งสวนด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดอย่างสวยงามแล้ว ยังมีสัตว์ต่าง ๆ มากมายหลายชนิดจากทั่วทุกมุมโลก ต่อจากนั้นเดินทางไปชมอนุสาวรีย์ประกาศเสรีภาพของบราซิลเสร็จแล้วไปรับประทานอาหารกลางวันที่ร้านอาหารบราซิล ซึ่งมีทั้ง เนื้อ หมู ไก่ และอาหารอื่น ๆ อีกมากมาย หลังจากอาหารกลางวันแล้วพวกเราก็กลับโรงแรมเตรียมตัวที่จะออกจากโรงแรมอีกครั้งเพื่อไปโรงละครในตอนเย็น

เวลา ๑๖.๓๐ น. รถบัสคันใหญ่มารับพวกเราเดินทางไปโรงละครที่เคยแสดงมาแล้วเมื่อคืนก่อนโรงละครแห่งนี้นับว่าเป็นโรงละครขนาดใหญ่เวทีกว้างขวาง ไฟและเสียงดีมาก สามารถใช้เทคนิคทางด้านไฟในเวลาแสดงได้ดี เช่น ดับไฟในตอนตัวโขนแปลงกายและเปิดไฟสว่างเมื่อตัวแปลงออกไปยืนแทนที่แล้ว ส่วนระบบเสียงก็ดังก้องได้ยินทั่วทุกที่นั่ง เมื่อไปถึงโรงละครผู้แสดงก็แต่งเครื่องโขนตามหน้าที่ ผู้กำกับการแสดงและผู้เขียนก็ช่วยกันจัดทำเตียงสำหรับให้พระรามกับนางสีดานั่ง เพราะการเดินทางไปแสดงนาฏศิลป์ในต่างประเทศเทศที่มีจำนวนผู้ร่วมคณะน้อย ๆ เพียง ๑๕ คน อย่างเช่นในครั้งนี้ เราไม่ได้นำ

จำนวนผู้ร่วมคณะน้อย ๆ เพียง ๑๕ คน อย่างเช่นในครั้งนี้ เราไม่ได้นำเตียงทองซึ่งใหญ่โตและมีน้ำหนักมากไปด้วย แต่ก็มีวิธีทำเตียงแทนได้ และเคยทำเมื่อครั้งไปแสดงในทวีปยุโรปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ ที่ผ่านมา วิธีทำเตียงของเราก็คือนำเอาลังใส่เครื่องดนตรีมาทำเป็นเตียงเวลาไปแสดงนาฏศิลป์ไทยในต่างประเทศที่จำกัดจำนวนคนเช่นนี้ จำเป็นต้องจำกัดนักดนตรีด้วย ในการไปแสดงครั้งนี้ผู้เขียนจึงกำหนดให้มีนักดนตรีเพียง ๕ คน คือคนเป่าปี่ คนตีระนาดเอก ระนาดทุ้ม คนตีกลอง และคนตีฉิ่ง ซึ่งจะต้องทำหน้าที่เป็นนักร้องด้วยลังที่บรรจุเครื่องดนตรีมี ๔ ลัง ในจำนวนนี้จะมีอยู่ ๒ ลัง ที่มีความกว้างความยาว และความสูงเท่ากัน เมื่อนำลังใส่เครื่องดนตรีทั้ง ๒ ลัง มาวางต่อกันก็จะมีลักษณะเป็นรูปเตียงสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่ถ้าไม่มีการตกแต่งเลยก็จะกลายเป็นตัวโขนนั่งบนลังไม้ ดังนั้นก่อนออกเดินทางออกจากเมืองไทย เราจึงเตรียมการเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยซื้อผ้ากำมะหยี่สีดำมีขนาดความกว้างและความยาวพอที่จะคลุมลังไม้ทั้ง ๒ ได้อย่างมิดชิด นอกจากนี้ก็จัดทำผ้าแถบสีทองสำหรับไว้คาดรอบ ๆ ขอบลังด้านบนให้แลเห็นเป็นขอบเตียงสีทอง เมื่อตอนที่ไปแสดงในทวีปยุโรป เราจัดทำขอบเตียงและขาเตียงโดยการนำไม้อัดบาง ๆ มาเขียนลายสีทองเป็นลวดลายขอบเตียงและขาเตียง เวลานำไปประกอบกับลังเครื่องดนตรีที่คลุมผ้ากำมะหยี่สีดำแล้วก็แลดูคล้ายเตียงจริง ๆ แต่ครั้งนี้มีการเปลี่ยนแปลงมิได้ทำแบบเดิม เนื่องจากเป็นภาระมากในเวลาประกอบเตียง เนื่องจากผู้ร่วมงานที่เดินทางไปครั้งนี้มีจำนวนน้อย และต่างคนต่างก็มีหน้าที่ไม่สามารถมาประกอบเตียงได้ทันเวลาอันจำกัด ดังนั้นจึงเปลี่ยนมาเป็นใช้ผ้าสีทองกว้างประมาณ ๔ นิ้ว มีความยาวสามารถพันได้รอบลังใส่เครื่องดนตรีทั้ง ๒ ใบ เพื่อให้คนดูแลเห็นว่าเป็นขอบเตียง เวลาตกแต่งลังไม้ให้เป็นเตียงเราก็จะนำลัง ๒ ใบ มาต่อกันตามความยาว ต่อจากนั้นก็คลุมผ้ากำมะหยี่สีดำแล้วใช้เป๊กตอกให้แลเห็นมุมด้านหน้าและด้านข้างทั้งซ้ายและขวาให้เรียบร้อยเป็นลักษณะเตียง เสร็จแล้วจึงนำผ้าแถบสีทองมาพันรอบลังบริเวณขอบด้านบนใช้เป๊กกดให้ติดกับเนื้อไม้เป็นอันเสร็จเรื่องได้เตียงสำหรับให้พระรามกับนางสีดานั่งได้แล้ว พอเวลา ๑๙.๓๐ น. ก็เริ่มการแสดงภาคแรก เป็นการแสดงโขนชุดลักสีดา-ยกรบ

การแสดงโขนชุดลักสีดา-ยกรบจะต้องมีตอนพระรามพบกับหนุมาน และหนุมานถวายตัวเป็นทหารของพระรามรวมอยู่ด้วย ตามเรื่องรามเกียรติ์นั้นตอนที่พระรามพบกับหนุมานเป็นตอนที่พระรามบรรทมหลับอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ พระลักษณ์ใช้กิ่งไม้โบกปัดพัดวีอยู่งานถวาย ในขณะนั้นหนุมานแอบอยู่บนต้นไม้ก็หักกิ่งไม้ข้างลงมาถูกพระลักษณ์ ทำให้พระลักษณ์โกรธคว้าคันศรไล่ตีหนุมาน หนุมานแย่งคันศรได้ก็วิ่งขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ พระลักษณ์จึงปลุกพระรามให้ตื่นบรรทม พระรามทอดพระเนตรเห็นหนุมาน การแสดงโขนในตอนนี้ถ้าแสดงที่โรงละครแห่งชาติเจ้าหน้าที่ฉากจะทำต้นไม้ใหญ่ให้หนุมานขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ได้ แต่เวลาไปแสดงที่ต่างประเทศไม่มีฉากประกอบจึงจำเป็นที่จะต้องหากิ่งไม้หลาย ๆ กิ่งมาติดไว้ที่ข้างหลบด้านซ้ายของเวที สมมุติว่าเป็นต้นไม้ การหากิ่งไม้มาประกอบการแสดงเป็นเรื่องใหญ่ เพราะเราไม่ได้เตรียมกิ่งไม้ไปจากเมืองไทย ถึงแม้จะเตรียมไปก็คงจะเหี่ยวแห้งใช้การไม่ได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงคิดจะไปหาเอาในแต่ละแห่งที่ไปแสดงนาฏศิลป์ไทยทั้ง ๆ ที่ก็ทราบอยู่แก่ใจเป็นอย่างดีว่าการตัดต้นไม้กิ่งไม้ในบางประเทศเป็นของหวงห้าม แต่ก็คิดเสี่ยงเอาว่าคงจะหาได้ด้วยเหตุที่จะต้องหากิ่งไม้ดังกล่าวนี้ ผู้เขียนจึงต้องขอความกรุณาจากคุณสาโรจน์ ธนสันติ เจ้าหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศ ทุกครั้งที่ไปถึงโรงละครให้ช่วยหากิ่งไม้ให้ซึ่งก็ได้กิ่งไม้มาสมความต้องการ

ทุกครั้งไป บางครั้งก็ช่วยกันยกกระถางต้นไม้ใหญ่ขึ้นไปตั้งข้างเวทีแล้วหากิ่งไม้มาปักแซมเอาไว้สำหรับให้พระลักษณ์หักมาโบกปัดพัดวีพระราม และให้หนุมานหักมาขว้างปาพระลักษณ์ เหตุการณ์ผ่านไปด้วยดีทั้ง ๒ ประเทศ คือ บราซิล และอาร์เจนตินา เพิ่งจะมาเกิดอุปสรรคที่ประเทศชิลี เขาไม่อนุญาตให้ตัดกิ่งไม้ ผู้เขียนจึงหาทางออกโดยการยกกระถางใส่ต้นไม้ขึ้นไปไว้ข้างเวทีแล้วนำกิ่งไม้พลาสติกที่ผู้แสดงชุดฟ้อนเงี้ยวใช้ถือร่ายรำ กิ่งไม้พลาสติกเหล่านี้นำไปจากเมืองไทย ซึ่งผู้เขียนก็คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าแล้วว่าบางประเทศอาจจะหากิ่งไม้ไม่ได้ก็จะใช้กิ่งไม้พลาสติกแทน ดังนั้นจึงสั่งให้เตรียมกิ่งไม้พลาสติกไปมาก ๆ และก็ต้องใช้กิ่งไม้พลาสติกจริง ๆ เหมือนกับที่คาดเอาไว้ในการแสดงที่ประเทศชิลีนี่เอง

หลังจากจบการแสดงโขนแล้ว เป็นศิลปะการต่อสู้มวยไทยแบบมวยคาดเชือก จบแล้วก็ปิดม่านหน้าเวทีพักการแสดงประมาณ ๑๕ นาที การแสดงในภาคหลังเป็นชุดเบ็ดเตล็ด ชุดแรกคือรำมโนห์ราบูชายัญ ชุดที่ ๒ รำต้นวรเชษฐ์ ชุดที่ ๓ ฟ้อนเงี้ยว ชุดที่ ๔ หนุมานรบวิรุญจำบัง ชุดที่ ๕ มวยไทยแบบสวมนวม และชุดที่ ๖ เชิงโปงลาง จบการแสดงแล้ว ผู้แสดงทุกคนออกไปยืนหน้าเวที ผู้เข้าชมปรบมือกันเกรียวกราว คุณทัศนีย์ กงสุลกิติมศักดิ์แห่งเมืองเซาเปาโล แสดงความชื่นชมยินดีในการแสดงนาฏศิลป์ไทย ที่ได้รับผลสมความปรารถนา การแสดงคืนนี้นับเป็นครั้งที่ ๒ ที่เมืองเซาเปาโล และเป็นครั้งสุดท้ายสำหรับการแสดงที่เมืองนี้ เพราะพรุ่งนี้พวกเราจะออกเดินทางไปแสดงที่เมืองริโอเดอจาเนโรซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าของบราซิลต่อไป

วันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘ หลังจากตื่นนอนแล้วก็นำกระเป๋าเดินทางออกมาไว้ที่หน้าห้อง เพื่อให้พนักงานมาขนไปที่ห้องโถงข้างล่างเตรียมขนต่อไปยังสนามบิน จากนั้นก็ไปรับประทานอาหารเช้าในโรงแรม เวลา ๐๙.๓๐ น. ออกเดินทางไปสนามบิน ตามกำหนดเดิมนั้น เครื่องบินจะออกเดินทางเวลา ๑๒.๐๐ น. แต่เมื่อไปถึงสนามบินจึงได้ทราบว่าเครื่องบินเลื่อนกำหนดไปออกในเวลา ๑๖.๐๐ น. พวกเราไม่ได้ออกไปไหนจึงต้องเดินเตร่เข้าร้านค้าในบริเวณสนามบินแห่งนั้น พอได้เวลาเสียงประกาศให้ขึ้นเครื่องบินก็ดังขึ้น พวกเราพากันไปขึ้นเครื่องบินโดยไม่ต้องผ่านพิธีตรวจคนเข้าเมือง เพราะเป็นการเดินทางภายในประเทศ เครื่องบินแวริกบราซิเลี่ยนแอร์ไลน์ เที่ยวบินที่ อาร์จี. ๙๓๑ ออกเดินทางจากสนามบินเซาเปาโล เมื่อเวลา ๑๖.๒๐ น. บนเครื่องบินไม่มีการเลี้ยงอาหาร มีเพียงเครื่องดื่มเท่านั้น เครื่องบินบินไม่ถึงชั่วโมงก็ถึงสนามบินเมืองริโอเดอจาเนโร ขณะนั้นเป็นเวลา ๐๗.๑๐ น. คณะของเราเดินทางโดยรถบัสเข้าสู่ตัวเมืองไปพักที่โรงแรม RIOOTHON PALACE ผู้เขียนพักอยู่ชั้นที่ ๘ ห้อง ๘๐๓ ซึ่งเป็นห้องเดี่ยว แต่ก็มีเตียงนอน ๒ เตียง เหมือนห้องคู่ทั่ว ๆ ไป โรงแรมอยู่ริมทะเล พอเดินออกจากโรงแรมข้ามถนนที่การจราจรไม่พลุกพล่านก็ถึงหาดทรายชายทะเล วันรุ่งขึ้นตอนบ่าย ๆ มีพวกเราหลายคนลงเล่นน้ำทะเลกันอย่างสนุกสนาน ทะเลที่นี่แปลกกว่าทะเลบ้านเราเพราะคลื่นลูกใหญ่ที่ซัดเข้าสู่ชายฝั่งจะมี ๒ ระลอก คลื่นลูกแรกซัดเข้าหาฝั่งแล้วน้ำ

ทะเลก็ไหลลงไป ทันใดนั้นก็มีคลื่นลูกที่ ๒ ซัดเข้าหาฝั่งอีก คราวนี้จะม้วนตัวดึงสรรพสิ่งที่อยู่บนชายหาดกลับลงไปในทะเล คนที่ไม่เคยลงเล่นน้ำทะเลที่นี่ ถ้าให้คลื่นลูกแรกสาดเข้ามาแล้วยังมัวยืนนิ่งๆ อยู่ริมหาดทรายมีหวังถูกคลื่นลูกที่ ๒ ดึงตัวลงไปในทะเลเป็นแน่ ที่หาดทรายชายทะเลความจริงคือมหาสมุทรแอตแลนติคมีผู้คนทั้งชายและหญิงเดินกันขวักไขว่ บางคนสวมอาภรณ์น้อยชิ้นนอนอาบแดดกันกลางหาดทราย ไหนๆ ก็เล่าถึงเรื่องโรงแรมที่พักและหาดทรายชายมหาสมุทรแล้ว ก็ขอเล่าถึงชื่อเมืองริโอเดอจาเนโรให้ทราบไว้สักหน่อย ชื่อของเมืองนี้แบ่งออกได้เป็น ๒ คำ คือ ริโอ แปลว่า แม่น้ำ เดอจาเนโร แปลว่า เดือนมกราคม เมื่อเรียกรวมกันแล้วจึงแปลว่าแม่น้ำเดือนมกราคม เหตุที่มีชื่อเช่นนี้เป็นเพราะว่าผู้ที่มาพบเมืองนี้เป็นครั้งแรกในเดือนมกราคม แลเห็นปากอ่าวกว้างคิดว่าเป็นแม่น้ำ จึงตั้งชื่อว่าเมืองแม่น้ำเดือนมกราคม

(อ่านต่อฉบับหน้า)

ภาพสะท้อนชีวิตไทยในอดีต

ตอน สองฟากทางรถรางแล่น "รถรางสายรอบเมือง"

ใหญ่ นภายน

ท่านที่เคารพ...ผมได้เขียนบทความเรื่องสองฟากทางรถรางแล่นไปหลายตอนแล้ว เช่นรถราง **"สายถนนตก-หลักเมือง สายวิทยุ-บางกระบือ สายหัวลำโพง-บางลำพู"** เมืองไทยเราในสมัยหนึ่งการสัญจรไปมาก็อาศัย **"รถราง"** นี่แหละครับเป็นหลักสะดวกไปทุกอย่างสามารถลงจากคันนี้ไปต่อคันโน้นเลือกตามชอบใจคือไทยแท้ ค่าโดยสารก็ถูกมิหนำซ้ำยังตีตั๋วไปต่อเรือเมล์ได้อีก เช่น เรือยนต์ของบริษัท **"แม่น้ำมอเตอร์โบท"** เป็นต้น

"รถรางสายรอบเมือง"

จุดเริ่มต้นที่บางลำพูตรงหน้าห้าง **"นพรัตน์"** หรือตลาดทุเรียนซึ่งมีโรงยี่เกวิกหมื่นสุข คณะนายชิน แขนด้วน คณะนายเพ็ญ ปัญญาพล คณะนายหอมหวน อีกฟากหนึ่งก็เป็นโรงหนัง **"ปีนัง"** ภายหลังต่อมาเปลี่ยนเป็นโรงหนัง **"ศรีบางลำพู"** ทั้งสองนี่หันหน้าเข้าหากันปัจจุบัน ทั้งสองโรงนี่คงเลิกลาไปแล้ว

เอาล่ะครับ...รถรางจะเริ่มออกจากหลักที่หน้าตลาดทุเรียนนี่หละ แล่นวนไปทางซ้ายมือขั้นแรกก็จะผ่านสี่แยกบางลำพูตรงเชิงสะพานนรรัตน์สถาน สมัยเมื่อยังมีโค้งเหล็กและพื้นเป็นไม้กระดาน *(เพิ่งมารื้อโครงเหล็กไปเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๖)* วิ่งไปขนานกับคลองโอ่งอ่างหรือคลองบางลำพูผ่านโรงงานเมรัยผ่านตรอกไก่แจ้ผ่านโรงพิมพ์คุรุสภา เดิมทีเดียวที่ตรงข้าง ๆ เคยเป็นโรงละคร **"ฉัณนสำเริง"** ละครร้องคณะแม่บุนนาค แม่ประสาน และมีนายทิ้ง มาพมงคลเป็นตัวตลกตามพระ

รถรางวิ่งมาเลี้ยวโค้งตรง **"ป้องพระสุเมรุ"** หัวมุมกำแพงด้านตะวันตกข้างเหนือใต้ปากคลองบางลำพูวิ่งเลาะกำแพงเมืองไปเรื่อย ๆ **"เจ้าแหวง"** มันเล่าให้ฟังว่า "เมื่อตอนมันเป็นเด็กนั้น เคยเห็นกำแพงเมืองมีตั้งแต่ปากคลองหลอด *(คลองหลอดคูเมืองชั้นใน)* หน้ากรมแพทย์ทหารบก ยาวมาตามทางถนนพระอาทิตย์จนถึง **"ป้อมพระอาทิตย์"** ตรงโค้งมีกำแพงไปจนถึงบางลำพูกำแพงถูกตัดตรงร้านเหลี่ยมพระ **"กาญจนะศิลป์"** ปัจจุบันนี้

รถรางจะวิ่งไปเรื่อย ๆ เมื่อเสาไฟฟ้าที่มีธงแดงเป็นสัญลักษณ์ก็จอดรับส่งผู้โดยสารเสร็จแล้วก็วิ่งต่อไปจนถึงสะพานข้ามคลองหลอด ตรงนี้บางท่านก็เรียกว่า **"คลองโรงไหม"** เพราะว่าเมื่อก่อนมีโรงไหม ซึ่งเป็นช่างฝีมือของชาวเวียงจันทน์มาตั้งอยู่ที่นี่ คลองนี้ทะลุไปยังแม่น้ำเจ้าพระยาที่ท่าช้างวังหน้า ปัจจุบันก็คือ **"สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า"** คลองตรงช่วงนี้ก็ทำเป็นถนนคอนกรีตคลุมคลองไว้อีกที

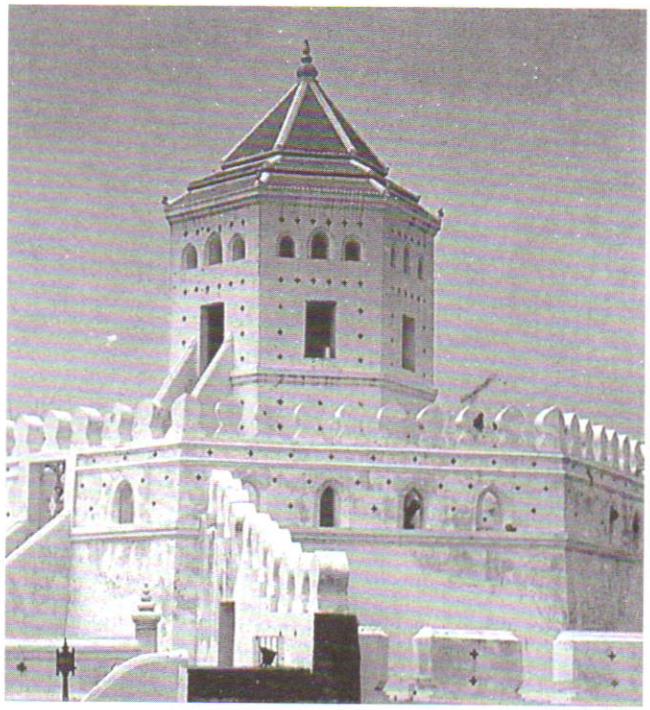

ป้อมพระสุเมรุ

เมื่อรถรางวิ่งข้ามสะพานแล้ว ก็ถึงบริเวณหน้ากรมศิลปากร ซึ่งสมัยนั้นโรงละครแห่งชาติยังไม่มี มีแต่ตึกของโรงเรียนช่างศิลป์ *(ปัจจุบันนี้รื้อไปเรียบร้อยแล้ว)* วิ่งผ่านไปทางมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง *(เขียนชื่อแบบนี้ดูมันทะมึนดี)* สมัยนั้นหอประชุมใหญ่ยังไม่ได้สร้างมีแต่กำแพงใหญ่ ที่กำแพงใหญ่ของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองด้านวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์ *(วัดสลัก)* หรือท่าพระจันทร์

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ฯพณฯ ท่านปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคลัง ในรัฐบาลชุดแรกของ ฯพณฯ ท่านจอมพลป.พิบูล สงคราม ได้สร้างภาพยนตร์ขึ้นเรื่องหนึ่งชื่อว่า **"พระเจ้าช้างเผือก หรือคิงส์จักรา"** พูดเป็นภาษาอังกฤษ นางเอกในภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นอดีตนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เธอสวยมากอดีตเคยเป็นดาวธรรมศาสตร์ เคยเป็นนางงามงานบุปผาชาติ ชื่อ **"ไพลิน นิลรังษี"** *(เดิมชื่อไอรีน นิลเสน)* เคยเป็นนักเรียนเตรียม มธก.รุ่น ๓

ฉากวังของพระเจ้าจักรา...นั้นใช้สถานที่วัดพระแก้ว

ส่วนฉากวังของ...พระเจ้าหงสา...นั้นใช้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ส่วนฉากรบกันที่มีทหารพม่าปีนกำแพงเมืองก็ใช้กำแพงของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์นั่นแหละครับ

ทีนี้ไปทางด้านวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์บ้าง วัดนี้เป็นวัดโบราณ เดิมชื่อว่าวัดสลัก ในรัชกาลที่ ๑ **"สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท"** โปรดให้สถาปนาใหม่ให้ใหญ่โตคู่กับ **"วัดพระเชตุพนฯ"** แล้วพระราชทานนามว่า **"วัดนิพพานาราม"**

เล่ากันว่าพระองค์ครั้งยังเป็น **"นายสุดจินดา"** ลงเรือโกลนหนีพม่าลงมาจากกรุงศรีอยุธยาแล้วมาประทับหลบพม่าอยู่ที่วัดนี้ แล้วทรงอธิษฐานว่าหากรอดไปได้เป็นใหญ่ในภายหน้าจะกลับมาปฏิสังขรณ์วัดนี้ให้ใหญ่โต

เมื่อรัชกาลที่ ๑ **"พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก"** จะโปรดให้ประชุมทำสังคายนาพระไตรปิฎกจึงโปรดให้เปลี่ยนนามเป็น **"วัดศรีสรรเพชญ์"** ต่อมาโปรดให้ประชุมพระราชาคณะสอบไล่พระปริยัติธรรม พระภิกษุและสามเณรที่วัดนี้ แล้วพระราชทานนามใหม่ว่า **"วัดมหาธาตุราชวรวิหาร"**

ในรัชกาลที่ ๓ **"พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว"** โปรดให้สถาปนาใหม่ทั้งพระอาราม แต่ทรงพยายามรักษาแบบอย่างของเดิมไว้

ในรัชกาลที่ ๕ **"พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"** เนื่องในการบำเพ็ญพระราชกุศลพระศพ **"สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ"** ได้พระราชทานนามพระอารามนี้เป็น **"วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์"**

รถรางวิ่งไปเลี้ยวโค้งตรงท่าพระจันทร์ สมัยก่อนนั้นตรงด้านตะวันตกของท่าพระจันทร์มี **"ป้อมพระจันทร์"** ตั้งอยู่ ปัจจุบันได้รื้อไปเรียบร้อยแล้วน่าเสียดายอนุชนรุ่นหลัง ๆ อดได้ชมรถรางวิ่งไปเรื่อย ๆ ตามถนนมหาราชจนไปถึงท่าช้างวังหลวงหรือท่าพระ

ท่าช้างวัดหลวงหรือท่าพระนี้ มีประวัติเล่ากันไว้ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ โปรดให้สร้าง **"วัดสุทัศน์เทพวราราม"** ขึ้นไว้ในกำแพงพระนครตรงที่เป็นศูนย์กลางของกรุงเทพฯ แล้วโปรดให้เชิญ **"พระศรีศากยมุนี"** มาแต่พระวิหารหลวง **"วัดมหาธาตุ"** เมืองสุโขทัย ตามพงศาวดารกล่าวไว้ว่า

"ลุจุลศักราช ๑๑๗๐ ปีมะโรง สัมฤทธิศก เป็นปีที่

๒๗ ในรัชกาลที่ ๑ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เชิญพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ซึ่งเป็นพระประธานในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุ ลงมาจากเมืองสุโขทัย หน้าตัก ๓ วา สมโภชที่หน้าตำหนักแพ ๓ วัน"

ครั้น ณ เดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เชิญชักพระขึ้นจากแพทางประตู **"ท่าช้าง"** ไปทำร่มไว้ข้างถนนเสาชิงช้า ประตูนั้นก็เรียกว่า **"ประตูท่าพระ"** มาจนทุกวันนี้

รถรางวิ่ง **"ปู่เล้ง ๆ"** ไปเรื่อย ๆ จนถึงท่าราชวรดิษฐ์ พอมาถึงตรงนี้ทำให้หวนคิดถึงความหลังเมื่อครั้งเป็นเด็กไม่ได้ เพราะเคยมานอนที่ข้าง ๆ รางรถรางนี่แหละ พี่สาวมาปลูกเพิงขายของงานต้อนรับ **"เรือดำน้ำ"** คือ **"เรือตราด ๑๑ ภูเก็ต ๑๒"** เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๙ *(ขออภัยท่านผู้รู้ถ้าหากว่าวัน เดือน ปี ผิดไป โถ...มันนานเหลือเกิน)*

ผมยังจำได้อีกว่าตอนกลางคืนเขามีมหรสพแสดงหลายอย่าง แต่ผมไปนั่งฟังนอนฟัง **"เพลงฉ่อยตาอ๊อด"** *(ขุนสำราญสมิตมุข)* ที่โต้ตอนโพธิ์ใหญ่ในบริเวณท่าราชวรดิษฐ์นั่นแหละ และที่ตรงนี้อีกเหมือนกันผมมีเรื่องที่น่าจะนำมาเล่าสู่กันฟังคือ

วันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔

ขณะนั้นผมรับราชการอยู่ที่กองดุริยางค์ทหารบก พญาไทมีคำสั่งจากหน่วยเหนือให้วงดนตรี **"ดุริยะโยธิน"** ไปบรรเลงต้อนรับ **"เรือขุดสันดอน แมนฮัตตัน"** ที่รัฐบาลสหรัฐมอบให้แก่รัฐบาลไทย โดยมี ฯพณฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประธานฝ่ายไทยเป็นผู้รับมอบ

เวลา ๑๖.๐๐ น. นักดนตรีทั้งหมดแต่งกายด้วยเครื่องแบบ **"ครึ่งยศ"** กางเกงดำแถบแดง เสื้อฟอร์มขาว ขึ้นรถกระบะทหารพร้อมเครื่องดนตรีประจำตัวทุกคน รถกระบะออกจากกองดุริยางค์ไปตามถนนโยธี จนมาถึงปากทางตรงหัวมุมโรงงานเภสัชกรรม รถกำลังจะเลี้ยวเข้าถนนพระรามที่ ๖ ก็มีรถจักรยานยนต์ทหารวิ่งตามขนาบข้าง เสียงทหารที่นั่งซ้อนท้ายตะโกนบอกว่าผู้พันสั่งให้กลับกองพันเดี๋ยวนี้ พวกเราทุกคนที่นั่งมาบนรถงงเหมือนไก่ตาแตก คิดว่างานที่ทำเนียบคงงดหรือเปลี่ยนวงจุลฯ ไปบรรเลงแทนโซเฟอร์กลับรถแล้ววิ่งเข้ากองพันทันที เมื่อถึงกองแล้วจึงรู้ว่า **"ฯพณฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม"** ถูกทหารเรือจี้จับตัวไปแล้ว มีคำสั่งจากผู้พันให้ทุกคนเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวเป็นฟอร์มปกติแล้วให้เข้าไปอยู่ในกองพัน เพื่อช่วยลำเลียงลูกปืนต่าง ๆในเหตุการณ์คราวนี้มี **"พี่มงคล อมาตยกุล"** อยู่ด้วย เหตุการณ์นี้ยังจำได้แม่นไม่มีวันลืม เหตุการณ์ที่ท่าราชวรดิษฐ์ในวันนั้นท่ามกลางประชาชน ข้าราชการ ทหาร และบุคคลในคณะทูตต่างประเทศ เช่น นายวิลเลียม เทอเนอร์ ผู้ช่วยเอกอัครราชทูตสหรัฐประจำประเทศไทย ซึ่งมาร่วมในพิธีมอบเรือขุดสันดอน **"แมนฮัตตัน"** ให้แก่รัฐบาลไทยโดยมี "ฯพณฯ ท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นประธานฝ่ายไทย ก่อนที่จะถึงพิธีมอบเรือเล็กน้อย เมื่อเพลงชาติได้จบลงจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในชุดชาร์คสกิ้นขาวเน็คไทร์เขียว ริมกระเป๋าเสื้อบนมีผ้าเช็ดหน้าพื้นเขียวคลิบขาวแลบออกมาเล็กน้อย ได้เดินเข้าโรงพิธีอย่างเชื่องช้าและสง่าผ่าเผย ด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส พระสงฆ์สมณศักดิ์ทำพิธีสวดมงคลชัยคาถา บรรดาทูตนายทหารชั้นผู้ใหญ่และน้อยรวมทั้งหม่อมกอบแก้ว อาภากร ก็ได้ร่วมพิธีโดยพร้อมเพรียง

ขณะที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม กำลังก้าวย่างอยู่บนพรมสีแดงเข้มจากเต้นท์ไปสู่เรือเคียงข้างด้วยนายวิลเลียม เทอเนอร์ โดยมีหม่อมหลวงขาบ กุญชร พร้อมด้วยนายตำรวจและนายทหารคนสนิทกับคณะทูตและ

วัดสุทัศน์เทพวราราม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ครอบครัวตามติดมาประดุจงูกินหาง

"อย่าให้คนออกข้างนอก อย่าให้คนออกข้างนอกทุกคนอย่าเคลื่อนไหว" เป็นเสียงสำทับของ **"น.ต.มนัสจารุภา"** ซึ่งมีปืนกลใหม่เอี่ยมอยู่ในมือ ติดตามด้วยนายทหารและพลทหารเรือประมาณ ๗-๘ คน ในเครื่องแบบสนามพร้อมด้วยอาวุธคู่มือวิ่งพรูยืนสกัดทางที่จะก้าวขึ้นสู่เรือแมนฮัตตันในขณะเดียวกันตลอดริมเขื่อนของท่าราชวรดิษฐ์ อันเป็นสถานที่ประกอบพิธี เพรียบพร้อมไปด้วยทหารเรือส่ายกระบอกปืนกลไปทางประชาชนที่ร่วมในพิธี

อา...มันเป็นการปฏิวัติอีกครั้งหนึ่งของเมืองไทยทั้งๆ ที่จะเป็นกี่ครั้งกี่หนก็มิอาจจะนับได้...

"จับจอมพล...จอมพลลงมาให้จับดีๆ" พร้อมกับนาวาตรีหนุ่มผู้เป็นต้นเหตุของการนองเลือด เดินแน่วไปยังจอมพล ป. พิบูลสงคราม และประดับปืนกลใส่บ่าพร้อมที่จะกระดิกนิ้วปล่อยกระสุนไปที่อกของจอมพล ป.พิบูลสงครามทุกขณะ แต่ในจังหวะเดียวกันนั้นนายแอนโทนี่ เอฟบิสกูด เจ้าหน้าที่ของสหรัฐคนหนึ่งเอาร่างกายของเขาบังร่างของจอมพล ป. พิบูลสงครามไว้ทันที หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งเคยถูกจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐประหารมาแล้วขยับตัวจะเดินลงจากเรือ

"อย่าขยับเขยื้อน" เสียงอันเฉียบขาดของ น.ต.หนุ่มสั่งห้ามหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ยังกะเด็กว่านอนสอนง่าย หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ทำได้แต่เพียงมองดูจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก้าวลงสู่เรือเปิดหัวพร้อมด้วยนายทหารและของนายตำรวจคนสนิท แล้วเรือลำนั้นก็เบนหัว ไปทางเหนือลำน้ำเจ้าพระยา ซึ่งมี **"เรือศรีอยุธยา"** ลอยลำอยู่และในเรือศรีอยุธยานี่เองจอมพล ป.พิบูลสงครามได้ลิ้มรสของความไม่มีอิสรภาพในชีวิต...

วันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔

เวลา ๑๕.๐๐ น. เครื่องบินของกองทัพอากาศ ซึ่งขับขี่โดยนาวาตรีพร่างเพ็ชร บุณยรัตพันธ์ ได้กราดปืนกลทิ้งระเบิดลงที่ ร.ล.ศรีอยุธยา จนเกิดไฟไหม้เรือจม จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งถูกคุมตัวอยู่บนเรือว่ายน้ำข้ามฝั่งไปขึ้นทางด้านกองทัพเรือ โดยมี ร.ท. ชอบ ศิริวัฒน์ ร.ท.มาโนช ทุมมานนท์ นายทหารเรือทั้งคู่ *(ยศในขณะนั้น)* ว่ายน้ำขนาบซ้ายขวาเพื่อช่วยเหลือไม่ให้จอมพลทหารบกต้องจมหายลงไปในน้ำ

พลตรีหม่อมหลวงขาบ กุญชร อดีตทหารเสรีไทยได้ไปขอรับตัวจอมพล ป.พิบูลสงคราม จากพระราชวังเดิมกลับมา โดยมีนายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ เช่น พลเรือเอกหลวงสินธุ์สงครามชัย และพลเรือตรีแชน ปัจจุสานนท์ ร่วมมาด้วย เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม กลับมาอย่างปลอดภัยแล้ว เลือดไทยต่อเลือดไทยซึ่งหลั่งมาละเลงกันเองบนแผ่นดินที่บรรพบุรุษช่วยกันสร้างมายุติลง เนื่องจากแถลงการณ์คณะรัฐมนตรี

วันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔

เวลา ๒๓.๔๕ น. บัดนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้กลับมายังกองบัญชาการกลางคณะรัฐมนตรี ณ วังปารุสกวันโดยเรียบร้อยแล้ว

สำนักนายกรัฐมนตรี

ท่านที่เคารพ...ผมค้นคว้าหาข้อมูลมาได้เพียงเท่านี้ล่ะครับ สำหรับเหตุการณ์ในคราวนั้น แต่ไม่ค่อยจะละเอียดนัก

รถรางยังวิ่งไปเรื่อยๆ ผ่านกองเรือกล *(สมัยก่อนอยู่ใกล้ๆ กับท่าราชวรดิษฐ์ปัจจุบันเหมือนจะเป็นสโมสรสำนักพระราชวัง)* วิ่งมาอีกหน่อยก็ถึงถนนท้ายวังกับ

ท่าเตียน สมัยก่อนเป็นเรือเมล์ที่มีชื่อเสียงมาก เช่น **"เรือเขียว เรือแดง"** เขาเล่าว่าเรือสองสายนี้แข่งกันสะบัดช่อไปเลยหัวเรือยังงี้เชิดไม่ติดน้ำ บางครั้งก็มีตีกันเพราะแย่งผู้โดยสาร รถรางวิ่งผ่าน **"วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม"**

"วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม"

"พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑" โปรดให้สถาปนาวัดนี้อยู่ถึง ๗ ปี เดิมชื่อวัดโพธาราม เก่าชำรุดหักพังมากรวมพระราชทรัพย์ที่สร้างทั้งสิ้นเกือบ ๒,๘๐๐ ชั่ง โปรดให้ปฏิสังขรณ์สร้างพระอุโบสถใหม่มีกำแพงแก้วล้อมรอบพระระเบียงวัดนี้แปลกกว่าวัดอื่น ๆ คือมี ๒ ชั้น มุมพระระเบียงเป็นจตุรมุก มีวิหาร ๔ ทิศ ตรงวิหารทิศตะวันตกโปรดให้สร้างพระเจดีย์ใหญ่ โดยชะลอพระพุทธรูปศรีสรรเพชญ์ ซึ่งปรักหักพังมากเพราะพม่าเผาเกินกำลังที่จะบูรณะปฏิสังขรณ์จากพระวิหารหลวง วัดพระศรีสรรเพชญ์กรุงศรีอยุธยาเข้ามาวางบนรากแล้วสร้างมหาเจดีย์ครอบถวายนามว่า **"พระเจดีย์ศรีสรรเพชญ์ดาญาณ"** โปรดให้พระพุทธรูปซึ่งเป็นพระประธานที่วัดศาลาสี่หน้าธนบุรี มาเป็นพระประธานในพระอุโบสถ บรรจุพระบรมธาตุแล้วถวายพระนามว่า **"พระพุทธเทวปฏิมากร"** ส่วนที่พระวิหาร พระระเบียงก็เชิญพระพุทธรูปหล่อด้วยทองเหลือง ทองสัมฤทธิ์ที่ชำรุดอยู่ตามหัวเมือง เช่น พิษณุโลก สวรรคโลก สุโขทัย ลพบุรี อยุธยา ฯลฯ มาบูรณะซ่อมแซมแล้วประดิษฐานไว้ที่วัดนี้

ต่อมาถึงรัชกาลที่ ๓ **"พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว"** ทรงปฏิสังขรณ์วัดนี้ครั้งใหญ่ทรงสร้างเพิ่มเติมอีกหลายอย่าง ขยายเขตพระอารามออกไปทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือถึงที่ซึ่งเคยเป็นวังกรมหลวงนรินทรเทวีมาก่อน สร้างวิหารพระนอน และ **"พระพุทธไสยาสน์"** สร้างกุฏิสงฆ์เป็นตึก

"เรื่องการสร้างวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามนั้นเป็นเรื่องใหญ่และลึกซึ้งในทางพระพุทธศาสนา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสร้างวัดพระเชตุพนฯ กับกรมพระราชวังบวรฯ ทรงสร้างวัดมหาธาตุนั้น สร้างในคราวเดียวกัน วัดสองวัดนี้เป็นวัดใหญ่ที่สุดในพระนคร สร้างแต่แรกสร้างกรุง ผิดกับวัดอื่น ๆ เพราะเหตุใดทั้งสองพระองค์จึงทรงสร้างวัดใหญ่ถึงเพียงนั้น..."

มีเรื่องเล่ากันมาแบบขำขัน สาเหตุที่เรียกว่า

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

"ท่าเตียน" นั้น ก็เพราะว่า **"ยักษ์วัดแจ้งมาท้าตีกับยักษ์วัดโพธิ์"** ยักษ์วัดโพธิ์โมโหมาก ร้องออกไปว่า **"ชิชะ...อวดดียังไงถึงมาท้าตีถ้าต่อย"** ว่าแล้วก็ยกพวกออกจากวัดโพธิ์โถมเข้าหายักษ์วัดแจ้ง ทั้งสองฝ่ายสู้กันอย่างไม่ยั้งมือชั่วพริบตาเดียวที่ตรงนั้นก็ราบเลียบเตียนโล่งเหมือนอย่างเพลงที่คุณมีศักดิ์ นาครัตน์ ซึ่งแต่งโดยคุณสุรพล โทณวณิก เท็จจริงอย่างไรไม่ประจักษ์ พระพุทธเจ้าข้าเอย...

ที่ยักษ์ทั้งสองวัดตีกันนี้ไม่ทราบตีเอา **"ป้อมมหายักษ์"** ตรงหน้าวัดโพธิ์หายไปในคราวนั้นหรือเปล่าไม่ทราบ

รถรางยังวิ่งไปเรื่อย ๆ มาเรียง ๆ จอดรับส่งผู้โดยสารเป็นระยะ ๆ ที่มีธงแดงตามเสาไฟฟ้า คนที่นั่งชั้นหนึ่งก็หลับไป คนที่นั่งชั้นสองก็พลอยหลับตามไปด้วยเรื่องหลงทางเป็นไม่มีถึงยังไงรถรางมันก็จะวิ่งกลับไปทางเก่าอีก

แหม...กำลังจะหลับสบาย ลืมสถานที่สำคัญตรงหน้าวัดโพธิ์ไปซะอย่างหนึ่งแล้ว สถานที่นั้นก็คือ **"ห้างขายยาตราใบโพธิ์"** ยังไงล่ะท่าน สมัยก่อนมีชื่อเสียงมากที่สุด

เด็ก ๆ สมัยนั้นพอลืมตาอ้าปากก็เจอยาตราใบโพธิ์นี่ล่ะ ผมเองก็เคยกินมา เขาเล่ากันว่าท่านเจ้าของห้างขายยานี้ท่านเป็นลูกศิษย์ **"หลวงพ่อปาน วัดบางนมโค"**

ประวัติ **"หลวงพ่อปาน วัดบางนมโค"**

หลวงพ่อปานท่านเป็นลูกศิษย์ **"หลวงพ่อเนียม"** วัดน้อยอำเภอบางปลาม้าจังหวัดสุพรรณบุรีได้รับสมณศักดิ์เป็น **"พระครูวิหารกิจจานุการ"** เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๔ หลวงพ่อปานท่านสร้างพระเนื้อดินไว้มากพิมพ์ เช่น

๑. พิมพ์ขี่นก *(นกทำนา)*
๒. พิมพ์ขี่ไก่ *(ไก่หากิน)*
๓. พิมพ์ขี่เม่น *(เม่นเดินป่า)*
๔. พิมพ์ขี่ปลา *(ปลาค้าขาย)*
๕. พิมพ์ขี่ครุฑ *(ครุฑอำนาจ)*
๖. พิมพ์ขี่ลิง *(ลิงหนุมานรับราชการ)*

แต่ละพิมพ์ยังแยกออกไปอีกหลายพิมพ์

มรดกชิ้นสุดท้ายของหลวงพ่อปาน

มรดกชิ้นสุดท้ายที่หลวงพ่อปานทิ้งไว้ให้ลูกหลานก็คือ **"พระคาถาพระปัจเจกโพธิ์โปรดสัตว์"** ซึ่งพระคาถานี้ท่านเรียนมาจาก **"ครูผึ้ง"** พระคาถานี้หลวงพ่อปานบอกว่าเอาไว้ท่องแก้จนกันได้ทุกครัวเรือน เรื่องนี้มีพยานหลักฐานที่แน่นอนคือ นายประยงค์ ตั้งตรงจิต เจ้าของห้างขายยาตราใบโพธิ์ที่ตลาดท่าเตียน นำไปใช้แล้วได้ผลทำให้นายประยงค์ตั้งตรงจิต มีฐานะการเงินดี และทำการค้าขายก็เจริญงอกงาม

พระคาถาปัจเจกโพธิ์โปรดสัตว์มีดังนี้

"พุทธะ มะอะอุ นะโมพุทธายะ"
"วิระทะโย วิระโคนายัง วิระหิงหา วิระทาสี
วิระทาสา วิระอิตถิโย พุทธัสสะ มาณีมามะ
พุทธัสสะ สวาโหม"

หลวงพ่อปานท่านมรณภาพ เมื่อวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีขาล ตรงกับวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ สิริรวมอายุ ๖๔ พรรษา

ท่านที่เคารพ...ต้องขออภัยที่ต้องเล่าย้อนกลับไปที่วัดโพธิ์เพราะว่านั่งเผลอหลับไป รถรางเลยวิ่งเลยไปนิด เอาล่ะ...รถรางคงวิ่งต่อไปเรื่อย ๆ ตามประสารถรางสมัยนั้นแบบถึงก็ชั่งไม่ถึงก็ชั่ง *(ขอยืมคำที่เปรียบเปรยรถไฟมาใช้)* วิ่งสักครู่ก็ถึงปากคลองตลาด โรงเรียนราชินีล่าง ตรงโรงเรียนราชินีล่างนี้ เขาเล่าว่าสมัยก่อนมีป้อมอยู่ป้อมหนึ่งชื่อว่า **"ป้อมมหาฤกษ์"** ตรงข้ามกับ **"ป้อมวิชัยประสิทธิ์"** ที่ปากคลองบางหลวง ส่วนปากคลองตลาดนี้ เขาเล่าว่าสมัยก่อนมีแม่ค้าแม่ขายเอาเรือบรรทุกปลามาขายตรงปากคลองจนกลายเป็นตลาดปลาใหญ่ที่สุดของกรุงบางกอก ฉะนั้นตลาดบริเวณนี้เขาจึงเรียกว่า **"ปากคลองตลาด"** มาจนแทบทุก

วันนี้รถรางวิ่งข้ามสะพาน **"สะพานเจริญรัช (๓๑)"** อยู่ตรงหน้าสถานีตำรวจพระราชวังกับโรงเรียนราชินีล่าง สะพานนี้เป็นสะพานแรกที่ข้ามคลองหลอดยังอยู่มั่นขวัญยืนไม่ได้ถูกรื้อไปไหนยังมีรถเข็นของสารพัดอย่างเข็นข้ามไปข้ามมาของสินค้าที่ปากคลองตลาด

ที่ตรงนี้แหละ...พอรถรางวิ่งข้ามสะพาน ตอนนี้รถรางก็จะวิ่งกึ่งกลางถนนผ่านหน้าโรงหนัง **"เอ็มไพร์"** ซึ่งสมัยนั้นยังไม่มี ไหน ๆ... ก็เอ่ยถึงชื่อโรงหนังเอ็มไพร์แล้วก็อยากจะเล่าเรื่องของผมกับโรงหนังนี้สักหน่อยนะครับ

ครั้งหนึ่งวงดนตรี **"สุนทราภรณ์"** ได้ไปบรรเลงสลับภาพยนตร์ไทยเรื่อง **"วังบัวบาน"** สร้างภาพยนตร์นี้สร้างจากเพลง **"วังบัวบาน"** ของสนิท ศ. หรือสนิท ศิริวิสูตร ที่โรงภาพยนตร์ **"เอ็มไพร์"** เชิงสะพานพุทธฯ ซึ่งมีเซียวก๊กหรือ บัณฑูร องค์วิศิษฐ์ อดีตมือกีต้าร์ฮาวายเก่าเป็นเจ้าของโรงบรรเลงเป็นรอบปฐมฤกษ์ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ถึงวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยบรรเลงสลับทุกรอบตั้งแต่รอบบ่ายไปจนถึงรอบค่ำ ซึ่งมีครูแก้ว อัจฉริยะกุล เป็นโฆษก

การบรรเลงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ผ่านไปได้เพียง ๔ วัน จนถึงวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ผมได้มีโอกาสไปเที่ยวที่หลังโรงภาพยนตร์เอ็มไพร์ เพื่อจะไปคุยกับเพื่อน ๆ ที่เป็นนักดนตรีด้วยกัน ความจริงขณะนั้นผมรับราชการอยู่ที่กองดุริยางค์มณฑลทหารบกที่ ๑ ทุ่งพญาไท

ครั้นถึงเวลา ๑๔.๐๐ น. วงดนตรีต้องเริ่มบรรเลงรอบบ่ายแล้ว แต่ว่าครูแก้วที่ทำหน้าที่เป็นโฆษกยังไม่มา ทุกคนพากันกระวนกระวาย เวลาก็เลยไปตั้งนานนานแล้วจะทำยังไงดี สักครู่...หัวหน้า *(หมายถึงครูเอื้อ สุนทรสนาน)* ก็เดินมาหาผมพูดจาเกลี้ยกล่อมแกมบังคับให้ผมออกไปเป็น **"โฆษก"** ทำหน้าที่แทนครูแก้วไปพลาง ๆ ก่อนจนกว่าครูแก้วจะมาถึงพร้อมทั้งหาเสื้อนอกมาให้ผมใส่หนึ่งตัว ผมก็เลยต้องรับหน้าที่เป็น **"โฆษก"** จำเป็น เพื่อแก้ขัดไปพลาง ๆ โดยไม่มีทางแก้ตัวใด ๆ ทั้งสิ้น

วันที่รับหน้าที่เป็นโฆษกนั้น ทั้ง ๆ ที่อากาศค่อนข้างอบอ้าว แต่ตัวผมเองนั้นรู้สึกว่าอากาศมันหนาวแทบเป็นไข้ จะประกาศชื่อเพลงได้แต่ละเพลง มือไม้สั่นและเสียงก็พลอยสั่นไปด้วยกว่าจะสงบสติอารมณ์ได้ให้ปกติก็เกือบจะเป็นเพลงสุดท้ายอีดอัดหัวใจแทบเป็นบ้ากว่าจะจบรายการในรอบนั้น

เมื่อจบรายการหน้าเวทีแล้ว หัวหน้าก็เดินเข้ามาหาผมพร้อมกับพูดขึ้นว่า

"เอ็งต้องมาทุกรอบนะ ถ้าแก้วเค้าไม่มา เอ็งจะได้ทำหน้าที่ประกาศเพลงแทนเค้า"

คำพูดของหัวหน้าเอื้อฯ ตอนนั้น ทำให้หัวใจของผมพองโตที่สุดในชีวิต โถ...ใครล่ะ จะคิดว่าจะได้รับความเมตตาและไว้วางใจให้เป็น **"โฆษก"** จากหัวหน้าวงดนตรีที่มีชื่อเสียงที่สุดของประเทศไทย ผมก็เลยได้โอกาสรับหน้าที่เป็น **"โฆษก"** อีกรอบหนึ่งเฉพาะวันนั้น

ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ผมได้

ไปที่โรงภาพยนตร์เอ็มไพร์อีกเป็นเวลาบ่ายโมงกว่าตามที่หัวหน้าเอื้อ สุนทรสนานสั่ง วันนี้ผมดีใจมากที่ได้พบครูแก้วที่หน้าโรงหนัง ที่ผมบอกว่าดีใจมากที่พบครูแก้วนั้นก็เพราะว่าผมจะต้องไม่ไปทำหน้าเป็น **"โฆษก"** อีก ซึ่งหน้าที่นี้มันทรมานจิตใจผมเหลือเกิน ผมจึงรีบเดินเข้าไปหาครูแก้วทันที พร้อมทั้งเล่าเหตุการณ์ที่ผมต้องไปทำหน้าที่ **"โฆษก"** เมื่อวานนี้อย่างละเอียด

"มึงไม่ต้องมาบอกกู"

เสียงครูแก้วพูดดังลั่นที่หน้าโรงหนัง ผมตกใจมาก นึกในใจว่าครูแก้วคงโกรธผมแน่ ๆ ที่ไปทำหน้าที่เป็น **"โฆษก"** แทนอย่างแน่นอนแต่แล้วกลับได้ยินเสียงครูแก้วพูดต่อไปอีกว่า

*"กูมาแล้วโว้ย แต่เห็นว่ามันยังไม่ถึงเวลาแสดง กูก็เลยขึ้นไปคุยกับเชียวก็กที่ชั้นบน (ทั้งสองท่านนี้เคยทำละครเวทีมาด้วยกันในนาม **"คณะวิจิตรเกษม"**) เลยลืมไปว่าเป็นโฆษก แต่พอนึกขึ้นได้ก็รีบโผล่ไปที่ประตูชั้นบนก็เห็นมึงกำลังเป็นโฆษกประกาศเพลงกูก็เลยดูมึงพูดที่ชั้นบนนั่นแหละ จนกระทั่งจบรายการแล้วมึงจะทำไม"*

เมื่อครูแก้วพูดจบแล้ว ผมก็พูดขึ้นบ้าง

"อ้าว...ครู...แล้วรอบต่อไปทำไมครูถึงไม่มาทำหน้าที่ล่ะ"

"ก็กูมีธุระนี่หว่า แล้วจะทำไม"

ครูแก้วพูดแก้ตัวแบบน้ำขุ่น ๆแถมยังพูดต่อไปอีกว่า

"กูเห็นว่ามึงนั้นพูดจาเข้าท่าลีลาท่าทางก็ดีมีลูกเล่นกูก็เลยไม่ลงไปแล้วมึงจะทำไม"

เมื่อยืนพูดกันไปพูดกันมาผมมองดูนาฬิกาที่ข้อมือเห็นว่ามันเกือบจะถึงเวลาแสดงรอบบ่ายแล้ว ผมจึงรีบพูดเตือนครูแก้วขึ้นว่า *"ครู...จะถึงเวลาเปิดฉากแล้วนะ เดี๋ยวครูก็ลืมอีกจนได้"* ครูแก้วก็พูดสวนขึ้นมาว่า

"ใครบอกกับมึงล่ะว่ากูจะประกาศเพลงอีก มึงนั่นแหละ...ทำหน้าที่เป็นโฆษกไปตลอดโปรแกรม กูบอกกับหัวหน้าเค้าไว้แล้วว่ามึงนั้นประกาศใช้ได้"

นับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมาด้วยความเมตตาของครูแก้วผมก็เลยได้รับหน้าที่เป็น **"โฆษก"** ของวงดนตรีสุนทราภรณ์ตลอดมาจนกระทั่งครูเอื้อ สุนทรสนานถึงแก่กรรมหน้าที่ก็เป็นอันสิ้นสุด

พระคุณของครูทั้งสองท่านนี้ ครูเอื้อ สุนทรสนานกับคุณครูแก้ว อัจฉริยะกุล เป็นผู้ผลักดันให้ผมจนมีชื่อเสียงในทาง **"โฆษกเวที"** มาจนแทบทุกวันนี้

รถรางยังวิ่งอยู่ตรงกึ่งกลางถนนจนถึง **"สะพานพุทธฯ"** เมื่อรถรางจะผ่านสะพานพุทธฯ ก็ทำให้นึกได้ว่าน่าที่จะนำประวัติการก่อสร้างสะพานมาเล่าให้ท่านฟังบ้างเพื่ออนุชนรุ่นหลังจะได้ข้อมูลไปศึกษาบ้าง

วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

"นายพลเอก กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน" เปิดประมูลสร้างสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ มีบริษัทเข้าประมูลถึง ๖ บริษัทด้วยกัน การประมูลครั้งนั้นทำกันที่ประเทศอังกฤษต่อหน้าคณะกรรมการประกอบด้วยวิศวกรไทย ๓ ท่านและวิศวกรต่างประเทศ ๔ ท่าน แล้วโทรเลขแจ้งผลของการประมูลมาทูลเกล้า **"พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗"**

วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

"พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว" ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เอาเรื่องการประมูลสร้างสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์เข้าที่ประชุมคณะอภิรัฐมนตรี ซึ่งมีความเห็นว่าควรตกลงให้ **"บริษัทดอร์แมนลอง"** เป็นผู้ทำเพราะราคาต่ำที่สุดและทำได้เร็วที่สุด ฐานะบริษัทก็ดีทัดเทียมกับบริษัทอื่นๆ และยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โทรเลขไปทูลให้ **"นายพลเอก กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน"** ทรงทราบถึงมติของคณะอภิรัฐมนตรีอีกด้วย

วันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒

บริษัทดอร์แมนลอง เริ่มงานก่อสร้าง **"สะพานปฐมบรมราชานุสรณ์"** นายพลเอกกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินทรงคุมงานก่อสร้างอย่างใกล้ชิดด้วยพระองค์เอง

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

บริษัท ดอร์แมนลอง สร้าง **"สะพานปฐมบรมราชานุสรณ์"** เสร็จก่อนกำหนดถึง ๕ เดือนเต็มมอบให้กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงคมนาคมดูแลรักษา

วันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕

มีพิธีฉลองพระนครครบรอบ ๑๕๐ ปี ในโอกาสนี้ **"พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗"** พระราชทานธงไชยเฉลิมพลแก่กองทหารต่างๆ

วันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕

"พระราชพิธีเปิด" สะพานปฐมบรมราชานุสรณ์เป็นพระราชพิธีที่ **"พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗"** เสด็จด้วยขบวนแห่พหุหยาตราที่ใหญ่โตมาก

เปิดโรงภาพยนตร์ **"ศาลาเฉลิมกรุง"** ซึ่งอำนวยการก่อสร้างโดย **"นายพลเอก กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน"** เป็นโรงภาพยนตร์แห่งแรกของประเทศไทยที่ใช้เครื่องปรับอากาศได้แก่ **"เครื่องปรับอากาศแคเรียร์"** ขนาด ๑๕๐ ตัน

(จากหนังสืออนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติ พลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน)

รถรางยังวิ่งกึ่งกลางถนนผ่านสะพานพุทธฯ กำลังจะเลี้ยวซ้ายเข้าถนนมหาไชย *(ตรงเชิงสะพานสร้างใหม่ขนานคู่กับสะพานพุทธฯ)* สมัยก่อนตรงเลี้ยวโค้งนี่หล่ะมีน้ำตก เด็กๆ สมัยนั้นชอบพูดกันว่าจะพาไปเที่ยวน้ำตกโรงไฟฟ้า เหมือนจะไม่มีน้ำตกก็ตอนโรงไฟฟ้าถูกลูกระเบิดเมื่อตอนสงครามโลกครั้งที่ ๒

รถรางยังวิ่งไปเรื่อยๆ เปลี่ยนไปเป็นขวามือ จนถึงสะพานหัน ทางซ้ายมือเป็นถนนพาหุรัต *(ถนนบ้านญวน)* ถนนนี้เริ่มต้นจากพาหุรัตไปจนถึงสี่แยกบ้านหม้อมีเรื่องเล่ากันว่า **"พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕"** ทรงประสงค์จะให้เป็นอนุสรณ์แด่ **"สมเด็จเจ้าฟ้าพาหุรัตมณีมัยประไพพรรณพิจิตรนริศราชกุมารี"** ซึ่งเป็นพระธิดาองค์ที่ ๑ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทราพระบรมราชินีนาถ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อถนนบ้านญวนมาเป็นถนนพาหุรัต

ส่วนสะพานหันนั้น เพียงแต่ชื่อก็บอกอยู่ในตัวแล้วว่าต้องหันได้และก็หันได้จริงสมชื่อสะพานหันนี้สร้างมาตั้งแต่รัชสมัยของ **"พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑"** ตัวสะพานหันได้หันไปทางด้านกำแพงเมืองหรือกำแพงพระนคร

สะพานหันนี้ในชั้นเดิมได้สร้างด้วยไม้หัน กลับไปกลับมาได้ครั้นต่อมาสะพานชำรุดหักพัง **"พระยาราชาเศรษฐี"** เจ้าเมืองพุทไธมาสจึงได้ซ่อมแซมขึ้นใหม่ ต่อมาได้ชำรุดอีกไม่มีผู้ใดจะซ่อมแซม ครั้นถึงรัชสมัย **"พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย"** เจ้าพนักงานกรมพระนครบาลในรัชกาลที่ ๒ จึงได้สร้างสร้างสะพานขึ้นใหม่ในที่เดียวกัน แต่คราวนี้หันไม่ได้เป็นสะพานติดอยู่กับพื้นดิน แต่คงเรียกว่า **"สะพานหัน"** ตามเดิม ปัจจุบัน **"สะพานหัน"** ได้เปลี่ยนเป็นสะพานคอนกรีตมีพื้นเสมอพื้นดิน แต่มีบริเวณกว้างกว่าเดิม

พอรถรางวิ่งเลยสะพานหันไปหน่อยผ่านเชิงสะพานภาณุพันธ์ ทางขวามือผ่านวังบูรพาภิรมย์ของ **"เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์กรมพระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช"** ทางซ้ายมือรถรางก็กลับไปวิ่งตรงกึ่งกลางถนนอีกผ่าน **"ป้อมมหาไชย"**

ณ วังบูรพาภิรมย์ สมัยนั้นที่วังนี้มีนักดนตรีเอกอยู่ท่านหนึ่งคือ **"ท่านครูจางวางศร"** ต่อมาท่านได้รับบรรดาศักดิ์ในราชทินนามว่า **"หลวงประดิษฐ์ไพเราะ"** *(ศร ศิลปบรรเลง)* เป็นหัวหน้าวงปี่พาทย์ประจำ **"วังบูรพาภิรมย์"**

ในราวปี พ.ศ. ๒๔๘๗

โรงเรียนพาณิชยการพระนคร ได้ย้ายสถานที่จาก **"วัดแก้วแจ่มฟ้าล่าง"** ถนนสี่พระยาไปอาศัยเรียนที่ **"โรงเรียนภาษาต่างประเทศวัดบพิตรพิมุข"** ครั้นมีนักเรียนมากขึ้นจึงได้ย้ายไปอยู่ที่ **"วังบูรพาภิรมย์"** และในปีนี้เองทางโรงเรียนกลับมารับนักเรียนหญิงเป็นครั้งที่ ๒ *(ครั้งแรกนั้นที่โรงเรียนพาณิชยการเสาวภา)* นับตั้งแต่นั้นมาโรงเรียนพาณิชยการพระนครก็รับนักเรียนชายและนักเรียนหญิงตลอดมาจนถึงทุกวันนี้

ครั้นต่อมาวังบูรพาภิรมย์ก็ถูกรื้อทำเป็นศูนย์การค้าขายที่ทันสมัย โดย...เชียวก๊ก หรือบัณฑูร องค์วิศิษฐ์ เป็นผู้ประมูลได้ ผลของการประมูลครั้งนี้ ทำให้เชียวก๊กรวยมาก เนื่องจากพอรื้อตึกที่เป็นวังได้ซุงไม้สักที่เป็นฐานรองรับหลายพันต้นคิดเป็นเงินตอนนั้นหลายร้อยล้าน สามารถนำมาสร้างศูนย์การค้าและโรงหนังอีก ๓ โรง คือ คิงส์ ควีนส์ และแกรนด์ ได้อย่างสบายมาก

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙

ส.อาสนจินดาได้สร้างภาพยนตร์เรื่องหนึ่งชื่อว่า **"พ่อจำ"** นำมาฉายที่โรงหนังแกรนด์โดยมี ม.ล.รุจิรา มาศรี เป็นผู้พากย์ วันหนึ่งซึ่งเป็นวันอาทิตย์สมัยนั้นมีรอบเช้าพิเศษ ทางคุณ ส.อาสนจินดา เจ้าของหนัง จึงได้จัดให้มีดนตรี ๒ วงประชันกันคือ **"วงดนตรีบางกอกซ่า ซ่า ซ่า"** ซึ่งมีสมพงศ์ วงศ์รักไทย *(นายกสมาคมนักพากย์แห่งประเทศไทยสมัยนี้)* เป็นหัวหน้าวงพบกับวงดนตรีของกองดุริยางค์ทหารเรือ โดยมีคุณเจือ รังแรงจิตร เป็นผู้ควบคุมและมีสิงห์ มิลินทราสัย เป็นมือทรัมเป็ต ปรากฏว่าประชันกันอย่างดุเดือดขนาดต่อยกันกลางเวทีต่อหน้าคนดู

ขณะนั้นหม่อมหลวงรุจิรา ซึ่งกำลังเตรียมตัวจะพากย์หนังได้เห็นเหตุการณ์นี้เข้าจึงเปิดไมโครโฟนตะโกนลงไปว่า

"เฮ้ย...หยุด...หยุดต่อยกันเดี๋ยวนี้นะ...บ๊ะ...จะทุบหม้อข้าวของพวกตัวเองหรือยังไงพ่อคุณทูนหัว...เรามันกินข้าวหม้อเดียวกันนะโว้ย..."

เท่านั้น...นักดนตรีและนักร้องสองวงนั่นก็หยุดและบรรเลงต่อไปด้วยดี...

นี่คือเหตุการณ์ครั้งหนึ่งที่ **"โรงหนังแกรนด์"** วังบูรพาซึ่งปัจจุบันนี้ได้หายวับไปกับตาเป็นห้างสรรพสินค้า

ขึ้นมาแทน

รถรางแล่นผ่านกลางถนนจนเกือบถึงสี่แยกสามยอด ทางฟากซ้ายมือเลยวังบูรพามานิดหน่อย สมัยก่อนนั้นเป็นที่ตั้งของ **"สยามโฮเต็ล"** *(ตรงห้างกมลสุโกศล)* สถานที่เต้นรำมีชื่อสมัยนั้น นักดนตรีที่เล่นอยู่ที่นี่ก็มี

๑. ครูนารถ ถาวรบุตร	เล่นเปียโน
๒. ครูเอื้อ สุนทรสนาน	เล่นแซกโซโฟน
๓. ครูสมพงษ์ ทิพยกะลิน	เล่นไวโอลิน
๔. ครูบิลลี่ (คีติ คีตากร)	เล่นกีต้าร์
๕. ครูสาลี่ กล่อมอาภา	เล่นกลอง
๖. ครูจำปา เล้มสำราญ	เล่นทรัมเป็ต

ท่านที่เคารพ...ท่านลองสังเกตนักดนตรีวงนี้ดูซิครับ ภายหลังเป็นหัวหน้าวงดนตรีระดับชาติถึง ๓ วงด้วยกัน เช่น

๑. ครูนารถ ถาวรบุตร หัวหน้าวงดนตรีภาพยนตร์เสียงศรีกรุง วงดนตรีทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ วงดนตรีโรงงานยาสูบ

๒. ครูเอื้อ สุนทรสนาน หัวหน้าวงดนตรีละครร้องคณะแม่เลื่อน วงดนตรีกรมโฆษณาการ วงดนตรีสุทราภรณ์ วงดนตรีภาพยนตร์เสียงไทยฟิล์ม

๓. ครูจำปา เล้มสำราญ หัวหน้าวงดนตรีดุริยะโยธิน วงดนตรีละครคณะนิยมไทย *(เวิ้งนครเขษม)*

รถรางวิ่งผ่านสะพานดำรงสถิตย์ *(สะพานเหล็กบน)* สะพานนี้พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นวิษณุนาถนิภาธรทรงสร้าง ทางซ้ายมือตรงหัวมุมตึกเป็นที่ตั้งของห้างขายยา **"หมอเหล็ง ศรีจันทร์"** เลยสี่แยกก็เป็นโรงหวยยี่โกฮงข้างในยังมีโรงหนังชะวาอีกโรงหนึ่ง ซึ่งโรงหนังแห่งนี้ครูเวสสุนทรจามรเคยมาเป่าแตรหน้าโรงได้คืนละบาทหนึ่งก็ที่นี่

เหนือสี่แยกสามยอดขึ้นมานิด สมัยก่อนมีป้อมอยู่ป้อมหนึ่งชื่อว่า **"ป้อมเสือทยาน"** และใกล้ๆ ตรงนั้นเป็นคลองคูเมืองรอบนอกคือตั้งแต่วัดราชบพิธ วัดสุทัศน์ ถนนอุณากรรณ ข้างละหุโทษ *(เรือนจำคลองเปรม)* ไปทะลุคลองโอ่งอ่างเรียกว่าคลองหลอด

รถรางวิ่งผ่านหน้าเรือนจำคลองเปรม *(ละหุโทษ)* ปัจจุบันรื้อทำเป็น **"สวนรื่นรมย์"** สวนสาธารณะตรงหน้าละหุโทษสมัยก่อนมีป้อมอยู่ป้อมหนึ่งชื่อว่า **"ป้อมหมูทลวง"** ปัจจุบันรื้อไปแล้วและดูเหมือนจะสร้างสะพานที่ตรงนั้นชื่อว่า **"สะพานระพีพัฒนภาค *(๒๕๐๕)*"** ที่จะไปสี่แยกวรจักร

รถรางวิ่งสักครู่ก็ถึง **"ประตูผี"** สำราญราษฎร์ ตรงประตูผีมีสิ่งสำคัญน่าจะนำมาเล่าไว้อย่างเช่นคำว่าประตูผีเขาเล่าเดิมทีเดียวที่ตรงนี้มีประตูสำหรับนำศพที่เสียชีวิตในกำแพงเมืองชั้นในจะต้องรีบนำศพออกทางประตูนี้เพื่อเอาไปเผาที่วัดสะแกหรือวัดสระเกศ *(ภูเขาทอง)* มีอยู่ครั้งหนึ่งรัชสมัย **"พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓"** ห่าลงมากินเมืองคนตายกันเป็นเบือ ขนศพออกจากกำแพงเมืองชั้นในแทบไม่ทัน ขนศพออกมาแล้วมากองไว้ที่วัดสระเกศ เผากันแทบไม่ทันเพราะว่าศพมันมากเหลือเกิน ต้องกองทิ้ง ๆ ไว้เน่าเปื่อยไปตามยถากรรม เลยกลายเป็นอาหารอันโอชะของพวก **"อีแร้ง"** จนได้ชื่อว่า **"อีแร้งวัดสระเกศ"** ส่วนคำว่า **"ไอ้เปรตวัดสุทัศน์"** นั้นไม่รู้ว่ามาจากไหน

ท่านที่เคารพ...เรื่องกำแพงเมืองนี่ ผมเป็นเด็กที่เกิดขึ้นมาไกลกำแพงเมืองเหลือเกิน จึงมีความรู้ที่เกี่ยวกับกำแพงเมืองนั้นน้อยมาก แต่มีเด็กรุ่นราวคราวเดียวกับผมคนหนึ่ง มันเกิดมาที่มีกำแพงเมืองล้อมรอบ มันชื่อ **"แหวง"** ครับ เจ้าแหวงมันเล่าให้ผมฟังว่า

"เมื่อมีงานภูเขาทองข้าไปช่วยแม่ขายข้าวแกง

วัดสระเกศ

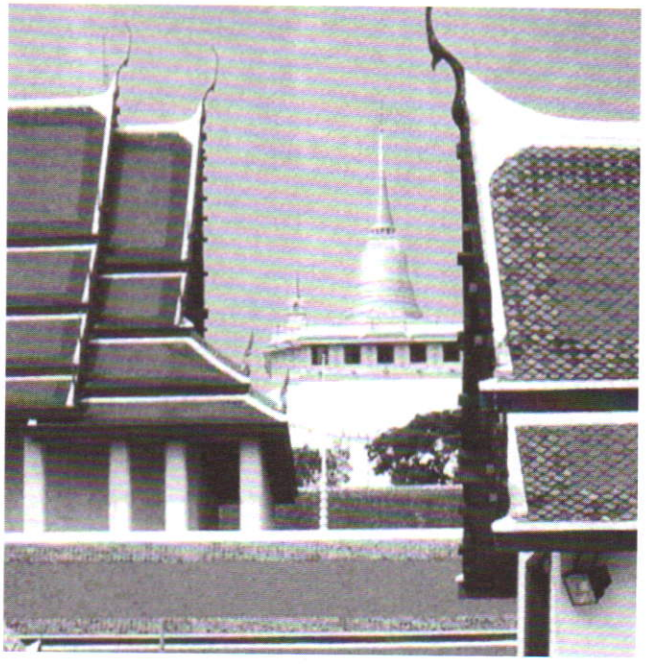

ต้องผ่านป้อมมหาปราบที่อยู่ตรงโค้งถนนระหว่างสะพานวันชาติกับธนาคารกรุงเทพฯ สาขาผ่านฟ้า ป้อมนี้เมื่อรื้อไปแล้วก็ใช้ที่ตรงนั้นตั้งเป็นที่ทำงานหมวดรถขยะของ กทม. (สมัยนั้นสะพานวันชาติยังไม่มี) มันพูดว่าเรื่องกำแพงเมือง เมื่อมันโตขึ้นมามันนึกคิดเสียดายกำแพงที่ถูกรื้อไป มันบอกว่าผู้ใหญ่รุ่นปู่หารู้ไม่ว่าสิ่งที่ทำไปนั้นมันทำให้เด็กรุ่นหลัง กล่าวได้ว่าเป็นผู้ทำลายมรดกของชาติ ตอนนั้นข้าวิ่งเล่นบนกำแพงกับเพื่อนเพราะความซน แม่เห็นเข้าเอาไม้ไล่ตี กลัวว่าจะตกลงมารถรางจะทับเอา ข้าเสียดายจริง ๆ ว่ากำแพงเมืองชั้นนอกนี้ไม่น่าจะถูกรื้อไปเลย มันเป็นกำแพงเมืองที่ยาวที่สุดในประเทศที่เหลืออยู่ มีค่าทางประวัติศาสตร์มาก ใช้เป็นที่ท่องเที่ยวสำหรับชาวต่างประเทศได้อย่างสบายมาก จะบอกว่ารื้อเพื่อจะขยายถนนก็ไม่ใช่ เอ็งลองดูถนนหน้าวัดเทพธิดากับวัดราชนัดดาที่อยู่ตรงข้ามกับกำแพงเมืองนั่นซิมันไม่ได้กว้างไปกว่าเดิมเลย ถนนที่อยู่ข้างกำแพงเมืองจากถนนพระอาทิตย์ถึงสะพานหันเอ็งสังเกตดูซิว่ามันกว้างเกือบเท่ากัน เมื่อตอนข้าเป็นเด็กขายหนังสือพิมพ์ก็เห็นถนนมันกว้างเท่านี้ แล้วเขาจะรื้อไปทำไม"

ทั้งหมดนี้เป็นคำบอกเล่าของ **"เจ้าแหวง"** เพื่อนผมครับ

ทีนี้เมื่อพูดถึงกำแพงเมืองจบไปแล้ว ก็อยากจะเล่าถึงสี่แยกประตูผีบ้าง ตรงขวามือเป็นสะพานสมมตอมรมาร์ค ข้ามไปทางสะพานดำแม้นศรีได้ ส่วนข้างสะพานนั้นสมัยก่อนเป็นที่ตั้งของโรงพักสำราญราษฎร์ *(ปัจจุบันรื้อไปหมดแล้ว กลายเป็นแฟลตที่พักตำรวจ)* ทีนี้ไปตรงหัวมุมตึกถนนบำรุงเมือง *(ถนนเสาชิงช้า)* ใกล้วัดเทพธิดาเป็นโรงรับจำนำแห่งแรกของกรุงสยามยี่ห้อ **"ย่องเชี้ยง"** *(ปัจจุบันคือโรงรับจำนำสำราญราษฎร์)*

การรับจำนำของของคนไทยนั้นมีมานมนานตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว แต่ทว่าเดิมนั้นยังไม่มีใครคิดตั้ง **"โรงรับจำนำ"** โดยตรง มีแต่ว่ารับจำนำกันเงียบ ๆ ทั้งสิ้นจนเมื่อ ร.ศ.๘๕ หรือ พ.ศ.๒๔๐๙ ในปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ **"พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"** จึงได้มีคนคิดตั้ง **"โรงรับจำนำ"** ขึ้นเป็นอย่างกิจลักษณะ ผู้ที่คิดทำโรงรับจำนำคนนั้นคือ **"เจ๊กฮง"** ซึ่งปัจจุบันนี้บรรดาลูกหลายเหลนโหลนก็ยังทำกิจการโรงรับจำนำอยู่ ณ ที่ตั้งเริ่มแรก คือที่ย่านประตูผี ถนนบำรุงเมืองมีชื่อร้านว่า **"โรงรับจำนำย่องเชี้ยง"** เป็นอันว่าผมเสร็จภารกิจตรงสี่แยกประตูผีแล้ว

รถรางยังวิ่งไปเรื่อย ๆ ผ่านวัดเทพธิดารามกับวัดราชนัดดา ซึ่งขนานคู่ไปกับกำแพงเมืองที่ยังหลงเหลืออยู่ไปจนถึง **"ป้อมพระกาฬ"** กำลังจะนั่งหลับสบายเพราะลมพัดเย็นเหมือนกลางแจ้ง ต้องผวาตื่นลืมเล่าเรื่องวัดทั้งสองที่ได้กล่าวมาข้างต้น เกือบเสียคนแล้วมั้ยล่ะถ้าผ่านเลยไปโดยไม่ได้เล่าเรื่องวัดทั้งสองนี้

วัดเทพธิดา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างพระราชทานเป็นพระเกียรติยศ พระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพฯ และเป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์

วัดราชนัดดา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างพระราชทานเป็นพระเกียรติยศแก่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าหญิงโสมมนัสวดี

และที่ข้างวัดราชนัดดานี้ มีคลองเล็ก ๆ อยู่คลองหนึ่ง ซึ่งเริ่มตั้งแต่คลองหลอดคูเมืองชั้นในมาทางวัดบูรณะศิริอำมาตยราม ผ่านด้านหลังโรงแรมรอแยล ผ่านวัดมหรรณพาราม ผ่านวัดราชนัดดา ทะลุกำแพงเมืองชั้นนอกออกคลองโอ่งอ่างหรือคลองบางลำพู เรียกว่าคลองหลอดเดิม และที่วัดราชนัดดานะครับยังมีสิ่งสำคัญ

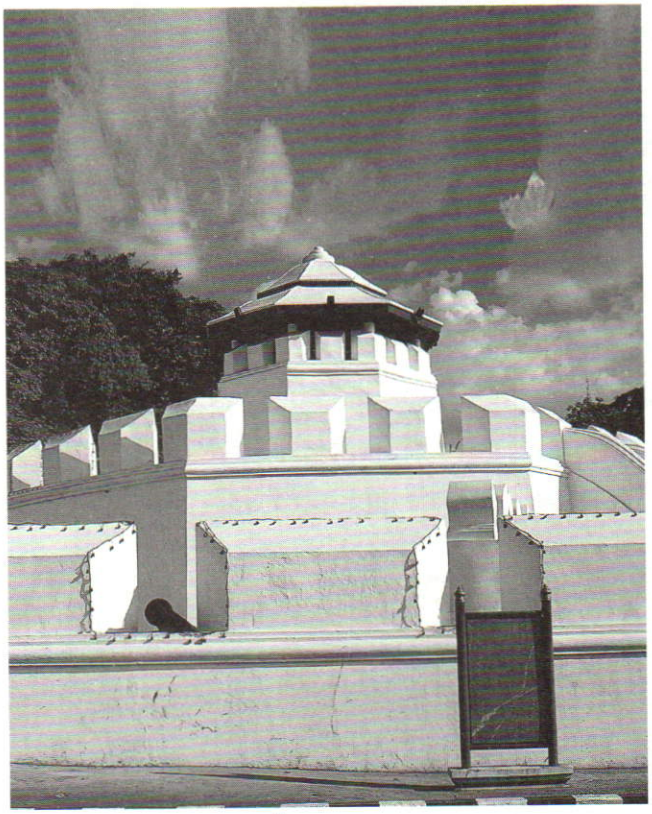

ป้อมมหากาฬ

อีกอย่างหนึ่งที่คนไทยรู้จักกันดีเมื่อก่อนนี้ไม่ค่อยจะมีความหมายเท่าไรนัก เพราะว่ามีโรงหนังเฉลิมไทยบังอยู่ แต่พอรื้อโรงหนังเฉลิมไทยไปเท่านั้น มองเห็นจะจะเลย นั่นก็คือ **"โลหะปราสาท"**

โลหะปราสาทวัดราชนัดดา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โปรดให้สร้างโลหะปราสาทแทนเจดีย์ นับว่าเป็นวัตถุสถานที่แปลกอีกอย่างหนึ่ง ตามในอรรถกถาธรรมบทได้กล่าวว่านางวิสาขาอุบาสิกาได้คิดสร้างขึ้นถวายพระผู้มีพระภาคเจ้าในบุปผารามว่ามีถึง ๗ ชั้น แต่โลหะปราสาทในครั้งพุทธกาลจะมีรูปร่างอย่างไรไม่ปรากฏ แต่โลหะปราสาทในรัชกาลที่ ๓ นั้นสร้างตามแบบของลังกาซึ่งปรากฏในหนังสือมหาวงศ์พงศาวดารลังกาว่าพระเจ้าอภัยทุษฐคามินีทรงสร้างราว พ.ศ.๓๘๒ แต่โลหะปราสาทที่ลังกาก็ยังเหลือแต่เสาเสียเป็นอันมากที่สร้างในกรุงเทพฯ นั้น คิดแบบต่อเติมเอาตามความพอใจของไทย

เมื่อรถรางวิ่งโขยกขึ้นโขยกลงผ่านป้อมพระกาฬ ผ่านสะพานผ่านฟ้าลีลาศ สะพานนี้ถือว่าเป็นสะพานประวัติศาสตร์ จากเหตุการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีการเดินขบวนของบรรดา **"นิสิตนักศึกษาและประชาชน"** ได้เกิดการปะทะกับตำรวจและทหารของรัฐบาลอย่างนองเลือด ด้วยพระบารมีปกเกล้า จึงนำความสงบมาสู่ประเทศไทยอย่างดุษณีภาพในครั้งนี้ได้ชื่อว่า **"พฤษภาทมิฬ"**

สะพานผ่านฟ้าลีลาศนี้ มีของขายอยู่ที่เชิงสะพานทั้งสองด้าน ฝั่งถนนราชดำเนินสมัยก่อนที่ยังไม่ได้ก่อสร้างใหม่เป็นถนนที่ร่มรื่น มีต้นมะฮ็อกกานีปลูกเรียงรายอยู่ทั้งสองฟากตรงกลางเป็นถนนราชดำเนินทั้งสองฝั่งปลูกต้นมะขาม มีเก้าอี้เหล็กตั้งเรียงรายสำหรับให้คนมานั่งพักผ่อน เมื่อสมัยผมเป็นเด็กๆ มาเที่ยวงานภูเขาทองนั่งรถรางสายหัวลำโพง-บางลำพู มาลงที่ประตูผีออกแรงเดินหน่อยเดียวก็ถึงถนนราชดำเนินแล้ว จากนั้นก็ปีนต้นมะขามเก็บฝักมะขามมากิน พอถึงเวลาย่ำค่ำก็เดินมาที่คลองโอ่งอ่าง หรือคลองบางลำพูนั่นหละ ถอดเสื้อกางเกงกระโจนลงน้ำอาบน้ำอย่างสบายใจว่ายบ้างดำบ้างสักพักใหญ่ ก็รีบขึ้นฝั่งสวมเสื้อผ้าชุดเดิมเสร็จแล้วก็เดินไปเที่ยวงานภูเขาทองอย่างสบายอารมณ์ชมของฟรีมีสตางค์ติดกระเป๋าไปตั้ง ๕๐ สตางค์ ค่ารถรางก็ไม่ต้องเสีย เนื้อวัวต้มที่ใส่กะละมังมีต้นตะไคร้ใบมะกรูด ๓ สตางค์ ชามเบ่อเริ่ม ข้าวอีก ๒ ชาม หนึ่งสตางค์เท่านั้น อิ่มแปล้วิ่งเล่นได้ทั้งคืน ดูละครลิง ดูรถไต่ถัง ดูหนังตะลุง งานเลิกก็ขึ้นรถรางกลับบ้านอย่างสบายมาก

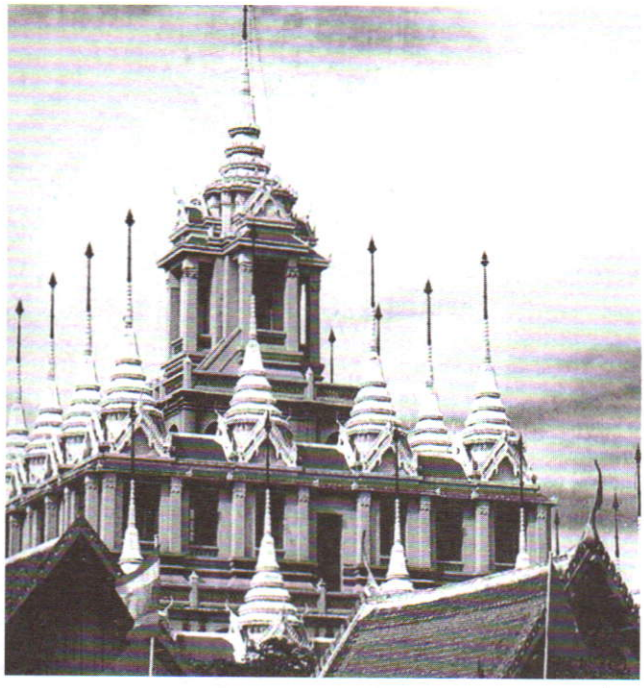

โลหะปราสาท

ถนนราชดำเนินกับตึกแถวแบบทันสมัยทั้งสองฟากนั้นสร้างขึ้นในสมัย ฯพณฯ ท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ นี่เอง ส่วนสถาปนิกนั้นก็คือ คุณหมิว อภัยวงศ์ น้องชาย ฯพณฯ ท่านนายควง อภัยวงศ์ เจ้าของสโลแกน **"เหล็กวิสาศหรือจะสู้ตะปูควง"**

ในระหว่างสงครามอินโดจีนฝรั่งเศส มีการรบกันอยู่ทางชายแดนฝั่งเสียมราฐ พระตะบองของเขมร แม่ทัพฝ่ายไทยก็มีพลตรีหลวงพรหมโยธี แม่ทัพด้านบูรพา หลวงเสรีเรืองฤทธิ์ พลตรีหลวงวิชิตสงคราม และยังมีอีกหลายท่าน

วันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓

มีการเดินขบวนของบรรดานักเรียนเตรียมกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับนักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองที่ถนนราชดำเนินไปหา ฯพณฯ ท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่หน้ากระทรวงกลาโหม เพื่อสาบานตนต่อหน้าพระแก้วมรกต

วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๓

มีการเดินขบวนของพวกพ่อค้าประชาชนและข้าราชการเดินตั้งแต่หน้าอำเภอยานนาวาตรงหัวมุมตึกถนนสาทร *(เชิงสะพานสาทรที่ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาปัจจุบัน)* เดินไปตามถนนเจริญกรุงมุ่งไปที่หน้ากระทรวงกลาโหม

วันนี้พลตรีหลวงเกรียงศักดิ์พิชิตมาต้อนรับแทนจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งติดราชการ

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓

ในที่สุดฝรั่งก็ได้เป็นผู้ริเริ่มก่อวิวาทขึ้นก่อน โดยนำเครื่องบินมาทิ้งระเบิดที่จังหวัดนครพนมเป็นครั้งแรก

วันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔

เป็นวัน **"ยุทธนาวีที่เกาะช้าง"** เป็นการรบทางด้านทะเล กองทัพเรือไทยได้ปะทะกับกองเรือรบฝรั่งเศส ซึ่งพยายามที่จะรุกล้ำน่านน้ำเข้ามาที่สำคัญ โดยส่งเรือลาดตระเวน **"ลามอตต์ปิเกต์"** ระวางขับน้ำ ๙.๓๕๐ ตันมาที่เกาะช้าง ซึ่งทางฝ่ายเรามีกำลังน้อยกว่าจึงต้องสูญเสียเรือตอร์ปิโดไปถึง ๒ ลำคือ **"ร.ล.ธนบุรี กับ ร.ล.สงขลา"** ส่วน ร.ล.ธนบุรี ระวางขับน้ำ ๒.๒๐๐ ตัน ได้ปฏิบัติการสู้รบต่อต้านการรุกรานจนเรือรบได้รับความเสียหาย เพราะถูกเรือรบข้าศึกรุมล้อมถึง ๗ ลำ จนผู้บังคับการเรือ **"นาวาตรีหลวงพร้อมวีรพันธ์"** เสียชีวิตบนเรือรบหลวงธนบุรีทันที

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓

หลังจากที่เปิดถนนราชดำเนินที่สร้างใหม่ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ มีการเดินสวนสนามของทหารเหล่าต่างๆ พร้อมยุวชนทหาร ตอนนี้เพลงยี่สิบสี่มิถุนาของท่านอาจารย์มนตรี ตราโมท ก็ดังกระหึ่มทั่วบริเวณนั้น เนื้อร้องมีดังนี้คือ

ยี่สิบสี่มิถุนา...ยนมหาศรีสวัสดิ์
ปฐมฤกษ์ขอรัฐธรรมนูญของไทย
เริ่มระบอบแบบอารยะประชาธิปไตย
ทั่วราษฎรไทยได้สิทธิเสรี
สำราญสำเริงบันเทิงเต็มที่
เพราะชาติเรามีเอกราชสมบูรณ์
ไทยจะคงเป็นไทย
ด้วยร่วมใจเทอดไทย ชโย...

ยังมีอีกเพลงหนึ่งที่ส่งเสียงกระหึ่มในบริเวณนั้น คือเพลง **"อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย"** ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เนื้อร้องมีดังนี้คือ

ยิ่งแลยิ่งสูง... เหมือนจะจูงให้เดิน
ยิ่งพิศยิ่งเพลิน อนุสาวรีย์ไทย
สร้างไว้เพื่อแสดง เอกราชของไทย
มีให้ชาติอื่นเขา ได้แลเห็นแต่ไกล...ฯลฯ

หลังจากที่ภารกิจในการเปิดถนนและตึกทันสมัยราชดำเนินแล้ว ฯพณฯ ท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังได้จัดให้มีการประกวดนางงามขึ้นอีก เพื่อมิให้ประชาชนพลเมืองตกอกตกใจเรื่องสงครามที่รุมล้อมอยู่ตามบริเวณชายแดน นางสาวไทยที่ได้ในปีนั้นได้ชื่อว่านางสาวไทยในเพลิงสงครามอินโดจีน มีชื่อดังต่อไปนี้คือ

๑. นางสาวไทยคือ **"น.ส. สว่างจิตต์ คฤหานนท์"** *(ปัจจุบันคือคุณหญิงของ พล.อ.อ.หะริน หงสกุล)*

๒. รองนางสาวไทยคือ **"น.ส. อารีย์ ปิ่นแสง"**

(ปัจจุบันคือคุณหญิงของ พล.อ.อ.ทวี จุลทรัพย์ เคยแสดงภาพยนตร์เรื่อง "บ้านไร่นาเรา")

๓. รองนางสาวไทยคือ **"น.ส.สมจิตต์ ลิ้มไพบูลย์"**

๔. รองนางสาวไทยคือ **"น.ส.สะอาด ลิ่มสวัสดิ์"**

๕. รองนางสาวไทยคือ **"น.ส.ประชัน ศิวเสน"**

ท่านที่เคารพ...เป็นอันว่าผมเล่าเรื่องถนนราชดำเนินในสมัย ฯพณฯ ท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไว้พอเป็นสังเขปนะครับ

รถรางวิ่งผ่านป้อมพระกาฬ ถนนราชดำเนินมาถึงหน้าธนาคารกรุงเทพฯ *(สมัยนั้นยังไม่ได้สร้าง)* ตรงกับตึกสูงใหญ่ถนนราชดำเนินอยู่ตรงหัวมุมเมื่อแรกสร้างใหม่ ๆ นั้นเป็นห้างสรรพสินค้าที่ใหญ่ที่สุด และมีชื่อเสียงมาก ๆ ชื่อว่า **"ห้างไทยนิยม"** ผ่านฟ้า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลได้มาจัดงานฉลองรัฐธรรมนูญที่บริเวณถนนราชดำเนินที่ตึกไทยนิยมนี้มีงานลีลาศชั้นบนสุดมีวงดนตรีถึง ๒ วง คือ

วงดนตรี **"สุนทราภรณ์"**

วงดนตรี **"ดุริยะโยธิน"**

ผมจำได้ว่าผมมาเล่นดนตรีอยู่วงสุนทราภรณ์ในตอนนั้นด้วย

รถรางวิ่งเลาะกำแพงเมืองรอบในไปเรื่อย ๆ จนถึงสะพานวันชาติ *(ตอนนั้นสะพานวันชาติยังไม่ได้สร้าง)* ตรงนี้ผมก็เล่าไว้ตอนแรกแล้ว ขอเลยไปยังวัดรังษีสุทธาวาส แล้วก็เลยไปวัดบวรนิเวศวิหารซึ่งอยู่ติดกัน ต่อมาทั้งสองวัดได้รวมเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกับวัดบวรนิเวศวิหารเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘

"วัดรังษีสุทธาวาส" นั้น เจ้าฟ้ากรมขุนอิศรานุรักษ์ทรงสร้าง

"วัดบวรนิเวศวิหาร" เป็นวัดที่ **"สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิเสพย์"** ทรงสร้างขึ้นถวายเป็นพระอารามหลวงในรัชกาลที่ ๓ แล้วอัญเชิญพระพุทธชินสีห์ลงมาจากเมืองพิษณุโลกมาประดิษฐ์ไว้ ณ วัดนี้ วัดบวรนิเวศวิหารเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่ง เจ้าหลายพระองค์เมื่อทรงผนวชเสด็จมาประทับที่นี่ วัดนี้แปลกกว่าวัดอื่นในการก่อสร้าง เช่น พระประธานอยู่นอก **"สีมา"** โบสถ์วัดบวรนิเวศวิหารที่ได้ทรงพิจารณาเห็นว่าแปลกกว่าที่อื่นด้วยพระประธานอยู่นอกสีมานั้น

สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิเสพย์โปรดให้เชิญ

"พระโต" ที่วัดสระตะพานเมืองเพชรบุรี เป็นพระขนาดใหญ่เกินกว่าที่จะเป็นพระประธานในโบสถ์ซึ่งสร้างไว้ แต่วัดบวรนิเวศฯ สร้างเป็นวัดนอกอย่าง จึงทรงพระดำริให้สร้างวิหารขวางติดต่อกับหลังคาโบสถ์ ตั้งพระโตตรงกลางหน้าขวางวิหารเข้ามาทางโบสถ์แล้วรื้อผนังด้านหลังโบสถ์ทำคูหาให้แลเห็นพระโตเหมือนเป็นพระประธาน

เอาล่ะครับ...ผมขอเล่าเรื่องวัดบวรนิเวศวิหารพอเป็นสังเขปเท่านั้นนะครับ เมื่อสมัยก่อนตรงหน้าวัดนั้นมีตึกแถวเตี้ย ๆ อยู่ไม่กี่ห้อง ดูเหมือนจะเป็นร้านขายยาห้องหนึ่ง ส่วนหน้าวัดอีกฟากหนึ่งเป็นกำแพงเมืองเหนือวัดเล็กน้อยมีป้อมอยู่ป้อมหนึ่งชื่อว่า **"ป้อมยุคุนธร"** ป้อมนี้ผมไม่ได้เห็นมาหรอกครับ แต่เจ้าแหวงเพื่อนผมมันเล่าให้ฟังอีกทีหนึ่ง เพราะว่ามันเป็นเด็กวิ่งเล่นอยู่แถวนั้นตั้งแต่เล็กจนโตเลยต้องเชื่อมัน

รถรางวิ่งอีกนิดเดียวก็กลับไปเข้าหลีกที่เดิมหน้าตลาดทุเรียนตรงบางลำพู ก่อนที่จะเข้าไปจอดในหลีกนั้นผมอยากจะเล่าถึงถนนสิบสามห้างสักเล็กน้อย ตรงกลางเกาะกลางของสิบสามห้างนั้น เมื่อสมัยก่อนเป็นคลองเล็ก ๆ พอพายเรือได้จากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาทางวัดตองปู หรือวัดชนะสงครามลอดใต้สะพานเล็ก ๆ เข้าคลองรามบุตรี

(ปัจจุบันเป็นถนน) ผ่านเข้าคลองข้างวัดบวรนิเวศฯ ที่เป็นสิบสามห้างผ่ากลางถนนไปออกข้างโรงเลื่อยแล้วทะลุคลองบางลำพู *(ตรงข้างธนาคารกสิกรไทยปัจจุบันนี้)*

ท่านที่เคารพ...ต่อไปนี้ผมอยากจะนำข้อเขียนของเพื่อนคนหนึ่งมันชื่อ **"เจ้าแหวง"** ชื่อจริงของมันนั้น ม.ล.รุจิราฯ เป็นผู้ตั้งให้คือ **"อมร แม้นเมืองแมน"** เจ้าของโรงพิมพ์ **"เซอร์ไพร้ส"** ครับ ว่าสมัยนั้นบางลำพูเป็นอย่างไร เชิญอ่านได้เลยครับ

เมื่อสมัยผมเป็นเด็กนั้นแม่ผมมีอาชีพขายของอยู่ข้างสะพานนรรัตนสถานอาชีพพิเศษของผมก็คือการรับจ้างเฝ้าเรือ ผู้มาชมยี่เก หนัง ละคร ถ้าจะเรียกตำบลบางลำพูให้โก้ทันสมัย ก็จะต้องเรียกว่า **"บางลำพู สแควร์"** เพราะว่าสมัยนั้นอุดมไปด้วยอาหารการกินสารพัดอีกทั้งโรงมหรสพก็มีมากมาย เช่น

๑. โรงภาพยนตร์ชื่อ **"นครราชสีมา"** ภายหลังเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น **"โรงหนังเฉลิมเมือง"** อยู่ตรงสะพานโค้งบางลำพู ที่เขาเรียกกันในสมัยนั้น สภาพสะพานข้ามคลองเป็นเหล็กโค้งพื้นปูด้วยไม้ มีแผ่นเหล็กบอกชื่อของสะพานว่า **"สะพานนรรัตนสถาน ๒๔๕๙"** รื้อแล้วทำใหม่เป็น **"สะพานนรรัตนสถาน พ.ศ. ๒๔๘๖"** มันน่าจะทำวงเล็บบอก พ.ศ. เก่าไว้ ผมว่าผมโง่ขนาด ๕๐ ปีมานี้ผมยังไม่เคยเห็นรูปสะพานเดิมที่สวยนี้เลย ถ้าเจ้าหน้าที่คิดจะรื้อสะพานแถวคลองหลอดทั้งหมด ตั้งแต่สะพานหน้าโรงพักพระราชวังถึงสะพานผ่านพิภพลีลา ก็คงแก้ พ.ศ. เดิมแน่ ๆ ที่ตั้งของโรงหนังเฉลิมเมืองตรงนี้ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ **"ธนาคารไทยพาณิชย์"** สาขาบางลำพู

๒. โรงหนังปีนัง อยู่ในตลาดทุเรียนฉายหนังจีนหนังฝรั่งคาวบอย ก่อนเปลี่ยนแปลงโรงฉายแต่หนังเงียบต่อมาเสริมเป็นปูนครึ่งไม้ ฉายหนังพูดได้ในราว ปี พ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๔๗๙ มาเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น **"ศรีบางลำพู"** ที่เราเรียกกันว่า **"ตลาดทุเรียน"** นั้นชื่อจริงนั้นเขาเรียกว่า **"ตลาดนรรัตน"** ตามชื่อสะพาน แต่ต่อมาไม่เคยได้ยินใครเรียกชื่อนี้อีกเลย

เมื่อถึงหน้าทุเรียนร้านขายขนมและของกินต่าง ๆ จะไม่มีขายแม้แต่แผงของแม่ผมริมน้ำก็ต้องเลิกมาขายแต่ทุเรียนอย่างเดียว แม่ต้องจ้างเรือไปซื้อตามสวนแถวเมืองนนท์ ผมยังเคยไปช่วยแม่ขนทุเรียนลงเรือที่ตลาดนั้นเต็มไปด้วยทุเรียนเป็นกอง ๆ เว้นร้านขายข้าวผัด จะซื้อขายกันเขาเหมาเป็นกอง ๆ มีการประมูลกันในตอนเช้า *(ไม่รู้ว่ามีฮั้วกันเหมือนสมัยนี้หรือเปล่า)* ที่ขายกันเป็นลูก ๆ ก็พวกที่ประมูลได้ไปแล้ว

๓. โรงลิเกวิก **"หมื่นศุข"** *(ที่น้าผมแสดง)* หันหน้าชนกันกับโรงหนังปีนัง

๔. หลังห้างแก้วฟ้าในปัจจุบันเดิมเป็นโรงยี่เก พอเลิกไปที่ตรงนั้นก็สร้างเป็นโรงยาฝิ่นจำชื่อไม่ได้

๕. หลังธนาคารกรุงเทพฯ สาขาบางลำพู ในปัจจุบันนี้เดิมมีตรอกเข้าไปมีโรงยี่เกอยู่โรงหนึ่ง ปัจจุบันนี้เลิกไปแล้ว

๖. โรงละคร **"ฉัณนสำเริง"** คณะแม่บุญนาก อยู่นอกกำแพงเมืองริมคลอง ปัจจุบันเป็นปั้มน้ำมันตรงข้ามวัดสังเวช

๗. โรงละคร **"บุศยพรรณ"** คณะจันทโรภาสเป็นโรงละครให้คณะต่าง ๆ มาเช่าแสดง เจ้าของชื่อ **"คุณปิง"** เดิมโรงไม้นี้เป็นลานสเกต

๘. หลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงได้สร้างตลาดนานาขึ้น มีโรงยี่เกอยู่ชั้นบนอยู่หน้าโรงละครบุศยพรรณขอเล่าเรื่องข้าระหว่างสงคราม ราวพ.ศ. ๒๔๘๖ ผมเริ่มเป็นคนดีดเปียโนแทนครู *(ครูนารถ ถาวรบุตร)* ที่โรงหนังพัฒนากรของหม่อมเจ้าอมรฯ มีนางเอกของละครคณะนี้ ผมเรียกเขาว่าพี่ ละครแสดงจบเรื่องหนึ่งก็จะหยุดพักแล้วก็ซ้อมเรื่องใหม่ต่อไป นางเอกละครผู้นี้แกขยันมากเมื่อมีการพักการแสดงละครแกก็ไปแสดงยี่เกที่วิกบางลำพู ผมอยู่แถวนั้นทราบข่าวที่มีคนบอกผมก็แวะเข้าไปดูแกแสดง พอแกเห็นผมเข้าเท่านั้นแกหัวเราะจนร้องไม่ออกเข้าโรงไปเลย พี่นางคนนี้แกแสดงเก่งมากทั้งละครเวที ละครทีวี แกได้เสียชีวิตไปแล้วผมยังไปงานเผาศพแกเลย แกชื่อพี่สมจิตร ทรัพย์สำรวยครับ รวมวิกมหรสพได้ ๘ โรงและก็เลิกไปแล้ว ๒ โรงเป็นโรงไม้ทั้งนั้น นอกจากวิกนานาในตอนค่ำคนจึงแน่น

ส่วนตลาดยอดนั้นเป็นตลาดขายของสดมีทุกอย่างเป็นตลาดใหญ่ กลางคืนหน้าตลาดยอด มีร้านข้าวต้มขายถึงตี ๒ ตี ๓ เมื่อผมเป็นเด็กอายุขนาดผมนี้ก็มีแต่เที่ยวการเรียนไม่สนใจ ถึงจะมีลุงเป็นเจ้าของวงพิณพาทย์ แตรวงมีน้าเป็นพระเอกยี่เก แม่เป็นแม่ค้าขายของหน้าตลาดก็ไม่สนใจชอบวิ่งเที่ยวอย่างเดียว ผมชอบดูละคร เพราะมีร้อง

เพลงผมวิ่งแจกใบปลิว *(เลยติดนิสัย)* เมื่อละครเขาเปลี่ยนเรื่องบ่อยๆ คนเฝ้าประตูเขาเห็นก็ให้ดูฟรี เด็กหน้าโรงหนังนั้นมีสองระดับ เด็กหน้าโรงหนังจริงๆ ไม่มีบ้านมันนอนที่หน้าโรงหนังเลย ส่วนผมเป็นเด็กหน้าโรงหนังที่มีแม่ขายของและมีบ้านนอน มีลุงเป่าแตร เมื่อไปเป่าแตรในโรงหนัง ผมก็ช่วยแกยกของถือเข้าไปในโรงเพื่อดูหนังฟรี

นี่คือข้อเขียนของเจ้าแหวงเพื่อนผม ซึ่งบรรยายแถวบางลำพูได้ซึ้งกว่าผมมากนัก จึงได้นำมาลงให้ท่านอ่านเพื่อจะได้ทราบความเป็นมาและเป็นไปของบางลำพูสมัยก่อนนั้นอย่างดี ส่วนผมนั้นก็ไม่มีอะไรจะเขียนเล่าต่อไปเพราะรถรางมันวิ่งมาบรรจบครบรอบของมันแล้ว ขอให้ท่านรออ่าน **"รถรางสายอื่นต่อไป"** สำหรับ **"รถรางสายรอบเมือง"** นั้น ผมขอจบลงเพียงแค่นี้ สวัสดีครับ...

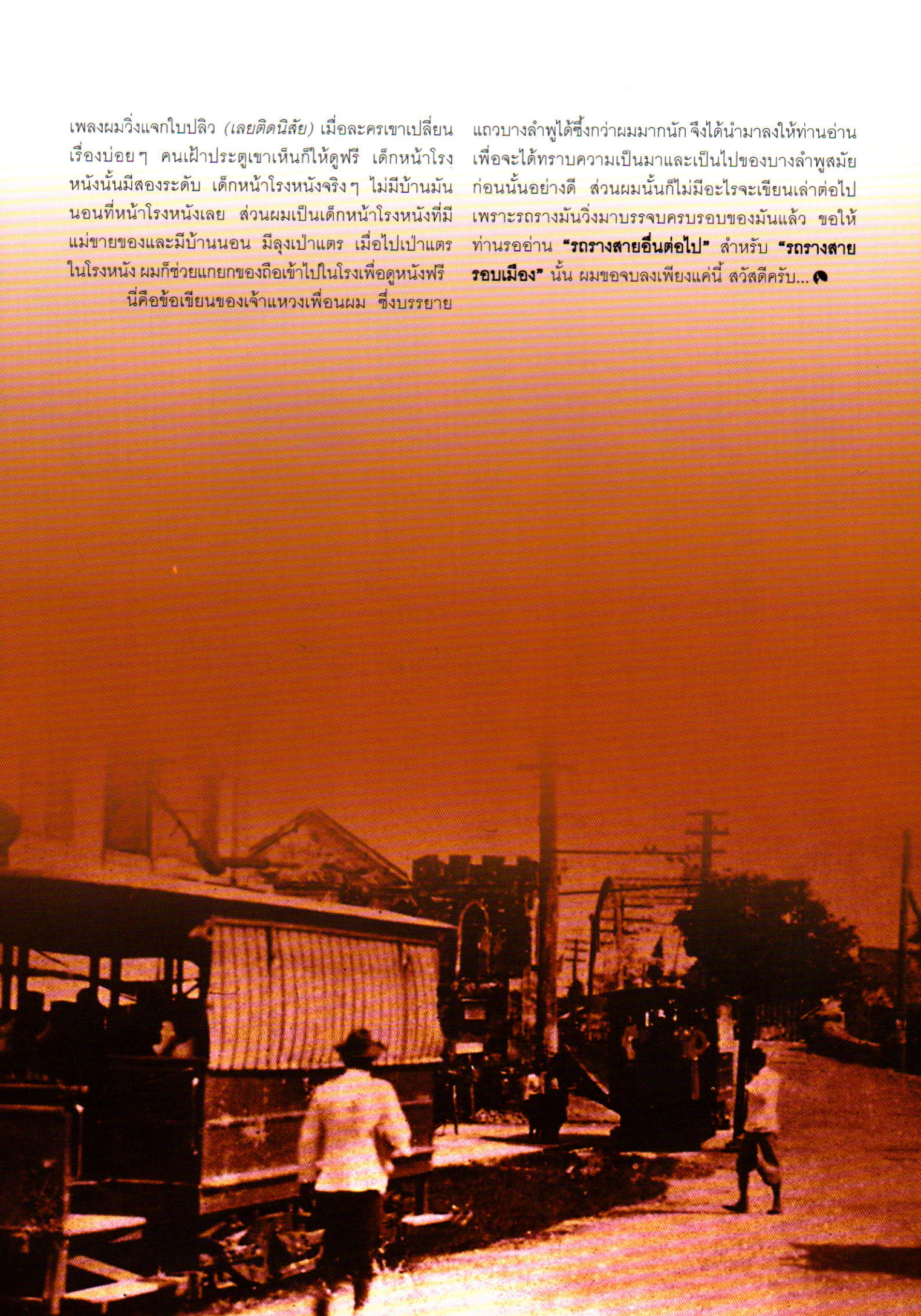

ภาพตราไปรษณียากร

เป็นลิขสิทธิ์ของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด แต่เพียงผู้เดียว

ตราไปรษณียากรที่ระลึกชุด ๑๕๐ ปี พระพุทธเจ้าหลวง

ตราไปรษณียากรที่ระลึกชุดนี้ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในวโรกาสครบรอบ ๑๕๐ ปี วันคล้ายวันพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แบบตราไปรษณียากรเป็นภาพบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ในฉลองพระองค์ทรงพระเครื่องต้นพระมหาพิชัยมงกุฎในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกประกอบลวดลายดอกกุหลาบ พิมพ์ทองคำแท้ ปั๊มดุนนูน บนพื้นสีชมพู ที่ออกแบบโดยนายสวาสดิ์ พูลสวัสดิ์ นักออกแบบของ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด สำหรับการจัดพิมพ์ตราไปรษณียากรชุดนี้ ได้ผสมผสานเทคนิคพิเศษเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ดังนี้

ภาพบรมสาทิสลักษณ์ภายในกรอบวงพิมพ์ในระบบ Lithography หลายสี เคลือบวานิช ซึ่งการเคลือบวานิชนี้ภาพที่ได้จะมีความมันวาวสวยงามกว่าการพิมพ์สี่สีธรรมดา นับเป็นตราไปรษณียากรไทยดวงแรกที่มีการเคลือบวานิชลงในภาพตราไปรษณียากร

เฉพาะองค์พระบรมสาทิสลักษณ์ปั๊มดุนนูน ซึ่งทำให้พระบรมสาทิสลักษณ์ดูมีมิติสวยงามขึ้น

กรอบภาพรอบพระบรมสาทิสลักษณ์ ลวดลายดอกกุหลาบ แถบริบบิ้น และคำบรรยายทั้งหมดพิมพ์ด้วยแผ่นทองคำแท้ ๒๔ กะรัต ปั๊มดุนนูน (24 Karat Gold Leaf Embossed) ในระดับต่าง ๆ ตามแบบที่ผู้ออกแบบกำหนด ซึ่งตราไปรษณียากรชุดนี้จัดเป็นตราไปรษณียากรไทยดวงแรกที่ใช้การพิมพ์ด้วยแผ่นทองคำ ๒๔ กะรัต เนื่องจากตราไปรษณียากรทองคำทั้ง ๔ ดวง ที่ผ่านมาเป็นการพิมพ์ด้วยแผ่นทองคำ ๒๒ กะรัตทั้งสิ้น

พื้นภาพแบ็คกราวน์สีชมพูด้านหลังซึ่งเป็นสีประจำวันพระบรมราชสมภพพิมพ์ด้วยฟอยล์สีชมพู (Pink Metallic Foil)

จัดพิมพ์ ๒ รูปแบบ จำนวนทั้งสิ้น ๓,๐๐๐,๐๐๐ ดวง โดยแบ่งเป็น

แบบที่ ๑ จัดพิมพ์ตราไปรษณียากรในขนาดพิเศษ ๔ ดวงต่อแผ่น พร้อมภาพพระปรมาภิไธยย่อ (จปร.) ปั๊มฟอยล์ทอง (Gold Metallic Foil) ด้านล่างของแผ่นพิมพ์ชื่อชุดภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยฟอยล์สีชมพู (Pink Metallic Foil) ซึ่งมีความสวยงามเหมาะแก่การเก็บเพื่อเป็นที่ระลึกทั้งแผ่น (จำนวนพิมพ์ ๒ ล้านดวง คิดเป็น ๕๐๐,๐๐๐ แผ่น)

แบบที่ ๒ จัดพิมพ์ชนิด ๑๐ ดวง ต่อแผ่น (พิมพ์ ๑ ล้านดวง คิดเป็น ๑๐๐,๐๐๐ แผ่น) ตราไปรษณียากรที่ระลึกชุดนี้ ถือเป็นตราไปรษณียากรทองคำ ดวงที่ ๕ ของไทย จำหน่ายราคาดวงละ ๑๐๐ บาท

ข้อมูลจากกองตราไปรษณียากร
บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด

วิญญาณของผู้นำ จากรากฐานสู่การพัฒนา

ระพี สาคริก

บทนำ

สัจธรรมได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่าทุกสิ่งที่วิถีชีวิตของมนุษย์มีโอกาสสัมผัสได้ ย่อมมีเหตุผลอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์ทุกรูปทุกนาม และโอกาสที่มนุษย์ปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นย่อมมีผลหวนกลับมาทำให้จิตใจของมนุษย์ได้รับผลกระทบจากการกระทำของตนเป็นวัฏจักร

ดังนั้นสัจธรรมจึงได้ชี้ให้เห็นความจริงว่า *กรรมย่อมตอบสนองด้วยกรรม* ดังเช่นที่กล่าวกันว่า *ใครทำอะไรไว้ตนเองย่อมได้รับสิ่งนั้นเป็นผลตอบแทน* ซึ่งความจริงเรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่ากรรมคือเงื่อนไขที่แฝงอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์มีผลทำให้มนุษย์ยึดติดและมีนิสัยเห็นแก่ตัวอยู่ในสันดานไม่ว่ามีมากน้อยแค่ไหน

หากมนุษย์ได้รับแรงจากธรรมชาติของสิ่งที่ตนมุ่ง

ปฏิบัติย่อมสะท้อนผลชำระล้างเงื่อนไขที่แฝงอยู่ในรากฐานจิตใจออกได้ในที่สุดจิตใจย่อมมีอิสระทำให้มีความว่างเปล่ามากขึ้น จึงมี*ความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง*

สภาพว่างเปล่าที่อยู่จิตใจซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของตนเองแม้เพียงเล็กน้อย คือความหมายของคำว่า **ได้บุญ** หากบุคคลใดมีอยู่ในใจย่อมมีความสุข

ดังตัวอย่างเช่น ความรู้สึกหนักใจกับปัญหาต่าง ๆ ทำให้เกิดความทุกข์เพราะจิตใจรับเอาเงื่อนไขจากภายนอกเข้าไปสะสมไว้

ดังนั้นจึงพิสูจน์ความจริงได้ว่าปัญหาต่าง ๆ คือเงื่อนไขที่ผูกติดอยู่ในจิตใจของมนุษย์แต่ละคน ดังนั้นคนที่มีรากฐานจิตใจอิสระ จึงไม่รู้สึกว่าสิ่งต่าง ๆ คือปัญหาหรือมีคนอื่นทำให้เกิดปัญหา หากเป็นคนใจเย็นกับเรื่องราวต่าง ๆซึ่งตนพบในชีวิตประจำวันแม้รู้สึกได้ว่ามีปัญหาย่อมมีธรรมชาติที่หวนกลับมาค้นหาความจริงจากใจตนเองเพื่อดับปัญหาได้ไม่ยาก

ผู้นำคืออะไร และค้นหาได้จากที่ไหน

ทุกวันคนส่วนใหญ่มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น หากมีคำถามว่าค้นหาผู้นำได้จากไหนมักสะท้อนแนวโน้มให้เห็นว่ามองออกจากตนเองมุ่งไปพิจารณาค้นหาผู้นำจากที่อื่น จนกระทั่งเน้นอยู่ที่การหย่อนบัตรเลือกตั้งหรือวิธีการรูปแบบใดก็ตามที่มีคนอื่นเป็นผู้กำหนด

คนที่มีนิสัยเห็นแก่ตัวมักพึ่งตนเองได้ยาก หากมีแนวโน้มพึ่งสิ่งภายนอกที่เห็นได้ชัดคือมุ่งพึ่งทรัพย์สินเงินทองหาอำนาจหาความมีหน้ามีตาและเบ่งตนเองให้ใหญ่โตคับฟ้า อย่างเช่นที่คนยุคก่อนเคยกล่าวเตือนสติไว้ว่า **อย่าทำอะไรเกินตัว เพราะจะเกิดผลเสียหายตามมาภายหลัง**

สิ่งนี้เองคือ ความหมายของคำว่า **พอเพียง** ที่เรานิยมกล่าวกันว่า**เกษตรพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียง** แต่คนที่มีนิสัยมองออกจากตัวเอง มักสะท้อนให้เห็นแนวโน้มที่มุ่งไปกำหนดรูปแบบความพอเพียงอยู่กับสิ่งภายนอกแทนที่จะหวนกลับมามองหาความจริงที่ใจตนเอง จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคมสูงแทนความเข้าใจซึ่งกันและกันได้อย่างลึกซึ้ง

ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อยู่ที่ใจซึ่งพึงพาความจริงอันเป็นสิ่งที่ธรรมชาติมอบมาให้โดยกำเนิด และรักษาไว้ให้มั่นคงต่อไปได้ไม่ว่าอิทธิพลจากภายนอกจะมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและรุนแรงแค่ไหน ยิ่งรู้สึกว่ารวดเร็วหากมีรากฐานจิตใจเข้มแข็งย่อมรู้สึกถึงความจริงได้ว่า**เป็นสิ่งท้าทายที่จะต่อสู้ให้ได้** นิสัยของคนลักษณะเช่นนี้หากมุ่งปฏิบัติอย่างจริงจัง อย่างที่เรียกว่า **เดินทวนกระแส** ย่อมมีผลนำไปสู่การยกระดับคุณภาพจิตใจให้สูงขึ้น

สิ่งที่กล่าวมาแล้วย่อมมีผลสอดคล้องกับคำกล่าวของคนยุคก่อนที่ฝากไว้ว่า **คนดีจริงย่อมตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้** ภาษิตบทนี้หากผู้ใดดำเนินชีวิตโดยถือสัจธรรมของ **การซื่อสัตย์ต่อตนเอง** ไว้ได้อย่างมั่นคง หลังจากได้ผ่านประสบการณ์ชีวิตมาแล้วช่วงหนึ่งย่อมหยั่งรู้ความจริงจากใจตนเองได้อย่างลึกซึ้ง

อนึ่ง คนที่มีรากฐานจิตใจอิสระ สามารถหยั่งรู้ถึงความจริงที่อยู่ในใจตนเองได้อย่างลึกซึ้งย่อมไม่รู้สึกว่าเพื่อนมนุษย์ซึ่งอยู่ภายนอกตัวเองและมีรูปลักษณะของความคิดและการปฏิบัติอย่างหลากหลายคือปัญหา แต่กลับรู้สึกว่า**ความหลากหลายของเพื่อนมนุษย์คือครูที่สอนให้ตนค้นพบความจริงจากใจตนเองได้อย่างลึกซึ้ง** อันเป็นสิ่งหนึ่ง ซึ่งผู้ที่มองทุกคนในด้านดีอย่างเป็นธรรมชาติสามารถเห็นได้

สรุปคำตอบจากคำถามที่กล่าวว่า **ผู้นำคือใคร และหาได้จากที่ไหน** จากสิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด หากบุคคลใดสามารถเข้าใจถึงความจริงได้ย่อมพบคำตอบที่เป็นจริงได้เองว่า **ผู้นำคือใจ และสามารถค้นหาได้จากตนเอง** ก่อนที่จะมองไปสู่ผู้นำซึ่งอยู่ภายนอกอีกทั้งสามารถเข้าใจได้ว่าสิ่งเหล่านั้นคือภาพสมมุติ

ผลจากการปฏิบัติต่อชุมชนท้องถิ่น

คนหลงตนลืมตัวเท่านั้น เมื่อกล่าวถึงผู้นำมักจะมุ่งพัฒนาไปยังหัวหน้ากลุ่ม หัวหน้าองค์กรไปจนถึงผู้นำประเทศ คนลักษณะนี้ทำสังคมได้รับผลเสียหายจากการปฏิบัติของตนมามากต่อมากแล้ว แต่คนทั่วไปและผู้ได้รับคัดเลือกเป็นผู้นำก็ยังไม่รู้สึกเจ็บปวดพอจนถึงขั้นหวนกลับมาค้นหาความจริงใจจากตนเองให้พบได้

แทนที่จะเข้าใจได้ว่าสิ่งเหล่านี้คือ วิธีการซึ่งมนุษย์สมมุติขึ้นมาเพื่อหวังผลในการใช้ประโยชน์อย่างที่เรียกว่า **สังคมบริโภค** หมายถึงคนในสังคมคิดแต่ใช้ประโยชน์แทนที่จะมองเห็นความจริงซึ่งเป็นรากเหง้าเพื่อทำนุบำรุงให้เจริญงอกงาม สามารถต้านทานอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงให้เข้มแข็งอยู่ได้

เหตุแห่งภาวะหลงตนลืมตัว เพราะมนุษย์เอาความอยากเข้ามาแฝงไว้ในใจตนเองย่อมมีผลกลบทับของจริงให้มีโอกาสได้ผุดได้เกิดยากขึ้นเป็นลำดับ

ทุกวันนี้เราหลงรูปอยู่กับรูปแบบของวิธีปฏิบัติมากกว่าหวนกลับมาฟื้นฟูรากฐานตนเองให้มั่นคงเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ถ้ามนุษย์ขาดความมั่นคงเข้มแข็งภายในรากฐานจิตใจตนเอง ไม่เพียงแต่คุณภาพชีวิตแห่งตนจะถูกทำลายหากการปฏิบัติซึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและนำไปสู่ผลสำเร็จกลับมีผลทำลายผู้อื่น ซึ่งเรากล่าวได้ว่า **กระทำไปเพราะความไม่รู้จักตนเอง** คนเหล่านี้คิดว่าความเด็ดขาดในการใช้อำนาจคือความสำเร็จ แทนที่จะหวนกลับมาต่อสู้กับใจตนเองอย่างเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว อย่างที่คนยุคก่อนคิดว่า **ขึ้นขี่หลังเสือนั้นง่าย แต่ลงจากหลังเสือนั้นยากยิ่ง** และเสือตัวร้ายที่สุดคือเงื่อนไข ซึ่งได้รับอิทธิพลมากจากภายนอกซึ่งเข้าไปแฝงอยู่ในจิตใจตนเอง

คนลักษณะนี้มีวิสัยทัศน์ที่แคบและมีรากฐานจิตใจมืดบอดอย่างที่คนแต่ก่อนกล่าวว่า **เห็นผิดเป็นชอบและเห็นชั่วเป็นดี** ซึ่งแต่ก่อนแม้มีอยู่ในสังคมก็ยังเป็นส่วนน้อย จึงทำให้คนส่วนใหญ่นำมากล่าวแล้วสามารถเข้าใจได้ไม่ยาก แต่ในปัจจุบันคนที่มีนิสัยดังที่ได้กล่าวมามีเพิ่มขึ้นเมื่อคนส่วนใหญ่ในสังคมไม่อาจรู้สึกได้จึงเห็นเป็นธรรมดาและไม่สนใจ

มนุษย์ไม่ได้มีคนเดียวในโลก ดังนั้นคำว่า **เพื่อนมนุษย์** จึงเกิดขึ้นให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ชัดในการพูดการเขียนจนถึงทุกวันนี้ แต่ในปัจจุบันความหมายซึ่งแต่ละคนเข้าใจกลับกลายเป็นเรื่องธรรมดา คงปล่อยให้อยู่ในกระแสคำพูดซึ่งคนผู้มีนิสัยชอบอ้างเพื่อเอาตัวรอดมักนำมากล่าวกันโดยไม่อาจเข้าใจซาบซึ้งถึงความจริงได้ว่า **เราควรอยู่อย่างไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น**

สรุป

การที่หยิบยกเอาเรื่องวิญญาณของผู้นำขึ้นมาพิจารณา หากคนในสังคมมีธรรมชาติที่หยั่งรู้ใจตนเองอีกทั้งตระหนักได้ว่า **ควรยกคุณค่าความสำคัญของเพื่อนมนุษย์ไว้เหนือตนเอง** ไม่ว่าจะยืนอยู่ที่จุดไหนย่อมสามารถตระหนักได้ถึงสิ่งนี้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งสามารถแยกแยะความรักกับความหลงซึ่งซ้อนกันอยู่ในใจตนเองออกได้อย่างชัดเจน ย่อมเป็นผู้ใหญ่ที่น่าเคารพรักและศรัทธา

หากเป็นครูของศิษย์ย่อมครองใจศิษย์ไปจนถึงวันสิ้นชีวิตบรรดาศิษย์ทั้งหลายหากเป็นผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในองค์กรซึ่งทำหน้าที่บริหารและจัดการย่อมมีพื้นฐานพลังมหาศาลเพราะทำให้ผู้ที่ทำงานอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ มีความสุขและมีกำลังใจซึ่งสามารถประหยัดการใช้จ่ายเงิน

หากเป็นผู้บริหารประเทศย่อมชนะใจประชาชนส่วนใหญ่และสามารถทำให้ประชาชนอยู่รอดปลอดภัย อีกทั้งทำให้สังคมบังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

ผู้นำทุกระดับที่มีคุณภาพย่อมมีจิตวิญญาณผูกพันกับพื้นดินและคนระดับล่างตลอดจนคนรุ่นหลังอย่างแนบแน่นซึ่งรู้สึกได้จากการปฏิบัติโดยไม่ต้องพูดว่าจะทำให้บ้านเมืองมีความเจริญ หากมุ่งมั่นทำงานด้วยความจริงใจต่อแผ่นดินด้วยการมุ่งลงสู่ระดับล่าง อีกทั้งมีผลสร้างรากฐานตัวเองและพื้นฐานสังคมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นทำให้คนส่วนใหญ่มั่นใจได้

ธรรมบทสำหรับชาวบ้าน

เรื่องที่ ๒

กลอนนิทานเรื่องพระเถระจักขุบาล
(สำคัญที่ใจใฝ่ชั่ว)

เนาวรัตน์ ทองรมย์

กลอนนิทานเรื่องพระเถระจักขุบาล (สำคัญที่ใจใฝ่ชั่ว)

ยังมีพระเถระจะนำกล่าว
นามเถระจักขุบาลมานมั่นครัน
ผู้มีทรัพย์ศฤงคารอันมากหลาย
ชื่อเดิม มหาบาล มากไมตรี
ชื่อว่า จุลบาล อันไพสิฐ
บุตรทั้งสองสุดแสนจะอาวรณ์
มหาบาลผู้พี่มีอาวุโส
รับมรดกปกครองผองข้าไท
วันหนึ่งจึ่งนายมหาบาล
พุทธศาสนิกชนไปทำบุญ
ถือธูปเทียนดอกไม้กันไปครบ
ตรงไปธรรมสภาเชตวัน
รีบไปฟังพระธรรมเทศนา
บังเกิดความเลื่อมใสในทันที
พระองค์ไม่ทรงอนุญาต
จำจะต้องบอกกล่าวญาติกา
มหาบาลกลับบ้านมาบอกน้อง
จุลบาลอ้อนวอนให้กลับตัว
ขอให้อยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง
พอแก่เฒ่าค่อยบวชพร้อมกันเลย
ถึงเรื่องราวของท่านอ่านเสกสรร
ตัวท่านนั้นเป็นบุตรกฎุมพี
สถิตเมืองเรืองรายสาวัตถี
ทั้งท่านมีน้องชายร่วมอุทร
ครั้นพ่อแม่สิ้นชีวิตจิตทอดถอน
ด้วยบิดรมารดามาจากไป
พี่คนโตครองทรัพย์สินถิ่นอาศัย
ด้วยน้ำใจเมตตามหาคุณ
สังเกตการณ์ตามถนนคนเนื่องหนุน
ฟังธรรมสุนทโรวาทฉลาดครัน
ด้วยเคารพพระศาสดาเป็นแม่นมั่น
มหาบาลตัวสั่นด้วยยินดี
ทั้งศรัทธาในองค์พระชินสีห์
อัญชลีอภิวันท์ขอบรรพชา
ฆราวาสที่จะบวชในศาสนา
แล้วขอลาบวชได้ไม่หมองมัว
ยกสมบัติให้ครอบครองไปถ้วนทั่ว
กลับใจอย่าไปมัวออกบวชเลย
ร่วมปกครองทรัพย์ไว้ไม่นิ่งเฉย
ด้วยไม่เคยจากกันหวั่นฤดี

มหาบาลไม่ฟังดังน้องว่า
พี่ฟังธรรมเทศนาอันแสนดี
ใคร่ปฏิบัติธรรมอันล้ำเลิศ
หากอยู่ครองเรือนจะเชือนช้า
อันร่างกายอวัยวะจะแก่เฒ่า
จะบังคับสังขารไม่ได้การ
มหาบาลตัดใจไปออกบวช
จุลบาลอ้อนวอนทั้งโศกี
ครั้นได้ออกบวชเสร็จสำเร็จแล้ว
ศึกษาวัตรปฏิบัติทุกข้อไป
จากสำนักอุปัชฌาย์และอาจารย์
จนแคล่วคล่องปฏิบัติวัตรประจำ
ได้ทูลขอเรียนพระกัมมัฏฐาน
คือสมเด็จพระพุทธองค์ทรงหลักชัย
แล้วชวนพระภิกษุหกสิบองค์
ถึงหมู่บ้านชายแดนแสนไกลครัน
ต่างมีจิตเลื่อมใสปสาทะ
ถวายความอุปถัมภ์ด้วยศรัทธา
ครั้นดลถึงวันเข้าพรรษา
สมาทานเนสัชชิกธุดงค์แทน
น้องเอ๋ยอย่าห้ามหนานะน้องพี่
ขององค์พระชินสีห์เกิดศรัทธา
สุดประเสริฐกว่าสิ่งใดในโลกหล้า
ปฏิบัติยากกว่าในอาราม
ใครจะห้ามได้เล่าอย่าหยาบหยาม
มันหง่อมลงทุกวารทุกนาที
ด้วยศรัทธายิ่งยวดพระชินสีห์
แต่คนพี่มิโอนอ่อนผ่อนตามใจ
จิตท่านแน่วแน่คงมิหลงใหล
มิสงสัยร่ำเรียนเพียรรู้ธรรม
อยู่เนิ่นนานศึกษาห้าฉนำ
จนท่านสำเร็จผลดลเร็วไว
กับพระผู้ทรงญาณอันยิ่งใหญ่
จนเข้าใจกัมมัฏฐานอันสูงพลัน
เดินธุดงค์เข้าป่าพนาสัณฑ์
ชาวบ้านจึงชวนกันมาวันทา
นิมนต์พระให้อยู่จำพรรษา
ปัจจัยสี่จัดมาไม่ขาดแคลน
พระมหาบาลท่านเป็นสุขแสน
คือนั่งยืนเดินแหนเป็นกิริยา

ไม่ยอมนอนผ่อนพักสักนิดหนึ่ง
เพียงเดือนเดียวก็อาพาธนัยนา
จักษุแพทย์รักษานัยน์ตาท่าน
มาเยี่ยมดูอาการท่านโดยไว
ไม่ยอมนอนหยอดตาใจกล้าหาญ
น้ำยาก็ไหลออกจากตา
หมออ้อนวอนมหาบาลท่านนอนเถิด
แล้วจึงค่อยปฏิบัติธรรมใหม่นี้
มหาบาลนิ่งเฉยเมยไม่ตอบ
ท่านก็ไม่เชื่อฟังคำสั่งมา
หมอกลัวเสียชื่อเสียงไม่เสี่ยงอีก
มหาบาลเตือนตนศรัทธาครัน
จะเห็นแก่นัยนาตาของเจ้า
ในสงสารวัฏอันยาวนาน
เจ้าตั้งใจไว้ว่าจะไม่นอน
ฉะนั้นจงทำใจให้เสบย
แต่จงรักพระศาสนาค่าสูงสุด
ตาจะบอดบอดไปไม่คืนคง
มหาบาลเตือนตนจนสำเร็จ
บำเพ็ญสมณธรรมนำแสดง
จะให้ถึงครบถ้วนทั้งพรรษา
ทรมาเจ็บปวดรวดร้าวใจ
เวลานานไม่หายก็สงสัย
ก็รู้ได้ว่านั่งหยอดนัยนา
เกรงเสียคำปฏิญาณของสิกขา
จึงรักษาไม่หายได้สักที
จะบังเกิดผลหายได้เต็มที่
คงจะดีกว่าเดิมเพิ่มบุญญา
หมอน้อมนอบอ้อนวอนเป็นหนักหนา
ถือสิกขากัมมัฏฐานมานเคร่งครัน
จึงขอหลีกไม่รักษาให้แม่นมั่น
อย่าหวาดหวั่นเลิกละเลยนะบาล
หรือศาสนาของเราอันไพศาล
ที่เกิดผ่านเจ้าตาบอดไม่รอดเลย
ตลอดพรรษาก่อนนะบาลเอ๋ย
ตาจะบอดก็เฉยอย่าพะวง
ถึงม้วยมุดก็นิยมสมประสงค์
เราขอปลงสังขารอันเปลี่ยนแปลง
มิขามเข็ดด้วยอาพาธอันแอบแฝง
จนจะแจ้งแห่งผลสมาทาน

จนมาถึงคืนหนึ่งในพรรษา
บอดสนิทปิดตาน่าร้าวราน
ท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์
และเรียกขานนามกรท่านทันใด
นาม **"เถระจักขุบาล"** อันกล้าแกร่ง
ยอมเสียการเห็นนัยนา
พระภิกษุทั้งหลายได้ทราบข่าว
มาเยี่ยมเยียนปลอบใจให้ยิ่งปลง
ช่วยกันรับหน้าที่ปรนนิบัติ
พวกชาวบ้านทั้งหลายมีน้ำใจ
ครั้นหลังออกจากพระพรรษา
ทราบข่าวอาพาธของพี่ชาย
บรรพชาเป็นสามเณรใหม่
เพื่อป้องกันอันตรายมาแผ้วพาล
พระเถระจับปลายไม้ข้างหนึ่ง
ยินเสียงเพลงไพเราะเพราะวิญญาณ์
สามเณรได้สดับกลับหวั่นไหว
ร่วมภิรมย์สมสู่อยู่นงคราญ
มหาบาลสังเกตเหตุไม่เหมาะ
อีกนานโขกลับมาจึงพาที
นัยนาทั้งสองล่องสังขาร
บุญบันดาลกิเลสหายมลายไป
สุกขวิปัสสกอันนั้นยิ่งใหญ่
ยกย่องให้ในทางวิปัสสนา
ท่านแสดงให้เห็นในสิกขา
เพื่อพระพุทธศาสนาให้ยืนยง
ถึงเรื่องราวพระเถระผู้สูงส่ง
อย่าพะวงกังวลสิ่งใดใด
รับใช้สารพัดให้ผ่องใส
อุปถัมภ์ท่านให้สะดวกกาย
จุลบาลอนุชาคิดใจหาย
จึงส่งบุตรมาถวายมหาบาล
คอยรับใช้ให้รับกลับไปบ้าน
ผู้เป็นหลานจึงถือไม้เท้ามา
หลานจับจูงมาถึงที่กลางป่า
จากหญิงหาฟืนร้องก้องพนานต์
ลัดเลาะไปหาเสียงเพียงขับขาน
ทิ้งเถระมหาบาลไว้ทันที
มาจำเพาะเณรหายไปไหนนี่
ถามหลายชายเหตุที่ต้องหายไป

กลอนนิทานเรื่องพระเถระจักขุบาล (สำคัญที่ใจใฝ่ชั่ว)

สามเณรสารภาพบาปที่ก่อ
ท่านมิให้สามเณรจูงต่อไป
แม้เณรยอมเปลื้องผ้าเหลืองออก
กล่าวว่าเป็นสามเณรอยู่ดีดี
หากเป็นฆราวาสอาจทำผิด
ข้าจะขอยอมตายวายชีวา
มิให้คนผิดศีลเช่นตัวเจ้า
หลานชายเกิดความละอายใจ
พระเถระคล้ำทางอย่างทรหด
ร้อนถึงพระอินทราลงมาพลัน
รับอาสานำส่งตรงหน้าบ้าน
เห็นสภาพพี่ชายทรุดโทรมไป
จุลบาลได้พาพระเถระ
สร้างกุฏิให้ท่านได้จำเริญ
ไถ่ลูกทาสทั้งสองในเรือนเบี้ย
ให้บวชเป็นสามเณรน่านิยม
พระเถระแม้ว่านัยน์ตาบอด
มิทอดทิ้งกิจวัตรปฏิบัติมา
คืนหนึ่งในวสันตฤดู
เหล่าแมลงบินว่อนสลอนไป
ศีลวิบัติแล้วหนอสุดวิสัย
เพราะผิดศีลยิ่งใหญ่ภัยราคี
ท่านก็บอกปฏิเสธเสียราศรี
กลับผิดศีลเสียทีที่บรรพชา
ไม่ยั้งคิดผิดมากไปยิ่งกว่า
อยู่ที่นี่เถิดหนาอย่าตามไป
ถือไม้เท้าข้าอีกได้ยินไหม
วิ่งครรไลหนีเข้าป่าพนาวัน
ด้วยความอดทนมีขันตีมั่น
แปลงเป็นบุรุษอันมีน้ำใจ
จุลบาลด้วยมีอัชฌาศัย
แสนเสียใจสงสารท่านเหลือเกิน
ไปยังพระเชตวันสุดสรรเสริญ
ภาวนาเพลิดเพลินเดินจงกรม
จ่ายเงินเสียเป็นไทได้สุขสม
คอยรับใช้ให้ชื่นชมทุกเวลา
ยังเยี่ยมยอดเคร่งครัดพระศาสนา
ภาวนาจงกรมสมตั้งใจ
ฝนตกพรูพรายพลั่งหลั่งน้ำไหล
ตกอยู่ในกุฏิมีมากมาย

เพลาปัจจุสมัยยามใกล้รุ่ง
เดินจงกรมจึงเหยียบแมลงตาย
ศิษย์ทั้งสองของท่านมิทันกวาด
พระภิกษุสามสิบจรดล
เห็นแมลงตายเกลื่อนในกุฏี
ณ ที่นี้เป็นของพระรูปใด
ท่านทั้งหลายจงดูรู้ไว้เถิด
ยามนัยน์ตายังดีมิพากเพียร
ครั้นตาบอดมืดสนิทคิดจงกรม
จึงพากันไปเฝ้าพระสัมมา–
สมเด็จพระพุทธองค์ทรงตรัสว่า
ด้วยตนเองหรือไม่ใครรู้มูล
เธอทั้งหลายไม่เห็นจักขุบาล
จักขุบาลก็ไม่เห็นด้วยนัยน์ตา
ด้วยอดีตบุพกรรมเขาทำมา
อดีตกรรมทำอย่างไรไม่เฉยเมย
ในอดีตจักขุบาลท่านเป็นหมอ
มีหญิงแก่คนหนึ่งเชิญหมอไป
แต่หญิงแก่เจ้าเล่ห์เพทุบาย
ไม่อยากจ่ายเงินให้หมอจึงทำที
พระเถระท่านมุ่งหทัยหมาย
โดยมิเจตนาร้ายเพราะมืดมน
แมลงตายเกลื่อนกลาดในกลางหน
ตามสถลเชตวันอันสุขใจ
อันเป็นที่จงกรมจึงถามไถ่
ครั้นทราบความของใครก็ติเตียน
สมณะบังเกิดความหันเหียน
เอาแต่นอนมิเรียนร้างศรัทธา
ก็ฆ่าสัตว์ตายถมมากหนักหนา
สัมพุทธเจ้าเลิศหล้าแล้วกราบทูล
ท่านเห็นจักขุบาลฆ่าสัตว์สิ้นสูญ
ภิกษุทูลไม่เห็นเช่นว่ามา
ฆ่าสัตว์ผลาญชีวังดังกล่าวหา
เขาไม่มีเจตนาฆ่าสัตว์เลย
นัยนาจึงบอดภิกษุเอ๋ย
เราเฉลยให้ฟังยับยั้งใจ
นี่แหละหนอขอเราแถลงไข
รักษานัยนาหายกลายเป็นดี
ว่าไม่คลายหายโรคทำหลีกหนี
ว่าตาของเขานี้ยิ่งแย่ลง

หมอจับได้กลอุบายของยายแก่
จึงเกรี้ยวโกรธกลั่นแกล้งแสร้งพะวง
หญิงแก่หยอดยานั้นพลันเจ็บปวด
นัยน์ตาบอดมืดสนิทด้วยพิษยา
เกิดชาติใดนัยนาก็มืดมิด
ห้าร้อยชาตินั้นหนาในบุพกาล
อันใครทำกรรมชั่วมั่วอกุศล
ดุจโคเดินหน้าเกวียนเป็นรอยนำ
อันธรรมะทั้งหลายใจเป็นใหญ่
บุคคลใดใจชั่วมั่วสิ่งโซ
ทุกข์จะติดตามไปไม่ยั้งหยุด
ฉะนั้นท่านทั้งหลายก่อกรรมดี
ครั้นจบพระธรรมเทศนา
สำเร็จพระอรหันต์อันจำเริญ
ปวงพุทธบริษัทชัดตระหนัก
ละกรรมชั่วทำดีศรีแก่ตน
อันที่แท้หลอกให้เขาใหลหลง
ปรุงยาพิษคิดทะนงให้หยอดตา
สุดร้าวรวดทรมานนั้นหนักหนา
เป็นผลกรรมนำมาจักขุบาล
บอดสนิทปวดร้าวขอกล่าวขาน
ชาตินี้ผ่านสุดท้ายจึงคลายกรรม
ย่อมได้ผลตามติดอย่าคิดถลำ
ล้อกระทำหมุนทับกับรอยโค
ประเสริฐสุดจากใจมากอักโข
ทำการโมหะเห็นอย่างเช่นนี้
จะรุกรุดเร่งรวดกวดเร็วจี๋
ทั้งกายใจวจีบัดนี้เทอญ
พระภิกษุโมทนาสรรเสริญ
ทั้งให้ความเพลิดเพลินแก่ปวงชน
ยึดถือหลักทำใจไม่หมองหม่น
ทุกท่านยลธรรมบทสดใสเอย

ท้ายเล่ม

คณะผู้จัดทำ **"วารสารไทย"** ต้องขอขอบคุณท่านสมาชิกและผู้อ่านที่สนใจทั้งหลาย ซึ่งได้ติดต่อส่งข่าวคราวมาให้ทราบเป็นข้อมูลที่น่าสนใจมีมาจากท่านผู้อ่านจังหวัดต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศมีทั้งข้อติชมและเสนอแนะอันเป็นประโยชน์หลายประการ เพื่อช่วยให้ **"วารสารไทย"** ได้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน และประเทศชาติส่วนรวมได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะและที่ติติงมานั้น เรื่องแรกที่มีผู้เสนอมามากที่สุด ก็คือเรื่อง **"ใบแทรก"** ในเล่มวารสารไทยทุกฉบับที่ได้จัดใบแทรกนี้ไว้เพื่อขอรับฟังความคิดเห็นจากท่านผู้อ่านนั้น ท่านผู้อ่านเสนอติมาว่าไม่อยากให้ใช้วิธีฉีกออกจากเล่ม เพราะนั่นเป็นเสมือนการทำฉีกขาด ทำลายความสมบูรณ์ของวารสารเล่มนั้น ซึ่งผู้อ่านที่ไม่ทราบเหตุผลมาก่อนอาจจะมองเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี

เรื่องนี้คณะผู้จัดทำรับจะพิจารณาแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป แต่คงต้องขอเวลาสักเล็กน้อย เพราะอาจต้องทำการแก้ไขกับทางฝ่ายโรงพิมพ์ ซึ่งมีสัญญาการจัดพิมพ์ควบคุมอยู่ก่อนแล้วต่อไปก็คงจะแก้ไขให้เป็นใบแทรกที่เรียบร้อยขึ้นได้ตามเสนอ

ข้อต่อไปเป็นเรื่องที่ท่านผู้อ่านเสนอขอให้วารสารไทย มีเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาติไทยสมัยก่อน ๆ ให้มากขึ้นด้วย เพราะมีประโยชน์ทางการศึกษา และเตือนใจให้คนไทยทั้งหลายได้เพิ่มความสำนึกรักชาติศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยเราได้อย่างมั่นคงดียิ่งขึ้นด้วย

เกี่ยวกับเรื่องสารคดีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพที่สำคัญ ๆ รวมทั้งการเกษตรแผนใหม่ที่มีประโยชน์ต่อประชาชนโดยทั่วไปได้ก็สมควรให้มีการเสนอเรื่องราวเหล่านี้เพิ่มขึ้นด้วย เพื่อช่วยเสริมความรอบรู้ให้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ตลอดจนผู้สนใจทั้งหลายด้วย

ทางด้านการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสำคัญของประชาธิปไตย ก็ควรชี้นำให้เข้าใจในหน้าที่และขอบเขตสิทธิของบุคคลอย่างถูกต้องให้เป็นผู้มีวินัย เคารพสิทธิของผู้อื่น และเพิ่มความยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างถูกต้องมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย

อนึ่ง ควรให้เพิ่มเรื่องราวความรู้ทางด้านศาสนาที่ถูกต้อง ไม่น่าจะละเลยไว้อย่างในรัฐธรรมนูญที่ยกร่างใช้กันฉบับใหม่นี้ ที่แม้แต่คำว่า **"พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย"** ก็ยังไม่มีให้ปรากฏอยู่ด้วย จึงควรจะให้ทุกอย่างเป็นไปตามความจริง ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนาอะไรก็ได้ตามศรัทธา ชาวพุทธไม่เคยกีดกันรังเกียจศาสนาใด ๆ แต่เมืองไทยเรามีชาวพุทธอยู่กว่า ๙๐% จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องให้เป็นที่รับรองกันทั่วไปด้วยในเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

ข้อเสนอแนะที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งจากสมาชิกก็คือการเรียกร้องให้เพิ่มจำนวนพิมพ์ **"วารสารไทย"** ให้มากขึ้นด้วย เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ด้วยมีประโยชน์ทางการศึกษาได้กว้างขวางด้วยทางสถานศึกษา และโรงเรียนทั้งหลาย ก็มีส่วนใช้ประโยชน์จากความรู้ในวารสารนี้ได้ดี จำนวนที่พิมพ์เผยแพร่จึงสมควรเพิ่มขึ้นให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนในระดับต่าง ๆ อย่างเหมาะสมด้วย

เรื่องจำนวนพิมพ์ในปัจจุบัน ซึ่งมีเพียง ๑๑,๐๐๐ เล่มต่อครั้ง (๓ เดือน) นั้น ทางคณะผู้จัดทำวารสารไทยเองก็รู้สึกว่าน้อยจริง ๆ น่าที่จะเพิ่มขึ้นเป็นครั้งละ ๒ หมื่นเล่ม เป็นอย่างน้อยได้ หากแต่เรื่องนี้ขึ้นอยู่กับงบประมาณดำเนินการ ซึ่งได้รับมาจำกัดมากเหลือเกิน

แต่บัดนี้ก็ทราบว่ากำลังจะได้รับการพิจารณาแก้ไขช่วยเหลือให้บ้างแล้วในอนาคตอันใกล้นี้ ถ้าหากทางผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องในรัฐบาลนี้ ท่านจะมองเห็นคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ของ **"วารสารไทย"** ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ดีส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย และช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่เอกลักษณ์ของชาติไทยเราได้อย่างประหยัดและคุ้มค่าจริง ๆก็อยู่ในวิสัยที่จะพัฒนาได้ไม่ยากเลย

ส่วนเรื่องการส่งเล่มวารสารถึงสมาชิกล่าช้านั้นก็เป็นความจริง หากแต่เป็นเพราะได้รับอนุมัติงบประมาณการพิมพ์แต่ละเล่มออกจะล่าช้ามาก จึงทำให้การพิมพ์และนำส่งเล่มก็ต้องล่าช้าตามไปด้วย ถ้าการอนุมัติงบประมาณจัดพิมพ์ให้ได้รวดเร็ว การจัดพิมพ์และจัดส่งเล่มถึงสมาชิกก็ย่อมจะทำได้รวดเร็วขึ้นอย่างแน่นอน

สำหรับผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกใหม่นั้นที่สมัครและแจ้งที่อยู่มาถูกต้องชัดเจนก็จะได้รับวารสารไทยเล่มต่อไปนี้ได้แน่ เท่าที่พอจะเจียดจ่ายมาให้ได้บ้างเท่านั้นก่อนนะครับ แต่สำหรับทาง อ.บ.ต. ต่างๆ ทั่วประเทศ ที่มีขอมานั้น คณะผู้จัดทำวารสารนี้ก็อยากจะให้เหลือเกิน แต่คงจะขอความเห็นใจให้รอ **"วารสารไทย"** ได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจำนวนพิมพ์ให้ได้ก่อน ก็จะรีบดำเนินการจัดส่งให้ อ.บ.ต. ทั้งหลายที่ขอมานั้นต่อไปได้ เพื่อให้สู่สายตาประชาชนได้กว้างขวางมีประโยชน์ดียิ่งขึ้นได้

ถึงอย่างไรก็ตามต้องขอขอบคุณทุกๆ ท่าน ที่มีน้ำใจไมตรีช่วยสนับสนุน **"วารสารไทย"** ของเราด้วยนะครับ

ชาคริต จุลกะเสวี
บรรณาธิการ

พระมหาธาตุแก่นนครอนุสรณ์สาธุชน (พระธาตุ ๙ ชั้น) วัดหนองแวง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ (Queen Sirikit Botanic Garden)
องค์การสวนพฤกษศาสตร์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์มีพื้นที่รวมประมาณ ๖,๕๐๐ ไร่ สภาพสังคมพืชมีความหลากหลายและโดดเด่นที่สุดแห่งหนึ่งของภูมิภาคเอเชีย ตั้งแต่ระดับความสูง ๕๕๐-๑,๒๗๐ เมตร จึงบังเกิดทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงามอีกทั้งยังมีสภาพภูมิอากาศที่ดีตลอดทั้งปีเป็นแหล่งสรรพวิทยาการด้านพืชที่สมบูรณ์แบบที่สุดของประเทศไทยสำหรับเยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ศึกษาแสวงหาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและพรรณพืชอันเป็นมรดกล้ำค่าของไทย ปัจจุบันสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ประกอบไปด้วยกลุ่มอาคารสำคัญ ๆ อาทิ กลุ่มอาคารเรือนกระจกต่าง ๆ รวม ๑๒ โรง ซึ่งเป็นสถานที่รวมพรรณไม้ชนิดต่าง ๆ ที่นำมาจากทั่วประเทศ อาคารศูนย์สารนิเทศ ฯลฯ

ภาพ : เมธี เผื่อนทอง
สมบัติ สุธรรมรักษ์
เรื่อง : มาโนช คามณีย์